

Telve

2025 / 15

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

**"Sisifos'u dağın eteğinde bırakıyorum!
Kişi yükünü eninde sonunda bulur."**

ÖYKÜ

Yabancı
Aile

DOSYA

MİTOLOJİ
Efsanelerin ve Kadim
Güçlerin İzinde

DENEME

Bir Adım
Bir Mekân

Türkiye ve dünyanın dört bir yanından dil ve gönül bağımızın olduğu coğrafyalarla ilgili haberler, kültür-sanat içerikleri, videolar, infografikler, özel dosyalar ve önemli portreler yeni çatımız **Dijital Kültür Platformu**'nda sizlerle.

Yurt dışında yaşayan Türkler, soydaşlarımız, akrabalarımız ve dünyanın her yerinden Türkiye gönüllüleriyle birlikte kıtalar arası bir yolculuğa çıkıyoruz; çünkü **dünyanın her köşesinde biz varız.**

www.ytb.gov.tr/dijikup

Telve dergisinden herkese merhaba

2025 yılının ilk sayısı vesilesiyle siz değerli edebiyatseverlerle buluşuyor olmaktan derin bir mutluluk duyuyoruz. Öyküler, şiirler ve denemelerin yanı sıra, mitolojiyle dopdolu bir sayıyla huzurlarınızdayız. Hayatımızın her alanında gayriihtiyari de olsa denk geldiğimiz ve bilinçaltımıza nüfuz eden efsanevi ve mitolojik anlatıların günümüze olan yansımalarını gözler önüne sermek niyetiyle detaylı bir mitoloji sayısı hazırlamayı tercih ettik. Sayfaları çevirdikçe mini dosya bölümlerinde yer verdiğimiz Antik Mısır, Türk, Mezopotamya, İskandinav, Hint ve Japon mitolojileri birer sayfalık enstantaneler hâlinde karşınıza çıkacak. Her mitolojinin yaşam ve ölüm anlayışına, ritüellerine, en önemli efsanelerine ve günümüzdeki etkilerine kısa özetler hâlinde vakıf olacaksınız. Geniş dosya konularında ise mitolojinin günümüze yansımalarına tanıklık edeceksiniz. Mitolojinin dile etkilerini, efsanevi anlatıların siyasete yön vermelerini, mitolojinin sinemaya taşınmasını, edebiyatla olan bağını ve sanatla nasıl yaşatıldığını keşfetme imkânı elde edeceksiniz.

Buna ek olarak her sayımızda olduğu gibi buram buram edebiyat kokan şiirler, denemeler ve öyküler okuma imkânı elde edeceksiniz.

Bu sayımızda, yazar Sena Şeker, “Yaşam yalnızca monoton bir çizgiden ibaret değildir.” cümlesiyle başlıyor yazısına. Bunun üzerinde düşünmek, gelecek sayılarımızda bizler

için önem arz edecek. Kalp atışlarının ritmini kalemin takip etmesi gereken bu dünyada, monotonluğun durgun sularından kaçmak ve sarsıntıyı görmek, fark etmek ve ona tepki vermek mühim. *Telve* dergisinin yeni hedeflerinden biri, gelecek sayılarında sizlere bunu hissettirmek olacak. Yazar ve okurlarımızla bunu başarmayı umuyoruz.

Sosyal medyalarımızda eserlerinizi paylaşmaya devam ediyor, yeni içerikleri sizlere sunmayı sabırsızlıkla bekliyoruz! Size daha kaliteli ve nitelikli içerikler sunabilmek için görüşleriniz bizim için çok değerli. Sorularınızı ve geri bildirimlerinizi bizimle paylaşmanızı sabırsızlıkla bekliyoruz.

Bugüne kadar aramızda olan yazarların yazarlık serüvenlerine eşlik etmek, kalemlerinin zamanla ne kadar güçlendiğini ve bizlere yeni edebî bakışlar vermelerine şahit olmak bizler için tarif edilemez bir duygu. Aramıza yeni katılan yazarların güçlü kalemleriyle tanışmak, onların katedebilecekleri yolları düşünmek ise bizleri hem çok heyecanlandırıyor hem de çok mutlu ediyor. Doğrusu birlikte adımladığımız bu yolun devamını merakla bekliyoruz. Güveniniz ve desteğiniz için çok teşekkür ediyor, bu sene hiç olmadığı kadar iddialı adımlar atmaya diliyoruz.

Yazının dünyanın gözlerini açtığı bir zamana adım atma dileğiyle, keyifli okumalar dileriz...

Ecem Tuba Hızarcı & Furkan Uzun

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren
Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri: Ali Işık **Yayın Danışmanı:** İsmail Yıldız **Editörler:** Firdevs Çağlar, Elif Neslihan Güney
Yayın Koordinatörleri: Ecem Tuba Hızarcı, Furkan Uzun **İçerik Editörleri:** Nezahat Ceylan, Rumeysa Öztürk, Sena Şeker, Yasemin Kelkit, Zümra Ufuk **Tashih ve Redaksiyon:** Veysel Altuntaş **Tasarım:** Yasin Çetin

İletişim: Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00
Mail: telve@ytb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: “Sisifos’u dağın eteğinde bırakıyorum! / Kişi yükünü eninde sonunda bulur.” Albert Camus

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Mart 2025, **Baskı:** İhlas Gazetecilik A.Ş. Merkez Mh. 29 Ekim Cd. No: 11 A/41 (İhlas Holding Plaza) Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul Tel: 0212 454 30 00 Sertifika Numarası: 45589

www.ytb.gov.tr

Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Toplumlar, nesiller boyu hikâye ve ritüeller aracılığıyla geçmişin izlerine sahip çıkarak medeniyet mirasını günümüze taşımışlardır. Mitler, tarihin en kadim anlatıları olarak toplumu ve kültürü şekillendirmiş, insanları dünyanın sırlarına dair düşünmeye ve zamanın ötesindeki evrensel sorulara yanıt aramaya davet etmiştir. Hayal ve gerçeğin iç içe geçtiği bu anlatılar, insanın kendisini ve kâinatı anlamlandırma çabasının bir ürünü, aynı zamanda toplumsal dayanışma ve bireyler arasındaki bağları güçlendirmenin bir aracıdır.

Dede Korkut Hikâyeleri misal; dayanışma, kahramanlık, adalet, sadakat ve ahlaki değerler gibi konuları ele alıp bu değerleri teşvik etmesi dolayısıyla toplumsal düzenin sağlanmasında, ortak bir kimlik oluşmasında ve insanların kendi aralarında müşterek bir inanç ve anlayış geliştirmesi noktasında katkıda bulunur. İçinde bulunduğumuz çağa dönüp baktığımızda ise sosyal medya marifetiyle hızla tüketilen “hikâyeler”, sönüp giden suni gündemler görüyor; kadim öğretilerin, anlatıların ve kültürümüze özgü meselelerin kıymetini bir kez daha idrak ediyoruz. Tam bu noktada, *Telve* dergisinin hikâyemize sahip çıkarak hüviyetimizi muhafaza edip gelecek nesillerimize nazif bir miras bırakma noktasında mesuliyet üstlenerek

diasporamızın parlayan yıldızı olması çok daha büyük bir anlam ifade ediyor.

Kültür; bir milletin tarihi, gelenekleri, değerleri, sanatı ve dilinden ibarettir. Ağaçların kökleri olduğu gibi toplumun da kökleri vardır. Bizi biz yapan tarihimiz, kültürümüz, geleneklerimiz, göreneklerimiz, dinimiz ve inancımızdır. Köklerimize sahip çıkmadan ne var olan ağaçları muhafaza edebiliriz ne de yeni fidanlar yetiştirebiliriz. Edebiyat bu açıdan hem bir araçtır hem de şekillendirici bir güce sahiptir. Bu minvalde, diasporada ektiğimiz bir tohum olarak yolculuğuna başlayan *Telve* dergisi bugün diasporamızın altında toplandığı bir ağaç oldu ve 15. sayısına ulaştı. *Telve* dergisi, bu sayısında mitoloji dosyasıyla eski anlatıların günümüz dünyasını nasıl etkilediğini; sanat, kültür ve edebiyattaki yansımalarını inceleyen çeşitli yazıları okuyucusuyla buluşturuyor. Gerek zengin muhtevasıyla gerek düşünce ve edebiyat alanında güçlü bir ses olmasıyla gerekse Avrupa ve ABD’nin dört bir yanından genç kalemleri buluşturmasıyla Diaspora Türk edebiyatının kıymetli bir temsilcisi olan dergimizin ümit verici yolculuğunda başarılarının devamını diliyor; öyküleri, şiirleri, denemeleri ve incelemeleriyle bu sayımıza değer katan *Telve* ekibinin her bir ferdine teşekkür ediyor ve keyifli okumalar diliyorum.

ÖYKÜLER

- 6 / Nüket Durur **Tanrı Misafirleri**
9 / Mehtap Gedik **Refika Teyze**
12 / Fatmanur Tülümen **Yabancı Aile**
18 / Yuseyrenur Yılmaz **Ağır Yük**
20 / Yasin Durat **On Yedi**
22 / Hasret Doğanay **İki Yabancı**
28 / Ayşe Başhoruz **Moniseur Henri**
32 / Esra Yıldırım **Bir Bavul Bir Umut**
34 / Reyhan al-Badri **Karıncadan Gelen Ders**

DOSYA

- 40 / Furkan Uzun **Abendland'ın Takas Edilen Tanrıları**
44 / Ecem Tuba Hızarcı **İnsanın Hikâyelerini Anlamak: Mitoloji Yolculuğu**
47 / Elif Neslihan Güney **Mit Ve Ritüel: Kelimelerden Eyleme**
50 / Zeynep Yaman **Motiflerin Gizemli Dünyası**
55 / Gülsüm Durna **Mitostan Akan Miras**
58 / Tuana Yüksel **Tarihin Gizemli Aynaları**
62 / Nazlı Balcı **Efsanelerin Işığında**
64 / Zeliha Yılmaz **Sanatla Mitolojiyi Yaşatmak: Botticelli'den Bir Örnek**
68 / Merve Fatma Ören **Tufan O Tufan Mı**
70 / Esra Hanım Akdeniz **Mitlerden Kelimelere**
72 / Yasemin Kelkit **Mitoloji ve Sinema: Köklerden Modern Ekranlara**
76 / M. Akif Çelik **Propaganda Unsuru Olarak Mitoloji**
78 / Yeliz Özbay **Zamanın Aynaları: Mitolojiden İslam'a Bir Yolculuk**
80 / Esra Demir **Siddartha'nın Evrensel Yolculuğu**
84 / Sena Şeker **Son(suz) Sisifos**

ŞİİRLER

- 92 / Abdullah Necmi **Seninle**
93 / Aslı Fidan **Dosta Mektup**
94 / Alper Tunçyürek **Fanus**
95 / Kadir Akarsu **Ölüm Takı**
96 / Yasemin Yılmaz **Zindanda Bir Kamber**
97 / Nezahat Ceylan **İlan-ı Saz**
98 / Nüket Durur **Geceye**
99 / Fatma Dik-Thiel **Kalpteki Yelpaze**
100 / Betty Paoli (Çeviri: Fatma Türk) **Geribakış**

DENEMELER

- 106 / Beyza Yaşar **Göç Kutlanır Mı?**
108 / Zümra Ufuk **Yalnızlığın Alşimisi**
111 / Merve Sultan Eren **Veda**
112 / Yasemin Kelkit **Ölmeden Önce**
114 / Beyza Dayan **Sessiz İkilemler**
116 / Ubeydullah Çavuş **Bir Adım Bir Mekân**

MİTOLOJİ

- 14 / Esra Yıldırım **Türk Mitolojisi**
24 / Sena Şeker **Mezopotamya Mitolojisi**
36 / Alper Tunçyürek **Hint Mitolojisi**
88 / Gülsüm Durna **Antik Mısır Mitolojisi**
102 / Furkan Uzun **İskandinav Mitolojisi**
118 / Ecem Tuba Hızarcı **Japon Mitolojisi**

Tanrı Misafirleri

NÜKET DURUR

Sabahleyin, pencereden dışarıyı izlerken sisin arasından o cılız ağacın nihayet belirmesiyle, kendisini iki fincan Türk kahvesiyle ödüllendiriyordu Hilmi Bey. Birini oturduğu yerde, diğerini de tam karşı sandalyede manzarayı seyrederken içiyordu. Bir cılız ağaçtan oluşan manzarasına baktıkça şükreliyordu. En azından o vardı. Arka plan bir bulut örtüsü gibi sisten oluşuyordu. Onu hiç bırakmayan bir sis bulutuydu bu. Görüş mesafesini sınırlandırdığından dolayı evinden çıkamıyordu hiç. Pencereleri günde bir kere açmak zorunda olmasa bu sinir dumanla hiç muhatap olmayacaktı. Pencereleri açınca evin içine girip, dolaşıp sonra da zeminde kayboluyorlardı. En son uzaklara ne zaman bakabildiğini unutmuştu.

Böylece biraz zaman geçirdikten sonra ayaklanıp çalışma odasına gitti. Önemli birtakım işleri vardı. Kâğıt kalemi alıp karalamaya başladı. Mesela bulaşık makinesini zamanında açmak için bir çözüm bulma-

lıydı. Sonra çöpler, havalar soğuk gittiğinden ikinci bir problemmiş gibi olmuyordu ama onlar evin içinde birikmemeliydi. Başka projeleri de vardı. Mesela yemek konusu. Birileri kapısına yiyecek poşetleri koyuyordu. Yemeklik malzemeler. Takip etmişti, ne zaman aşırı rüzgâr çıkarsa poşetler garip bir şekilde kapısına konuluyordu. Sanki rüzgâr getiriyordu onları. Yoğun bir karalamanın ardından kâğıt kalemi bir kenara koyup fikirlerini uzunca değerlendirdi. Başka konular da vardı ama gerisini sonra düşünürdü. Salona geçti.

Hilmi Bey koltuğa iyice yerleşti. Bacak bacak üstüne attı. Sağda rahat edemeyince bir de sol tarafa atmayı denedi. En son iki bacağı birlikte yere koymaya karar verdi. Saatin tik takları bugün pek de sesliydi. Odada hâkimiyet kurmuşlardı. Tik taklara dışarıdan bir de ısıklık sesi eklendi. İnceden gelip artarak devam ediyordu bu ısıklık sesi. En sonunda hışımlı bir rüzgâra dönüşmüştü. Kapıyı tıkırdatıyordu. Birisi kapıyı kırıyordu âdeta. Rüzgâr, gerçekten gürültüyle hırpalıyordu onu.

Kapının yerinden fırlamasından korkan Hilmi Bey hemen kapıya doğru atıldı. Birden ardına kadar açıldı kapı. Rüzgârla birlikte sis içeri doluştu. Konuşma sesleri geliyordu. Ayak sesleri takip etti konuşmaları. Hilmi Bey zorlukla kapıyı kapatabildi. Elleriyle etrafında oluşan sisleri püskürtmeyi denedi ama bir türlü azalmıyorlardı. Evde dolaşp her yere çarpa çarpa onları dağıtmaya çalıştı. Bu sisler eve girmemeliydi.

İçerideki sisi çıkarmaya çalışırken yorulan Hilmi Bey ter içinde kendini koltuğa attı. Kafası koltuk başına dayalı, kolları sağlamı soltu bırakılmış, ayakları mecal-sizce yerdeydi. Ortalık açılınca tıkırtılar yine gelmeye başladı. Panikle doğruldu. Sesin geldiği tarafa baktı hemen. Bir kadın mutfaktaki bulaşıkları topluyordu. Hilmi Bey ağzından garip sesler çıkarıp birden ayaklandı. Kadına bir kere baktı, ikinci kere tekrar bakıp koluna da çimdik attı. Acımıştı.

“Nasıl ya? Siz de kimsiniz? Nasıl girdiniz içeri?” dedi Hilmi Bey şaşkın şaşkın.

“Ben Fatma. Mutfak iyice karışmış, toparlıyorum. Tabii ki rüzgârla geldim.” diyerek kıkırdadı.

Bunu duyan Hilmi Bey afalladı. Ağzını kapatamamış bir türlü. Çenesini toparlamaya çalışırken dışarıya yine ılık çaldı. Ses şiddetini artırdı, sonra kapı tekrar ağzına kadar açıldı. Sis bulutu salona doluştu. Kapıya tekrar atılmak zorunda kaldı Hilmi Bey. Zar zor kapatınca mutfığa baktı ama sisten kadını göremiyordu. Yoksa delirmiş miydi? Bulut bu sefer daha hızlı söndü. Birden karşısında yapılı bir adam belirmişti Hilmi Bey’in. Biriktirdiği çöp poşetlerini ellerine almıştı adam. İkili hâlde tuttuğu poşetleri kapıya kadar taşıyıp çıkmadan da Hilmi Bey’e başıyla selam verdi. Adam siste kayboldu. Hilmi Bey, adamı düşünürken açık kapıda içerisi yine bembeyaz oldu. Göz gözü görmeyince kapıyı kapatmak tekrar aklına geldi. Burada neler oluyordu? Gerçekten aklını mı kaçırmıştı? Sisler bir kez daha kaybolunca süpürge sesleri başladı

bu sefer. Gürültünün geldiği tarafa baktı hemen Hilmi Bey. Bir genç kız evi süpürüyordu.

“Sen nerden çıktın?..” diye haykıracaktı ama sesi kısılmıştı Hilmi Bey’in. Boğazında tükürük kalmamıştı.

“Hilmi amca ben buradanım. Sana yardıma geldim. Adım Gizem.”

Kapı tekrar açıldı. Bu sefer kendiliğinden kapandı. Bir anne ile çocuğu gelmişti. Ellerinde çikolatayla koltuğa oturdular. Sonraki kapı açılmasında bir dağcı girdi içeri. Saçı başı karışık, kıyafetleri birkaç gündür değişmemişti. “Selam Hilmi.” deyip ellerindeki erzakları mutfığa götürdü. Kapı otomatik bir kapı gibi açılıp kapandıkça içerisi daha da doluyordu. Her gelen kişi Hilmi Bey’in yardımına koşuyordu.

Küçük bir kız çocuğu heyecanla Hilmi Bey’in yanına sokuldu.

“Hilmi dede, Hilmi dede, bak, bu benim dişlerim.” derken küçük kutuyu gösterdi.

Ne cevap vereceğini düşünürken afallayan Hilmi Bey’in eline başka bir kadın meyve tabağı tıktırdı.

“Ye, vitaminsiz kalmışsın Hilmi.”

Bu kadarına artık dayanamayan Hilmi Bey avazı çıktığı kadar bağırdı. Birden kapı mühürlenmiş gibi durdu, açılmayı bıraktı. Herkes dönmüş Hilmi Bey’e bakıyordu. Hilmi Bey de onlara. Üzerinde sayamayacağı kadar çok göz vardı.

Bir an ne diyeceğini düşünürken ilk aklına geleni söyledi.

“Bu kadar insan evime ancak ben delirince gelebilirdi.”

Bunu duyan bir çocuk “Delirdiğini sandı.” diyerek annesinin eteğini çektişirdi üzgün üzgün.

Hilmi Bey iki büklüm yere çömelip başını elleriyle tuttu. “Delirdim, delirdim!” diyerek hüngürdedi.

Çöpleri götüren adam Hilmi Bey’in yanına geldi. Dağcı da yanında durdu.

“Hilmi biz sizin komşularınız. Yakınlarda oturuyoruz. Evin haber oldu. Dağcı Yılmaz, bize kimsesiz bir adamın evine erzak götürdüğünden bahsetmişti. Rüzgârlar çıkınca görünen, sonra da yine siste kaybolan bir ev. Esrarengiz hava şartları yüzünden siste kalmışsın yıllardır. Unutmuşuz seni. Rüzgârlar artınca sisler azaldı. Evin nihayet herkes tarafından fark edildi.”

Bunları duyan Hilmi Bey bir anlık durdu. Nefes aldıkça gözlerinin feri geri geliyordu. Salonu gözleriyle taradı. Herkes ona bakışlarının en yumuşağıyla bakıyordu. Hepsinin dudaklarında da sıcak bir tebessüm vardı. Odanın derecesi birkaç santigrat artmıştı.

Hilmi Bey ayaklandı, tezatlık karşısında kaşlarını çattı, dudaklarını büktü, kimseyle göz teması kurmadı. Gururlu bir yüz ifadesiyle mantosunu dolaptan çıkardı. Onu elinde evirip çevirip tozlarını iyice temizledikten sonra arkasına bakmadan kapıdan çıktı.

Tüm ziyaretçiler birbirlerine baktılar. Bir kadın sesizliği bozmak üzere konuştu:

“Gelir tekrar, gelir. Üzülmüş belli ki.”

Bunu düşününce çoğunun ağzından “Tabii.” onayı çıktı. Herkes tekrar hareketlendi. İmece usulü yine bir şeyleri toparlamaya koyuldular.

NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Refika Teyze

MEHTAP GEDİK

Kayısı ağacının yaprakları çiçeklerle dolmuş, havalar iyice ısınmaya başlamıştı. Nisan ayının doğaya verdiği canlılık Refika teyze de gelmişti. Kış boyunca dizlerinin ağrısından kapının önüne bile çıkamayan Refika teyze, bu sabah elinde bastonuyla bahçesini kontrol etmeye çıkmıştı. Her ağaca sanki bir çocuğu okşarmışçasına dokunur, onlara “Güzelim benim, bu sene daha bir coşmuşsun, maşallah maşallah.” der bir diğer ağaca geçerdi. Bu meyve ağaçları yola bakan tarafa, gelen geçen yesin diye dikilmişti sanki. Anneme anlattığına göre, Refika teyze bu mahalleye ilk ev yapanlardanmış. Burası o zamanlar tarlaymış, bırak suyu yolu bile yokmuş buraların. Kendi elleriyle diktiği bu ağaçları dereden getirdiği sularla büyütmüş. Evin ön tarafından kocaman bir söğüt ağacı, boyu elektrik direklerini geçmiş bir kavak ağacı ve en lezzetli kayısıların yetiştiği kayısı ağacı vardı. Vişne ağacı ve diğer kayısı ağaçları evin yan tarafından arkaya doğru sıra hâlinde uzanırdı. Armut ağacını ve bademi de unutmuyayım. Bir de küçük bir şeftali ağacı vardı. Tam olacağı sıra çiçeklerinin hepsi yere düşerdi.

Refika teyze sabahki bahçe teftişini bitirmiş ön bahçesindeki somyasına oturmuştu. Mahallenin çocukları “Refika teyze bahçeye çıkmış, yaz geliyor.” deyip gülüşürlerdi. Refika teyzenin evi yokuşun tam ortasında sokağı ikiye bölerdi. Koca bir kışı yalnız geçirip yazı da ön bahçede gelene geçene bakarak geçirirdi. Her sene biraz daha büyüyen çocukları tanımakta zorlanırdı. Evin önünden geçen herkes ona selam vermeden, hâlini hatırını sormadan geçmezdi. Okul saati gelmiş, yokuşun altındaki evlerde yaşayan tüm çocuklarla yola koyulmuştuk. “Günaydın Refika teyze nasılsın, iyi misin?” diye seslendim. “İyiym yavrum, havalar ısındı ya şimdi daha iyiyim, yanındakiler kim, tanıyamadım?” dedi. Çocuklar belli etmeseler de gülmeye başlamışlardı. Her sene böyle olurdu zaten; önce kimseyi tanıyamaz, iki üç kez görmesinde “Sen kimin çocuğusun?” diye sorar, sonra kışa kadar unutmazdı. Herkes kendini tanıttıktan sonra “Aahh zaman çok hızlı. Ne çabuk büyüyorlar, ben benimkileri ne zor büyüttüydüm, torunlar da çabuk büyüyorlar, el kardarlardı, şimdi kocaman adam oldular ahh ahh.” diye söyleniyordu.

Refika teyze çocuklarını, torunlarını anlatmaya başladıysa konuşması uzun sürecek demektir bu. Şimdi sırayla yaşlarımızı soracak, bizim yaşımızdaki torunlarından bahsedecekti. “Bizim zil çalacak gitmemiz lazım, bir eksiğin var mı eklemek alayım mı gelirken?” dedim. “Aaa iyi dedin, gel! Bir tane eklemek getir gelirken. Evde dünden kalan yarım var, o bana yeter. Zaten taze ekmeği yiyemiyorum, onu da yarına yerim artık.” Refika teyzeye neredeyse her gün eklemek alıp geldiğim için parayı nereye koyduğunu bilirdim. Somyanın örtüsünün altında bu sefer iki ekmeçlik para vardı, benim bir ekmeçlik parayı aldığımı görünce diğer çocuklara belli etmeden “O parayı da al.” diye işaret etti. “Kendine gofret alırsın.” dedi. Hiç üstelemeden aldım parayı, ara sıra verirdi zaten. Teşekkür ettim.

O gün okulda öğretmenimiz bize bir kompozisyon ödevi verdi. Tek başımıza ya da üç beş arkadaş birliğinde, istediğimiz bir konu hakkında yazı yazacaktık. Biz mahalle arkadaşları olarak “Beraber yazalım.” dedik. Fakat kimseden güzel bir fikir çıkmadı. Ne yazacaktık? Birisi “Futbolla ilgili yazalım.” dedi, bir diğeri “Mahalle bakkalımız Mustafa abiyle ilgili bir şeyler yazalım.” dedi. Bakkal Mustafa abiyle ilgili yazmaya karar verdik. “Ben zaten eklemek alacağım, gitmişken hem konuşur hem de yazarız.” dedim. Bu fikir herkesin hoşuna gitti ve hep birlikte bakkala gittik. Önce selamımızı verdik. Beş çocuğun bile zor sığıdığı bu

küçük bakkala sırasıyla dizildik. Ben önce Refika teyzenin ekmeğini aldım. Cebimdeki geri kalan parayı şimdi burada kullanıp gofretimi beş kişiyle bölüşmeye niyetim olmadığı için bir başka sefere sakladım. Ekmeği aldık ama yerimizden hiç kılmıdamadan Mustafa abiye bakmaya devam ediyorduk. Sessizliği Mustafa abi bozdu: “Eee başka ne istiyorsunuz çocuklar?” dedi. “Abi öğretmen bize bir ödev verdi, sana bir şeyler soracağız, olur mu?” dedik. “Olur tabii çocuklar, sorun bakalım.” dedi. Ne soracağımızı bizde bilmiyorduk ama öyle geliş güzel sormaya başladık. “Ekmeği nereden alıyorsun?” “Fırıncı kendi getiriyor.” Bu güzel soru karşısında hepimiz bunu mu soracaktık der gibi birbirimizin gözlerine baktıktan sonra daha iyi sorular bulmaya çalıştık. “Bu dükkân kira mı yoksa senin mi?” “Kira.” “Ticarete nasıl atıldın abi?” “Babamın zoruyla, rahmetli açtıydı burayı siz bilmezsiniz.” “İşler nasıl abi iyi mi?” Bu soruya cevabı eline aldığı veresiye defteri ile verdi. “Deftere bakarsan iyi ama cep delik. Rahmetlinin hatırası olmasa bir dakika durmam hemen kapatırım.” dedi.

Sorular ve cevaplar bizi açmadı, hemen Mustafa abiye teşekkür ettik ve çıktık. Kompozisyon ödevine yazılabilecek pek bir şey yoktu. Babasının zoruyla ticarete atılan Mustafa abinin bu küçücük mahalle bakkalında cebi boş ama veresiye defteri kabarık hayat hikâyesi çok da ilgi çekici gelmemişti bize. Başka bir şey bul-

malıydık. Ekmeği vermek için Refika teyzenin evine gittik. Bahçede yoktu, seslenerek kapıya doğru yürüdüm. “Refika teyze, neredesin? Ekmeğini getirdim.” Birden kapının arkasında belirdi. “Gel evladım, iki dakika içeri gir de bir soluklan.” “Yok gelemem arkadaşlarım bekliyor.” “Çağır onlar da gelsinler!” Refika teyzenin ısrarının devam edeceğini bildiğim için arkadaşlarımı içeriye soktum. Ben sık sık gelip giderdim ama onlar evi ilk defa görüyordu. Refika teyzenin evi tam bir yaşlı eviydi. Duvarda asılı olan aynası çocuklarının, torunlarının resimleriyle doluydu. “Oturun siz bakayım. Geçen sene buzluğa torunlar gelince içerler diye vişne suyu attıydım, gelip içen olmadı. Size kışmetmiş.” dedi. “Ağacın dalları dolu, belli ki bir sürü vişne olacak. Onlara taze yapar içiririm artık. Aahh nasıl büyüttüm ben o ağaçları bir bilseniz!” dedi. “Anlatsana biraz Refika teyze.” dedim. Bizlere buraların önce tarla olduğunu, evden önce ağaçları diktiğini, onları dereden getirdiği suyla suladığını, kocasının zamanında eline çok para geçtiğini ama bir baltaya sap olamadığını, on sene önce öldüğünü anlatırken gözleri doldu. Bu iki odalı evde dört çocuk büyütüp hepsini evlendirdiğini, hepsinin başka şehirlerde yaşadığını, yılda sadece bir iki gün onu görmeye geldiklerini, bahçedeki ağaçlara her baktığında çocuklarını gördüğünü söyledi. “**Bana deli demesinler diye kimseye söylemem ama ön bahçedeki söğüt ağacı**

bizim büyük gelin. Bir sürü dalı var ama hiç faydası yok. Şu sırık kavak ağacı bizim ortanca damat, ön bahçedeki kayısı ağacı benim küçük oğlan ne fayda varsa ondan var, vişne ağacı büyük oğlan ne ekşi ne de tatlı, şeftali ağacı benim bey tam akıllandı dedik öldü. Kızlar da bademle armut ağacı.” O gün orada beş arkadaş eski bir somya üzerinde yan yana oturup Refika teyzenin bütün hayatını dinledik. Onun bütün hayatı evi, çocukları, torunlarıydı. Koskoca ömründe kendi için bir şey yapmış mıydı bilmiyorum ama o günü beşimiz de unutamadık. Dinlerken bilmiyorduk ama üç hafta sonra yazacağımız hikâyeyi dinlemişiz. Refika teyze bu olaydan iki hafta sonra kalp krizinden vefat etti. Baş ucunda sadece komşuları vardı.

MEHTAP GEDİK

Hollanda - Boxtel

Yabancı Aile

FATMANUR TÜLÜMEN

Bu gün büyükannemin ölüm haberini aldık. Annem gözyaşları içinde, perişan hldeydi. Annesini en son iki yıl önce görmüştü. O dönem Belçika’dan Türkiye’ye uamayacak kadar zor durumdaydık. Bazen teyzemin aracılığıyla görüntülü görüşmeler yapıyorduk ama ekrandan duygusal bağ kurmak yeterince zordu tabii.

Acımızı tam anlamıyla yaşayamadan uçak bileti bakmaya başladık. Son dakika fırsatlarına baktığımızda sadece Almanya ıkışlı biletlere rastlayabiliyorduk.

Evimize başsağlığı dilemeye gelenlere ayıracak dahi vaktimiz yoktu. Sürekli saatlerimize bakıyorduk. Başka bir ülkede, yetişmemiz gereken bir uçağımız vardı.

Aceyleyle, içinde sadece pijamalarımızın olduğu valizlerimizi arabaya yükledik. Yolculuk boyunca kimse tek kelime konuşmadı. Gariptir ki, aramızda bykannemle bir anısını anlatabilecek hiç kimse yoktu.

Çünkü onu tanımıyorduk. Sessizliği bozmak için ablam “İyi bir insandı.” dedi, ama eminim ki onun da hiçbir hatırası yoktu.

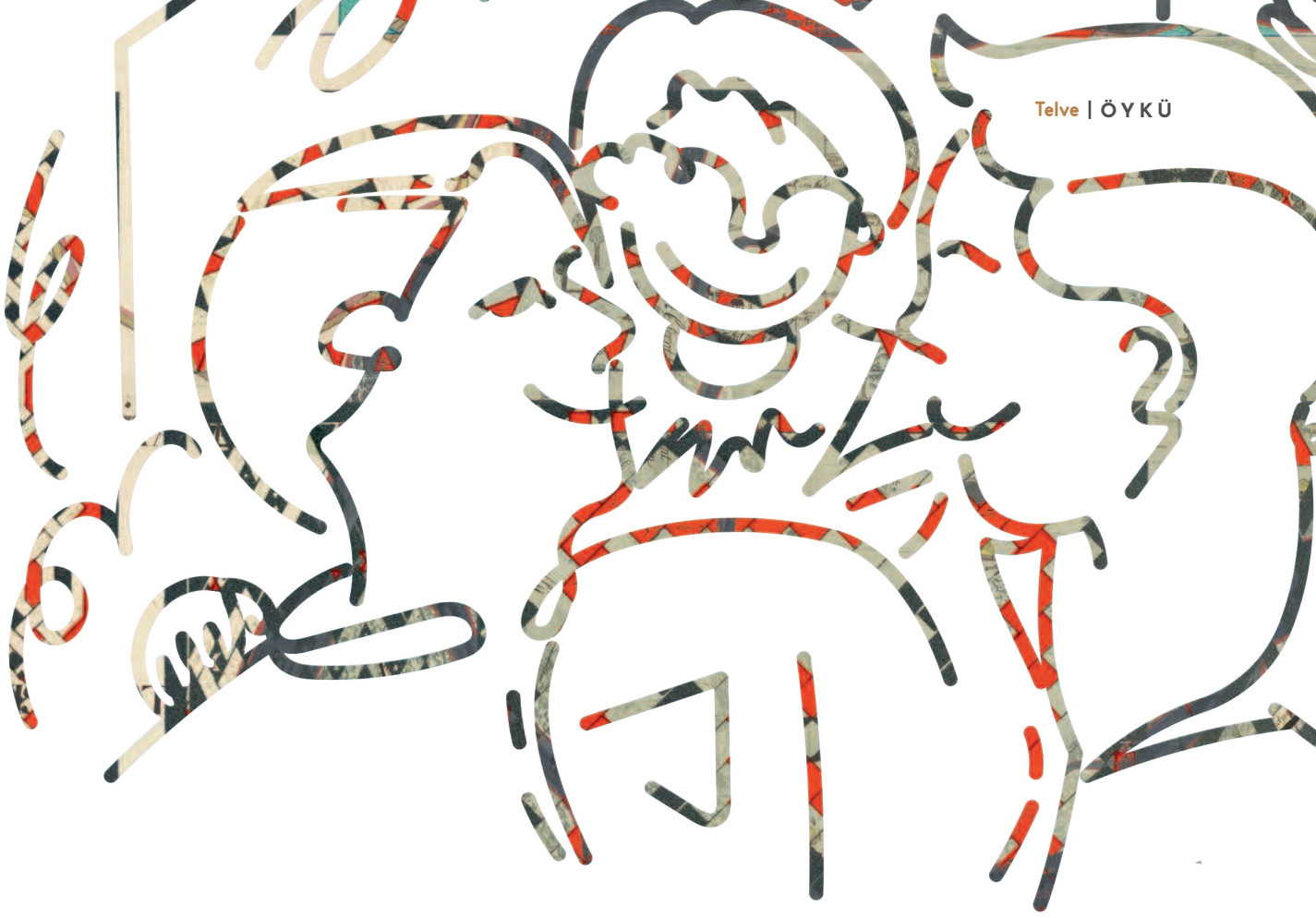
Yolculuğumuz tam iki saat sürdü. Bütün çabalarımıza rağmen uçağı kaçırdık. Bir sonraki uuşumuz saatler sonraydı. Tüm yolu geri dönmek zorunda kaldık.

Evde kalabalık bir teselli ortamı vardı. İnsanların ge-lişi acımızı biraz olsun hafifletiyordu ama bir yandan da içimde bir boşluk yaratıyordu. Biri ayının açılma-sını emrediyordu, diğeri bebeğine bakmamı istiyordu. Sadece annem teselli buluyordu gelenlerden. Bykannemi pek göremediğimiz için bize hitap etmedik-lerini düşünüyordum. Onu belki iki yılda bir, belki de dört yılda bir görüyordum.

Tanımadığım bir kadına karşı nasıl bu kadar derin bir üzüntü duyabildiğimi anlayamıyordum. Kaybettiğim sadece büyükannem değildi, aynı zamanda ocuk-luğumdan kalma sıcak anıların ve aile bağlarının da kopmasıydı.

Diğer uçağımız için tekrar yola koyulduk. Ankara’ya vardığımızda annemin dört kardeşinden sadece dayım ve ailesi bizi bekliyordu. Dayım gözyaşlarını tutama-dı. Uzun süre sarıldık. Yıllar sonra bizi gören bu ada-mın hissettiği ve bize hissettirdiği bağ beni hayrete düşürüyordu. Kuzenlerime bakıyordum. Ne kadar da değişmişlerdi.

“Siz bir ailesiniz, birbirinize sarılın.” diyordu da-yım.

Her görüşmemizde onlarla yeniden tanışıyoruz. Bölümleri, dersleri, hobileri hakkında her şeyi dinliyordum. Bazen kullandıkları kelimeleri anlayamıyordum. Öyle zamanlarda ablama sorardım ne demek istediklerini, o da bana Flamanca karşılığını söylerdi. Bazen kuzenlerim de beni anlamıyorlardı ama sormaya çekiniyorlardı.

Dedemin evine vardık. Orada bizi akrabalarımız bekliyordu. Teyzem ve dayılarım dışında kimseyi tanıımıyordum. Diğerleri uzaktan akrabalarımı. Onları hayatımda ilk defa görüyordum.

Belçika'da ailemin olmamasından ve bayramları tek başımıza geçirmekten yakınıyordum. Aile kavramını neredeyse unutmuştum. Nasıl davranacağımı bilmiyordum. Yabancı ailem bana sınıksı sarılıyordu. İki hafta da olsa ait olduğum yere geldiğimi hissediyordum.

Büyükanneimin defnedildiği gün, tabutuna son kez baktım. Toprağa gömülmüş dört tahta arasında ikinci kuşağın deneyim ve birikimlerinin yok oluşunu izliyordum. İçimde derin bir hüznün vardı. Geçmişle geleceğin arasındaki bağı koptuğunu görmek beni daha da yıpratıyordu. Ailemizde sessiz kuşak ile z kuşağı-

nın arasındaki zamanda neler yaşandığına dair hiçbir fikrim yoktu.

Akşam mutfağa gidip akrabalarımın çay demledim. Bu sefer hazırlıkları keyifle yaptım. Artık yalnız değildim. Türkiye'ye geldiğimden beri kendimi tamamlanmış ve bütün hissediyordum. Bu sıcak ortam benim yüreğimde gururla ait olduğum bir yuva oluşturuyordu. Nihayet bir ailem olmuştu. Tam o sırada dayımın kızı yanıma geldi. Çaydanlığı elimden sertçe aldı.

“İçeri gir, otur.” dedi. “Sen burada misafirsin.”

FATMANUR TULÜMEN

Belçika - Brüksel

TÜRK MİTOLOJİSİ

ESRA YILDIRIM

Birizgâh

Türk mitolojisi, Türk halkının geçmişten günümüze taşıdığı bir inanç ve hikâye sistemi olup kültürel kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur. Bu mitolojinin temelinde Gök Tanrı inancı bulunur ve Tengri, evrenin düzenini sağlayan en yüce güç olarak kabul edilir. Doğa ile uyumlu bir yaşam tarzını vurgulayan Türk mitolojisi, insanlara ruhsal dengelerini korumayı öğretti. Bereket ve doğurganlık tanrıçası Umay Ana, bu dengenin sağlanmasında kilit bir rol oynar ve kadınların koruyucusu olarak saygı görür. Bu anlatılar, Türk kültüründe derin bir yer edinmiştir ve etkileri günümüzde de hissedilmektedir.

Türk mitolojisinde zamanın döngüsellığı ve sürekli yenilenme kavramları önemli bir yere sahiptir. Zaman, başlangıcı ve sonu olmayan bir çember gibi algılanır ve bu çember, doğanın sürekli değişen ancak her seferinde yeniden canlanan yapısını simgeler. Mevsimlerin geçişleri ve doğanın döngüleri, her sonun yeni bir başlangıç olduğunu hatırlatır ve yaşam ile ölümün bu büyük düzen içindeki yerini açıklar. Tengri (Gök Tanrı), zamanın döngüsünü ve evrenin düzenini sağlayan yüce bir varlık olarak görülür. Yer - Su ruhları ise dünyevi düzeni koruma görevini üstlenir. Bu iki güç arasında doğanın ve yaşamın devamını sağlayan bir denge vardır.

Yaşam ve Ölüm

İnsan ruhunun Tengri tarafından verildiğine ve ölümle birlikte tekrar Tengri'ye dönüleceğine inanılır. Bu anlayış, yaşam ve ölümün birbirini tamamlayan döngüsel bir ilişki olduğunu gösterir. Ölümünden sonraki yaşam inancı da mitolojide derin bir anlam taşır. Yer altı dünyasının hükümdarı Erlik Han, ölen ruhların kaderini belirler. Bu yer altı dünyası, Uçmağ (cennet) ve Tamgak (cehennem) olmak üzere iki bölüme ayrılır. Ölüm, ruhun bedensel sınırlardan kurtularak yeni bir boyuta geçişini simgeler. Bu döngü, insanın yaşamını ve ölümünü doğanın bir parçası olarak anlamlandırır ve insana, bu büyük düzene uyum sağlamayı öğretir.

Bir Epsane: Ergenekon Dağı

Nevruz, aynı zamanda Ergenekon Destanı ile de bağlantılıdır. Ergenekon, bir dağ vadisinde mahsur kalan Türk halkının özgürlük mücadelesinin sembolüdür. Ergenekon'da halk, dış dünyadan tamamen izole bir yaşam sürmektedir. Bir gün halk bu dar yaşamdan kurtulmak ister ancak kaçacak bir yol bulamaz. Destanda, halkın kurtulabilmek için demircilik sanatında ustalaşmış Gök Tanrı'nın yardımıyla demir dağları erittikleri ve özgürlüklerine kavuştukları yani Ergenekon'dan çıkıp dünyaya adım attıkları anlatılır. Bu destan; halkın yeniden doğuşunu, dirilişini ve gücünü simgeler.

Çağımızın önde gelen yazar ve şairlerinden biri olan Nurullah Genç Türkistan Rüyası adlı eserinde, Türk mitolojisi ile kültürel değerleri bir araya getirir. "Bir zamanlar atalarımız, göklerle konuşur, yıldızların ışığında yol bulurdu. Şimdi ise bu eski sözler, bozkırın yankısında kayboluyor." ifadesiyle eserinde tarihsel hafızayı ve Orta Asya bozkırlarının ruhunu yansıtmayı amaçladığını gösterir. Türk destanlarına yapılan güçlü göndermeler, romanın temel yapısını oluştururken mitolojik kahramanların ruhunu anımsatan derinlikli bir üslup benimsenmiştir.

Bir Alıntı

Dede Korkut Hikâyeleri, Türk dünyasının edebî ve kültürel miraslarından biri olarak önemli bir yere sahiptir. Eserde, Oğuz Türklerine ait destanlar ve hikâyeler yer almaktadır. Oğuzname adlı eserden bir alıntı şu şekildedir: "Er oğlu erdir, kağan oğlu kağandır. Her kim ki arslan doğar, dağlar onu alkışlar; her kim ki kuzu doğar, dağlar onu unuttur." Bu alıntı, Türk mitolojisindeki kahramanlık anlayışının ve doğa ile güç simgelerinin insanlar arasındaki farklılıkları nasıl belirlediğini vurgular. Özellikle Orta Asya'daki Türk halkları arasında, güneşin doğuşu ve karanlığın sona ermesiyle özdeşleştirilmiştir.

Günümüzde Türk Mitolojisi

Günümüzde Türk mitolojisi hem halk arasında hem de akademik çevrelerde ilgi görmekte ve canlılığını korumaktadır. Bu mitolojik unsurlar, tarihsel olarak halk edebiyatında yer alan masallar, destanlar ve şarkılarda vücut bulmuştur. Ayrıca zamanla bu öğeler, modern sanat dallarında da kendine yer edinmiştir. Özellikle edebiyat, sinema ve televizyon gibi popüler kültür araçlarında Türk mitolojisinin figürleri ve sembollerine sıkça rastlanmaktadır. Kahramanlar olarak öne çıkan Alper Tunga, Oğuz Kağan gibi figürler halkın belleğinde derin izler bırakmıştır. Bunun yanında, Nevruz gibi geleneksel kutlamalarda “kutlu dağ” gibi mitolojik semboller, halkın günlük yaşamında hâlâ anlam taşımakta ve kültürel mirası yaşatmaktadır. Bu unsurlar, modern toplumdaki kimlik arayışlarını ve kültürel değerlerin korunmasını sağlayan önemli referanslardır.

Ağır Yük

YUSEYRENUR YILMAZ

Kaplumbağaya benziyordum, yağmurun eşyalarımı ıslatmaması için çantamı ceketimin altına gizledim. Buraya ait olmasam da adımlarımı sürdürüyordum. Sakin caddeden nadiren bir araba geçiyor, apartman girişlerinden yoğun bir tütün kokusu yükseliyordu. Yağmurluğumun dikkat çektiğinin farkındaydım. Perdeler kıpırdıyor, ışıklar sönüyordu. Sessiz mahallede herkes birbirini gözetler gibiydi.

Önemli bir görev için buradaydım. Baskı altındaki kadınlara yardım ediyordum. Dışarıdan bakıldığında bu, çay ve tatlı eşliğinde yapılan sıradan bir ev ziyareti gibi görünüyordu. Sohbetimiz genellikle yabancı dil bilgimle başlar, eşlerin tanışma hikâyesine uzanır ve çocukların okul gelişimiyle sona ererdi. Kimse yaptığım iyiliklerin farkında değildi ama ben gizliliğimi koruyarak bu görevden büyük bir zevk alıyordum.

Daha önce hiçbir sorun yaşamamıştım. Ama o gün, unutulmaz bir olayla karşılaştım. Zile bastığımda, kapının aralığında bir çift meraklı göz bana bakıyordu.

“Buraya gel!”

Küçük çocuk bir hışımla ortadan kayboldu ve babası, az önceki gerginlik hiç yaşanmamış gibi gülümseyip beni içeri buyur etti.

Diğer ziyaretlerimde olduğu gibi yabancı dil öğrenme hikâyemden bahsettim. Ancak bu evde farklı bir hava vardı. O güne kadar tanıştığım erkeklerin baskıcı tavırlarının aslında bir koruma içgüdüsünden kaynaklandığını tespit etmiştim. Sevgileri, özgürlüğün hırslı-

zıydı. Fakat bu adamın ifadesinde bir sertlik vardı ki bu, yaşadığı derin öfkenin izlerini taşıyordu.

Gülümsemesi yavaş yavaş silindi. Yeşil gözlerine bakarak sordum:

“Nasıl tanıştınız?”

“Çay!”

Bu ses beni irkiltti. Kadın, aceleyle mutfığa koştu. Adam ise bakışlarını üzerimden bir an olsun ayırmıyordu.

“Rahatınız oldukça yerinde. Bu, bizim gibi bir aileye ilk gelişiniz değil, doğru mu?”

“Haklısınız. Daha önce de benzer değerli insanlarla tanıştım.”

Kadın çay tepsisiyle geri döndü. Az önce sorduğum soru unutulmuş gibiydi. Adam gözlerini bir kez bile karısına çevirmiyor, kadınsa sürekli yere bakıyordu.

Çaydan bir yudum aldığımda tadının kötü olduğunu fark ettim. Tepkime gözü ilişen adam bunu fırsat bilip konuştu:

“O, mahallemizde oturan ancak evinden hiç çıkmayan bir kızdı. Gizemli hâli zamanla gençlerin özlemini duyduğu bir şeye dönüşmüştü. Babam bizi evlendirdiğinde onun aslında değersiz olduğunu keşfetmek, benim kaderimdi. Sizce de öyle değil mi?”

Konuşacak cesareti bulamadım. Birden aklıma küçük çocuk geldi:

“Oğlunuz ne zaman doğdu?” diye sordum.

“Bu kadından çocuk sahibi olacağımı mı düşünüyorsunuz?”

Şaşırmıştım. Kadını koruyamadığım gibi bu çirkin sözlerle daha fazla incinmesine seyirci kaldım.

“Onunla konuşmak ister misiniz? Birçok dilde kelimeler söylüyor, biz anlamıyoruz. Belki de uyduruyor.” dedi adam küçümseyici bir ifadeyle.

Bu küstahça aşağılamalar karşısında dayanamayıp ayağa kalktım ve çocuğun nerede olduğunu sordum.

“Her zamanki gibi koridordaki köşesine saklanmıştı.”

Koridora girdiğimde ceketimin ve çantamın yerdeki örtüye yağmurun izlerini bıraktığını gördüm. Sıcak bir tebessümle çocuğu selamladım.

“En sevdiğin hayvan kaplumbağa mı?” diye sordum, peluş oyuncakını işaret ederek.

Onu aldım ve oynamaya başladım. Başta şaşıran çocuk kısa süre sonra kaplumbağayı

bir karaktere nasıl dönüştürdüğümü heyecanla izledi. İçeriden babasının çığlıkları duyulunca yüzündeki ifade değişti. Gözlerinde korku ve endişe belirdi.

“Ben de böyle bir ev istiyorum.” dedi aniden.

“Neyi kastettiğini anlamadım.” dedim merakla.

“Sırtımda evimle gitmek istiyorum. Buradan uzağa.”

Endişeyle salon kapısına baktı ve ekledi:

“Annem ve babamdan uzağa.”

Sebeplere neydi? Çayın kötü tadı mı, babanın nefret dolu tavrı mı, yoksa elimdeki yumuşak kaplumbağa mı? Bilmiyordum. Hepsi birlikte kafamı karıştırıyordu. Ama ona “Benimle gitmek ister misin?” diye sorduğumdaki ceketime ve çantama umut dolu bakışları bana, burada her ne olursa olsun yerine getirmem gereken bir görevim olduğunu hatırlattı.

Yağmurun küçük çocuğu ıslatmaması için onu ceketimin altında sırtıma gizledim. **Kaplumbağaya benziyordum, tek farkım koşuyor olmamdı. Perdeler hareket ediyor, ışıklar yanıyordu.** Onu oradan kurtarabileceğime inanıyordum, ama babasının sokakta yankılanan haykırışı umduğum sonu değiştirdi.

“Evladımı kaçırıyor!”

Sert bir ses duyuldu ve sırtımdaki yük birden ağırlaştı. Arkamdan sızan kanın nereye gittiğini açığa çıkarmadım. Aklımdan geçen tek şey, belki de bir daha kimseyi bu şekilde kurtarmak zorunda kalmayacak olmamdı.

Belki de bu, son görevimdi.

YUSEYRENUR YILMAZ

Hollanda – Lahey

On Yedi

YASİN DURAT

Gece yarısı. Neler olduğunu, nerede olduğumu anlayamadığım bir uyku ile uyanıklık karışımı zihin hâli. Uykum açılmaya başlayınca inanılmaz sesler dikkatimi çekti. Tanımlayamadığım bir gürültü ve insan çığlıkları. Kaynağı belli olmayan cılız bir ışık sayesinde kapının önünde olduğumu fark ettim. Hâlbuki saniyeler önce kanepede derin bir uyku çekiyordum. O gece teyzemlerde kalmıştım. Teyzem beni kapının eşiğinden dışarı doğru ittirdi. Minik bir direniş sonrası “Dur teyze, terliklerimi bulamıyorum.” dedim. “Boş ver şimdi terliklerini.” diye cevap verdi ağlamaklı bir şekilde.

Saniyeler sonra kendimizi dışarıda bulduk. Bütün mahalle dışarıdaydı, adamların çoğunun üstünde atlet vardı. Kadınlar ise genelde battaniyelere sarılmıştı. Sekiz yıllık ömrümde hiç duymadığım bir gürültü arka planda yükseliyordu. Sanki insan büyüklüğünde, top şeklinde kaya parçaları yuvarlanıyordu. O sabah kelime hazneme yeni bir kelime eklendi: “Deprem.”

Çok geçmeden “artçı şok”, “richter”, “Kandilli Rasathanesi” ve “Ahmet Mete Işıkhara” gibi ifadelerle Türkçe kelime dağarcığım zenginleşmişti. Evin yakınındaki bir parkta çimlere battaniyeler serip komşularımızla dip dibe oturmuştuk. Park tepelik bir yerdedi. Hiçbir anlam veremeden tek tek herkesin yüzündeki endişeyi izliyordum. Komşumuz Kemal amca ve kızı Sema abla birkaç kez aceleyle dairelerine gidip geldiler. Bu davranışları cesur bir hareket gibi karşılanıyordu. Nedenini sonra öğrendim, binanın yıkılma riski varmış. Her geldiklerinde ellerinde bir şeyler

oluyordu. İnsanların ihtiyacı olabileceğini düşündükleri şeyleri taşıyorlardı evlerinden. Kemal amca zaten bu mahallenin her işine koşan birisiydi ve kızını kendi gibi yetiştirmişti. Bol bol battaniye gerekiyordu; su, ekmek ve “ışıldak”. Bu komik isimli alet çok amaçlıydı. Acil durumlar için üretilmiş bir cihazdı. Büyük bir lambası, radyosu ve siren sesi vardı. Çok dikkat çekici kırmızı bir şeydi.

Artık sabah olmuştu. Sık sık minik sarsıntılar yaşıyorduk. Hava aydınlandığında büyük bir deprem daha olmuştu. Bu sefer her yer aydınlıktı. Bu defa olan biteni net görmüş çok korkmuştum. Teyzemin kocası Selahattin eniştem “Bu böyle olmaz, ben arabayı almaya gidiyorum.” dedi. Kendisi şekerleme üreten bir yerde şoför olarak çalışıyordu. Hazırladıkları ürünleri diğer şehirlere götürmek için kullandıkları 1997 model Hyundai H100 marka minibüsü almaya gitti. Bu şekilde başımızı sokabileceğimiz bir yer olacaktı.

Eniştemi beklerken babam çıkageldi. Üzerinde annemin açık kahverengi hırkası vardı. Babamı o şekilde görünce çocukluğun verdiği masumiyetle güldüm. **Böyle büyük bir felaketin ardından bir çocuğun tekrar masumca gülebilmesi sadece birkaç saatini almıştı.** Acaba yetişkinler ne zaman gülmeye başlardı? Hele ki yakınlarını kaybetmiş yetişkinler?

“Hadi annenin yanına gidelim.” dedi ve oradan iki sokak aşağıda olan evimizin yakınına gittik. Annemlerin bulunduğu yerde de durum aynıydı, boş arazide dip dibe oturan komşular. Bizim mahalle daha kuytu bir yerde kalıyordu. Bu nedenle bütün yıkılan

binaların sesi yankılanıyor ve çok daha net duyuluyordu. Dakika geçmiyordu ki bir gürültü daha kopmasın. Sonra sağa sola yardım için koşuşturan genç adamlar, kadınlar... Ara ara belli olmayan bir yerlerden toz bulutu yükseliyordu. Çığlıklar ve koşuşturmalar bitmiyordu. “Anne, teyzemlerin yanına gidelim artık.” dedim. “Gideceğiz oğlum, baban kardeşinin bezini alsın.” Annemin sesinde çaresizlik vardı. Onun da bir an önce buradan ayrılmak istediği belliydi.

Küçük minibüsün içine iki aile doluştuk ve mahallelerimizden uzaklaştık. Soluğu “Cıngırın Bayırı” dedikleri yerde aldık. Bulup buluşturulan erzaklarla kahvaltımızı yaptık. Neden oraya gittiğimizin mantıklı bir açıklaması yoktu kimsede. Maksat uzaklaşmaktı; belki deprem oralarda fazla olmazdı diye, belki de yıkılacak bina yoktu diye. Sonra depremin merkezinden çok daha uzağa gitmeye karar verdik. Beş saatlik bir yolculuktan sonra eniştemin memleketi olan Bartın’a geldik. Deprem o tarafları pek etkilememişti.

Birkaç gün sonra Sakarya’ya geri döndük. Teyzemin oturduğu sokağın karşısında edebiyat fakültesi vardı. Kampüsün arazisini depremezdelere açmışlardı. Bahçenin ortasında kocaman su yatağına benzeyen bir hazne vardı. İçerisinde içme suyu olduğunu çok geçmeden anladık. Ortasında kocaman bir Kanada bayrağı vardı. Ta nerelerden insanlar yardıma koşmuştu. Bizim nasibimize de on kişilik bir çadır düşmüştü. Aynı insanlarla, evlerimize çok yakın yerlerde tekrardan komşu olmuştuk ve hiçbir çocuk oyun oynamayı bırakmamıştı. Yaz tatili biz çocuklar için bütün fela-

ketler, yıkımlar ve acıların ardından her şeye rağmen şen şakrak devam ediyordu. Hatta bu şekilde, o ortak alanda çok daha fazla zaman geçirmiştik. Yaz tatili bitmişti. Tuhaf ve zoraki bir göç başlamıştı. Evleri, yuvaları yıkılan birçok aile Adapazarı’nı terk etmek durumunda kalmıştı. Sanki memleket boşalıyordu. Babam Viyana’da çalışıyordu. Tatil için yanımıza geldiğinde bu büyük felaket yaşanmıştı. İyi ki gelmişti. O olmasa ne yapardık bilmem. Annem ve babam aralarında günlerce, uzun uzun konuştular. Bizim de babamla Viyana’ya dönmemiz en uygunuymuş. Zaten herkes bir yerlere gidiyordu. Aslında depremden bu kadar uzak bir yere gitmek mantıklı bir işti. Ama Viyana’ya, o kadar uzağa gitmek memleketimize, akrabalarımıza ve tanıdıklarımıza sanki sırtımızı çevirip kaçıyormuşuz gibi hissettiriyordu. Ölüm bu dönemde ara sokaklarda kol geziyordu. Ve yaz bitiyordu. Depremin topraklarda açtığı yarıkların içine hasret tohumlarını ekip uzaklaşmıştık vatan tarlasından.

YASİN DURAT

Avusturya – Viyana

İki Yabancı, Bir Ayna

HASRET DOĞANAY

B eklenmedik karşılaşmaya son üç dakika... Üç, iki, bir; siyah perde aralandı. İki yabancı fark etmeden birbirlerine ayna tuttular. İnce ipler koptu, gizli bıçak saplandı; kapanmayan o eski, derin yara tekrar kanamaya başladı. Damla damla, yavaş yavaş olmadı o kanama. Eğer öyle olsaydı belki bu kadar etkilemezdi onu. Bir yabancı, insanın canını en fazla ne kadar yakabilir ki? Hayatında ilk defa gördüğün birisi yüz seksen saniye içerisinde seni uçurum kenarına itip nasıl yere çakılmana sebep olabilir? En kötüsü de bunu sadece bir bakışıyla bir sözleriyle yapması. Kanatları kırılmış, vücudu paramparça olmuş, yaşanmışlıkları boğazında düğümlenmiş birisini nerede görsen tanırısın. Koskocaman bir orduya karşı dimdik duran kadının bu durum karşısında konuşmaya dermanı bile yoktu. Yabancıнын karşısında kilitlenip kaldı. Tek isteği onun yanından hızlıca ayrılmak ve bu şekilde ona yarasını göstermemektir.

Hozan kızı Xezal evden çıktı. Her hafta sonu olduğu gibi öğleden sonra yine oraya gidiyordu. Yola her çıktığında o tarifsiz ve çaresiz üzüntü tüm vücudunu kaplıyordu. Ruhundan bir parça gideceği yerdeydi, kolay mı? Mesafe on beş dakika sürüyordu fakat eski anılara o kadar dalıyordu ki sanki saatlerdir yoldaydı. Seneler önce yaşanan o acı olayı düşünüyordu. Dört katlı, otuz iki pencereden oluşan binanın önüne geldi, beyaz arabasını park etti. Binanın karşısında yemyeşil, huzurlu bir manzara vardı: Güvercinlerin sevinci, çiçeklerin mutlu olduğu upuzun bir yol, her iki tarafı dev ağaçlarla doluydu. Araçtan çantasını aldı, dışarıdaki merdivenlerden yavaşça ilerleyip binaya doğru yürüdü. Otomatik kapı açıldı, dümdüz devam etti. Güvenlikte duran adama selam verdikten sonra birkaç adım attı, asansöre doğru ilerledi. Üçüncü kata çıktı. Buraya has bir koku vardı. Nasıl ki gasilhane veya

okul gibi bazı yerlerin kendilerine has kokuları vardır. Burası da öyle bir yerdi.

İçeriye girmek için ilk önce zile basmak gerekiyordu. Şifreyi girdikten sonra oradaki çalışan, kapıyı açtı. Yeşil renkli duvarlar, on dört turuncu kapı: Üzerlerinde bir numara ve bir isim vardı. Birbirinden farklı on dört hikâye. Xezal'ın hikâyesi 310 numaralı odada bulunuyordu. Kapıyı tıkladı, her zamanki gibi ses yoktu. Kapıyı araladı, onu gördü: Gözleri açık, boşluğa bakıyordu. Tek kişilik sade bir yatak, ahşap yemek masası, iki farklı boydan siyah tekerlekli sandalye, elbise dolabı ve bir lavabo. Xezal elindeki çantayı yere bırakıp ona doğru yürüdü. Kafatasındaki çukur olan bölgeye bir öptüçük kondurdu. İyi olmadığını biliyordu ama yine de nasıl olduğunu sordu ona:

“İyi değilim; bacaklarım, burnum, başım... Her yerim ağrıyor. Seni sevmiyorum çünkü çirkinsin.”

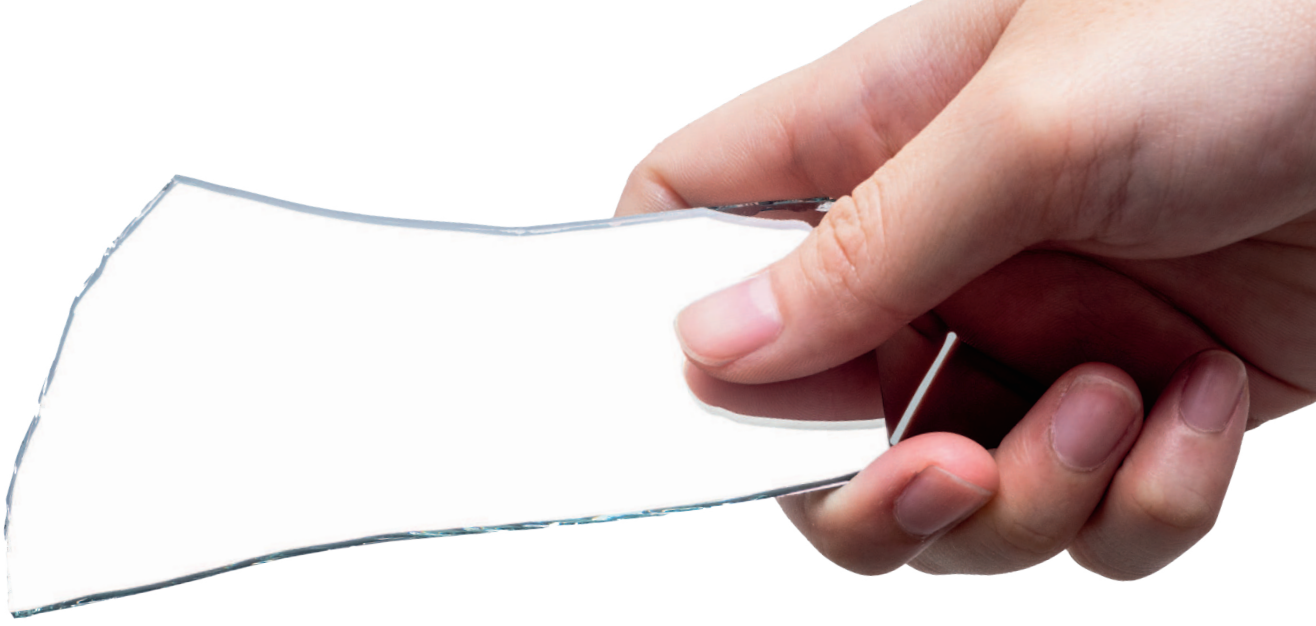
Kahkaha attıktan sonra konuşmaya devam etti:

“Ağlamak istiyorum ama ağlayamıyorum.”

Gözyaşı dökmek bir nimet olabilir mi? İstedığın hâlde duygularını dışa vuramamak nasıl bir his? Yatan kişinin durumu buna engeldi maalesef. İkisi birbirine bakıyordu. Uzun bir sessizlik odayı sarmıştı. Genç kadın parfüm alma bahanesiyle lavaboya gitti. Karşısında bir ayna, içten içe kendine kızıyordu:

“Sakın, şimdi değil! Yok et o bulutlu bakışı. Sakın dedim sana, anladın mı beni!”

Tekrar hastanın yanına gitti, üzerini değiştirip rutin bakımlarını yapmaya başladı: Saçlarını taradı, tırnaklarını kesti, vücudunu temizleyip krem sürdü. Getirdiği çantadan temiz kıyafetleri alıp dolaba yerleştirdi. Birkaç dakika sonra emin olmak için hastaya sordu:

“Beni hâlâ hatırlıyorsun değil mi? Ben kimim?”

“Evet ablam.”

Xezal aldığı cevaba çok sevindi. Kafasını sallayarak tamam işareti yaptı. O an kapı çaldı, hemşire tepsisi masanın üzerine bırakıp odadan çıktı. Yemek borusunda oluşabilecek tehlikeyi önlemek için yiyecekler hep sıvı hâlinde veriliyordu. Yemek yerken kardeşinin nasıl acılar içinde kıvrandığını görmek hiç kolay değildi. Bu olanlar çok ağır geliyordu artık. Her zamanki gibi yemeği yarıda bırakıyordu. Yemekten sonra ilaçları alıp uyuması gerekiyordu. Uykuya dalan hastayı görünce Xezal ışıkları kapatıp odadan çıktı. Koridorda birkaç adım attıktan sonra çıkış kapısına doğru ilerledi. Kapının açılması sadece bir şifreyle mümkündü. Etrafına baktı, çalışanlardan kimse yoktu. Beklemesi gerekiyordu. Arkasına döndü, orta yaşlarda Fransız bir kadın oturuyordu:

“Ben de birinin gelmesini bekliyorum.”

Tam o sırada hemşire geldi, şifreyi girdi. Xezal ve yabancı dilde “Travma-Nörolojik Servis” yazan kapıdan beraber çıktılar, asansöre bindiler. Xezal konuşmak istemiyordu ama belli ki kadın acısını paylaşmak istiyordu ve anlatmaya başladı:

“Ben sekiz aydır buraya geliyorum. Eşim kalp krizi geçirdikten sonra felç kaldı. Çok zor onu bu hâlde görmek. Her gün trenle gidip geliyorum. Beni hatırlamıyor. Hastanızı gördüm, baya genç birisi. Siz ne zamandan beri onu ziyaret ediyorsunuz?”

Xezal’ın gözleri doldu ama ağlamamak için kendiyse savaşıyordu. Kısık sesle cevap vermeye çalıştı:

“Üç yıl oldu. Kız kardeşim motor kazası geçirdi.”

Konuşma burada bitti ama ikisi de iyi değildi. Birbirlerini anlamak için daha fazla konuşmaya gerek yoktu. Gözler her şeyi fazlasıyla anlatıyordu. Fransız kadın hüngür hüngür ağlamaya başladı. Xezal nefes almakta zorlanıyordu. Bu nedenle konuşmayı hızlı şekilde bitirip oradan ayrılmak istedi. Vedalaşıp arkasını döndüğünde üç yılın birikmiş gözlerinden akmaya başladı. Xezal tünelin ucundaki o ışığın gelmesini uzun zamandır bekliyordu. Kendini bataklığın içinde gibi hissediyordu bazen, çırpındıkça daha da hızlı battığını fark ediyordu. Sonuç vermeyen çabalarının içinde bir kurtuluş arıyordu. Arabasına bindi, gözyaşlarını sildi. Dikiz aynasından kendini izliyordu:

“Karşımda her yaştan ben varım, susuyoruz. Xezal, Ceylan, Hasret; ruhumda konuşan sessiz sesler, kim bunlar? İçimde birden fazla ben varım ve hiçbir ben ile anlaşıyoruz. Annemin dizini özledim, orada bir şeyler halloluyor gibiydi. Sanki hastalığı daha hafif geçirmeye yarayan bir ilaç gibi. Uzun zamandır ondan da yoksunum. İyi değilim, havanın kötü olup da yağmaması gibi. Arada kalmışlık, hiçlik, nedensizlik ve nereye gittiğini bilmemezlik; bir karmaşanın içindeymiş gibi...”

HASRET DOĞANAY

Fransa - Strazburg

SENA ŞEKER

MEZOPOTAMYA MITOLOJİSİ

Girizgâh

Mezopotamya tarih boyunca medeniyetin beşiği olarak kabul edilen; ilk yerleşik toplumların yaşadığı, yazının icat edildiği ve insanlık tarihinin ilk devletlerinin kurulduğu yerdir. “İki nehrin arasında” anlamını taşıy ve Dicle ile Fırat nehirleri arasında yer alır. Günümüz Irak, kuzeydoğu Suriye, Türkiye’nin güneydoğusu ve Güneybatı İran topraklarında yer alan Mezopotamya; Sümer, Akad, Babil ve Asur gibi pek çok uygarlıkların evi olmuş ve onların hem kültürel hem mitolojik miraslarını şekillendirmiştir. Doğanın döngülerine, tanrıların insanlarla ilişkilerine ve kozmik düzenin işleyişine dair derin bir anlayış sunmuştur. Toplu-

mun dinî ve sosyal düzenini desteklerken bireylerin günlük yaşamına da rehberlik etmiştir. Farklı uygarlıkların etkileşiminden beslenmiş, kozmogeni (evrenin yaratılışı), teogeni (tanrıların yaratılışı) ve antropogeni (insanın yaratılışı) unsurlarını bir araya getirmiştir. İnsanın yaratılışı tanrıların vazifelerini üstlenmesine yorumlanmıştır.

İnsanlık tarihine epik destanlar, yaratılış mitle-ri ve ahlaki hikâyeler kazandıran Mezopotamya, ilk yazılı mitolojik eserlerin ortaya çıktığı yer olarak bilinir. Çivi yazısıyla kil tabletlere işlenmiş bu hikâyeler, Mezopotamya’yı tarih, din ve mitoloji açısından eşsiz bir kaynak hâline getirmiştir. Mitolojisinin etkisi günümüz edebiyatı, sineması ve popüler kültüründe hâlâ sürmektedir. Tanrılar ve mitolojik hikâyeler modern eserlerde yeniden yorumlanmıştır. Enuma Elish, Mezopotamya’nın en önemli yaratılış destanlarından biridir ve evrenin tanrılar arasındaki çatışma sonucu şekillendiğini anlatır. Gilgamiş Destanı ise insanlığın en eski anlatılarından biri olup Uruk kralı Gilgamiş’in bilgi ve ölümsüzlük arayışını konu edinir. Bilgelik ve kader temalarını işleyen Adapa’nın hikâyesi ise tanrı Enki’nin insanları bilgelığe erdirmesi ve onların ölümsüzlüğe ulaşamaması üzerine kuruludur.

Ritüeller

Ritüeller; tanrılarla iletişim kurmanın, toplumsal düzeni sağlamanın ve doğa ile insan arasındaki dengeyi korumanın en önemli araçlarıydı. Gündelik ibadetlerden büyük festivallere kadar geniş bir yelpazeye yayılmış olmakla birlikte halkın yaşamında da derin kökleri vardı. Tanrılar yalnızca ruhani varlıklar değil aynı zamanda doğanın, şehirlerin ve kralların koruyucuları olarak görülüyordu. Dolayısıyla tarımsal döngülerden savaşlara, hükümdar değişimlerinden felaketlere kadar her önemli olay tanrılarla ilişkilendirilmiş ve belirli ritüellerle yönetilmiştir. Özellikle tapınaklardaki ayinler; tanrılara adak adamak, ilahiler söylemek ve tanrı heykellerine hizmet etmek gibi günlük ibadetlerden oluşurdu. Yeni yıl festivalleri, tanrıların dünyayla olan bağlarını yenileyen büyük törenler içerirdi. Örneğin Akitu Bayramı, en önemli ritüellerden biri olup baharın gelişyle birlikte yeni yıl kutlamalarını içerirdi. Ölüm ve atalar kültü de Mezopotamya dininin önemli bir parçasıydı; ölenlerin unutulmaması ve ruhlarının huzur bulması için düzenli olarak sunular yapılırdı. Bunun yanı sıra, kehanet ritüelleri de yöneticilerin en önemli kararlarını almadan önce tanrılarla iletişime geçmek için gerçekleştirdiği ritüellerdi. Kötü ruhları ve lanetleri uzaklaştırmak için tütsüler yakılır, dualar okunur ve muskalar hazırlanırdı. Kehanet ve astroloji ritüellerin ayrılmaz bir parçasıydı. Ay tutulması ve fırtına gibi doğa olayları, tanrıların insanlara bir mesajı olarak kabul edilir ve özel ritüellerle bu doğa olaylarının etkileri hafifletilmeye çalışılırdı.

SENA SEKER

Avusturya - Bregenz

Yaşam ve Ölüm

Mezopotamya mitolojisinde ölüm, yaşamın kaçınılmaz bir parçası olarak görülürdü. Sümerler ve Babiller, ölüm sonrası hayatı karanlık ve zorlu bir yer olarak tasvir etmişlerdir. "Kur" adı verilen yer altı dünyası, ölümlerin gölgeler hâlinde varlıklarını sürdürdüğü karanlık ve sessiz bir âlem olarak betimlenmiştir. Bu dünyaya giriş yapanlarsa geri dönemez ve ruhları, gölge gibi varlıklarını sürdürürdü. Ölüm ritüelleri ölümlerin ruhlarının huzur bulması ve yaşayanlarla ölümler arasındaki dengenin korunması için gerçekleştirilirdi. Cenaze törenlerinde ölümler toprağa gömülür; mezarlarına yiyecek, içecek ve kişisel eşyalar bırakılırdı. Bu uygulamayla ölümlerin öteki dünyada açlık ve susuzluk çekmemesi amaçlanıyordu. Ölüm sadece fiziksel bir son değildi. Ölüm aynı zamanda ruhun başka bir varoluş düzlemine geçtiği bir süreç olarak algılanıyordu.

İnsanların yaratılışı, tanrıların hizmetine adanmış bir varoluşun başlangıcıydı. Kil ve tanrı kanından şekillenen insan, tanrıların öfkesine uğradığında hastalık ve felaketlere maruz kalırdı. Aşk ve bereket tanrısı İştâr'ın yer altına inip kapıyı açmazlarsa kapıyı kırıp ölümleri serbest bırakma tehdidi, ölümlerden duyulan korkunun bir yansımasıdır. Ruhların geri dönüp zarar vermemesi için kurbanlar sunulurdu. Babiller, ölümü fizyolojik bir olaydan çok ruhani bir kopuş olarak görürdü. Nefes almak ve yaşamak aynı anlama gelirken ölüm bu nefesin kesilmesi olarak kabul edilirdi. Ölümden sonra umut yoktu, bu yüzden yaşamın kendisi en büyük değeri.

"Eline geçmeyecek
aradığın yaşam. Tanrılar
insanoğlunu yarattıklarında
yalnız ölüm oldu ona
verdikleri, kendi ellerinde
tuttular yaşamı!"

Bir Efsane

Mezopotamya'nın en önemli yasalarından biri olan *Hammurabi Kanunları*, hukukun yazılı hâle getirilmesinin ilk örneklerinden biridir. Hammurabi, Babil hükümdarı olarak adaleti sağlamak amacıyla bu kanunları oluşturmuş ve tanrılar tarafından kendisine adalet sağlama yetkisinin verildiğine inanılmıştır. Dinî inançlar, *Hammurabi Kanunları*'nda ahlaki ve toplumsal düzeni şekillendiren temel unsurlar arasında yer almıştır. "Göze göz, dişe diş" ilkesiyle bilinen yasasıyla suç ve ceza arasındaki dengeyi kurarak toplumsal düzeni sağlamayı hedeflemiştir. Adaletin sağlanması, birey haklarının korunması ve yasaların yazılı hâle getirilerek toplumun her kesimine eşit uygulanması düşüncesi, Mezopotamya'dan günümüz hukuk sistemlerine miras kalmıştır.

Monsieur Henri

AYŞE BAŞHORUZ

Uzun bir aradan sonra *Molsheim*'a, Fransa'da doğup büyüdüğüm ilçeye geldim. Burada uzadıkça uzayacağı kesin olan birkaç idari işim olduğu için matbaacı açılana kadar biraz bu ilçenin sokaklarında yürümek istiyorum. *Molsheim*'da olduğumuzu çarşının tam ortasındaki atlıkarıncadan anlıyoruz. Eskiden gözüme büyük gelen bu alet, şimdilerde ufak bir oyuncak gibi duruyor. Atlıkarınca, çarşının tam ortasındaki küçük meydanda yer alıyor. Karşısında Fransız bayrağı bulunan belediye binası; çevresinde bankalar, eczaneler ve bir de kütüphane bulunuyor. Öğle vaktinde geldiğim için yemek kokuları da yerini alıyor. Çarşının bir bölgesinde yalnızca restoranlar ve kafeler var. İnsanların çatal bıçak ve kahkaha sesleriyle canlanıyor burası. Atlıkarıncanın tam karşısına oturup biraz etrafı izlemek istiyorum. Bir zaman sonra, tam yanımda *crêpe* yapan hanımefendinin sesine yöneliyorum. Bu karavanı hatırlar gibi oluyorum. Ufacık yerde yıllardır ekmek parasını kazanıyor. *Crêpeler* çikolata, reçelli veya sadece pudra şekerli olarak sunuluyor. *Molsheim* küçük bir ilçe, burada herkesin kendi mekânı, kendi sevdiği alanlar var. Ben de kendi sevdiğim mekâna, çocukluğumun bir kısmını geçirdiğim o sarı eve doğru yol alıyorum. Çocukken büyükannem ve büyükbabamın elini tutup önünden geçtiğim ayakkabıcı *Monsieur Smith*, ip ve örgü malzemeleri satan çift *Madame* ve

Monsieur Chalet, Fransız tatlıları hazırlayan *Madame Hettier*'nin dükkânlarının önünden geçiyorum. Artık onlar burada olmasalar da başkaları bu yerlerde farklı ticaret işleri yapıyorlar. Biraz uzakta bulunan, çocukluğumda fotoğraflarımı çektiğim *Madame Laurence* ile selamlaşmak için dükkânına doğru gidiyorum. Uzun zaman olmuştu onu görmeyeli. Zamanında aileme çok yardımı dokunmuştu. İçeri girdiğimde yerinde olmadığını fark ediyorum. O sırada bir adam çıkıp ne istediğimi soruyor, ona *Madame Laurence*'a selam vermek istediğimi söylüyorum. Bir anda, kafasını sağa, gözlerini yukarı doğru kaldırıp bir sürü çerçeveli fotoğrafın olduğu yere bakıp *Madame Laurence*'un fotoğrafını işaret ediyor. Bakınca anlıyorum ki artık bu dünyadan göçmüş. Üzgün olduğumu belirterek kendisinin kim olduğunu soruyorum. Oğlu olduğunu, işleri devraldığını söylüyor hüzünlü bir gülümsemeyle. Ona, annesinin çok iyi bir insan olduğunu ve çocukluğumdan beri hep buraya geldiğimi söylüyorum. Tebessüm edip bana "Fotoğraf çekirmek ister misin?" diye sorduğunda ona işlerim olduğunu yalnızca bir selam vermek istediğimi söylüyorum. "Aurevoir." diyerek ayrılıyorum. Biraz hüzünlü ve dalgın bir ziyarette, büyükannem ve büyükbabamın eski evinin önünden geçip matbaacıya doğru gidiyorum. Kırmızı büyük bir evin içinde bulunuyor matbaacı. İçeri girdiğimizde küçük bir çan çalıyor kapının ardında. Daha

sonra bizleri çiçekli bir bahçe karşılıyor. Matbaacı bir evin içinde bulunuyor. Ufak bir *fontaineden* su akarken bir yandan da kuşların sesleri eşlik ediyor su sesine. İşlerimi halledebilmek için kapıya doğru yöneliyorum. Tam zile basacakken çocukluğumda, boyu uzun olduğu için korktuğum *Monsieur Henri* ile karşı karşıya kalıyorum. Hem komşumuz hem de ne zaman yazıcıya ihtiyacımız olsa yöneldiğimiz *Monsieur Henri*. Neredeyse kırk yıldır işlettiği bu dükkân, ilçenin ilk matbaası. Kendisi Alman asıllı eski bir asker. Uzun boyu, sarışın ama yaşlandığı için hafif beyazlayan, omuzlarına dökülen saçları, mavi gözleriyle karşımda duruyor. Hiç eskimeyen iri şeffaf çerçeveli kare gözlükleriyle bana bakıyor. Her zamanki gibi kaşlarını çatmış. Kollarını çaprazlayıp bana bakarak “Bonjour.” diyor. Daha sonra neden geldiğimi sorduğunda bir an düşünüp ne söyleyeceğim hakkında tereddüt ediyorum. Biraz durup yazıcıya ihtiyacım olduğunu, birkaç kâğıt çıkarmam gerektiğini söylüyorum. Bir sessizlik oluşuyor tam o esnada. Kaşlarını çatıp, dik dik bakıp, bir dakika boyunca konuşmuyor. Sonra gülümseyerek “Evet burası.” deyip beni içeri alıyor. O an, başımdan aşağıya kaynar sular akıyor, sanki hâlâ bu adamdan korkuyord gibiyim.

İçeri girip nasıl yapalım diye sordüğümde “Bana e-posta yoluyla evrakları gönder, bende onları çıkarırım.” diyor.

Hemen e-posta yoluyla transfer ediyorum. O sırada içeriye bir göz atıyorum, hiçbir şey değişmemiş. Neredeyse ömrünü bu mesleğe adanmış bir adam, burayı hiç mi değiştirmez diye sorguluyorum kendimi. İçerisi mürekkep ve ahşap kokusuna karışmış taze kâğıt kokuyor. Hafif sararmış duvarların üzerinde eski gazeteler ve posterler bulunuyor. Ahşap tezgâhın üzerinde kalem ve mürekkep izleri var. Tezgâhın arkasında birçok bölümden oluşan büyük dolapların içerisinde kâğıt yığınları, kataloglar ve eski sipariş defterlerinin bulunduğu uzun ince metalik bir raf. Fatura kâğıtları çöpü doldurmuş taşıyor. Sağ tarafta, gençliğinde kullandığı büyük lacivert merdaneleri ve parlak metal düğmeleri olan, gösterişli *made in Germany* bir baskı makinesi bulunuyor. Yanında, çıkardığı kâğıtları ve *bureau*su yer alıyor. Orada oturmuş, eski bilgisayarından gönderdiğim evrakları çıkarıyor. Makinenin ritmik sesleriyle saatin sesi birbirine karışıyor. *Bureau*sunun üzerinde yeni hazırladığı kahve bardağını görüyorum. Kahvenin kokusu, mürekkep ve kâğıt kokularına karışıyor.

Bir an arkasını dönüp “Mehmet, sen misin?” diye sorduğunda beni hatırladığı için şaşırıyorum. Yolladı-

ğım e-postada ismimi belirtmemiştim ama soyadımdan kim olduğumu hatırlamasını da beklemiyordum. “Yaramaz çocuk!” diyerek ayağa kalkıp bana kucak açıyor. Mürekkep izi bulunan önlüğüyle bana uzaktan sarılarak neden söylemedin diye azarlamaya başlar-ken biraz tedirginleşiyorum.

Evlerimiz karşı karşıya olduğu için birbirimizi yıllardır tanıyoruz. Her çocuk gibi dışarıda top oynamayı çok severdim. Babam ve annem işe gittiklerinde beni büyükbabamgile bırakırlardı, ben de dışarıda mahalledeki arkadaşlarımla oynamaya çıkardım. Ne çok top atardık *Monsieur Henri*’m bahçesine, bizleri az azarlamadı. Uzun boylu ve çatık kaşlı olduğu için, tüm mahalledeki çocuklarla ondan korkardık. Hatta öyle çok korkardık ki, büyüklerim bana kızdıklarında “*Monsieur Henri*’ye söyleriz!” derlerdi. Bana bakıp “Tıpkı babana benziyorsun.” diyor. Daha sonra neler yaptığımı sormaya başlıyor. Bunu söylerken bir sağ tarafıma bir sol tarafıma bakıp inceliyor yüzümü. O sırada ben de okulumu bitirdiğimi, şimdilerde yeni hukuk kabine- mi açacağımı söyleyerek gururla gözlerinin içine bakıyorum. Bunu duyunca dişleriyle gülümsediğinde benim için gerçekten sevindiğini anlıyorum. Ailem çocukken bu adamın ne kadar iyi olduğunu söylese de sanırım duruşundan ve sert bakışından onun iyi bir insan olmadığını hatta ırkçı olduğunu düşünür, temkinli olurum. Büyükbabam ve büyükannem taşındıktan sonra bir daha buraya uğramadım. Bu yüzden, kendisiyle de iletişim kuramamıştım. Daha sonra beni tebrik edip bir kahve ikram etmek istediğini söylüyor. Hemen mutfaka koşup hazırlamaya başlıyor. Bende oturup onu dinliyordum.

“Biliyor musun baban küçükken buraya çok gelirdi. Bazı kâğıt işleri olurdu anlamadığı. Hem çevirmekte zorlandığı hem de buranın kurallarını anlamadığı için benden rica ederdi. Onun sayesinde ben de daha iyi öğrendim bu işleri. Babanın okul ödevleri olur, gelir yardım isterdi; birlikte bakardık. Karşılığında da bana yardım etmek isterdi. Yanımda çıraklık yapardı. Büyükannen bana ıspanaklı ve kıymalı böreklerinden

gönderirdi, çok severdim.” diyor. Şaşıyorum, aslında hatırlıyorum babamın anlattıklarından ama bunları bu kadar detaylı bir şekilde *Monsieur Henri*’den dinlemek garibime gidiyor.

Daha sonra, mutfaktan getirdiği bir cezve ve porselen kahve bardağı takımını göstererek “Büyükbaban ve büyükannen gitmeden önce bana bu cezveyi hediye ettiler, kahvem Türk kahvesi gibi olmasa da bunda yapmayı seviyorum. Büyükbaban bana, ‘Kahve sabır işi, bunu hazırlarken büyük bir sabırla hazırlarsın ve sunarsın.’ demişti. Ben de kim gelirse çıkarıp hazırlıyorum.” diyor. Kütahya’dan porselen takımları getirirler, yakın dostlarına hediye ederlerdi büyükbabamgil; bu porselen bardaklar da onlardan biri. Bir an durup “Bir kahvenin kırk yıl hatırı var.” diyor gülerek “Şimdi bir kırk yıl daha olsun mu?” Duygulanıyorum. ***Monsieur Henri*’yle bir gün bu konuşmayı yapacağımı bilmiyordum ve doğrusu beklemiyordum. Kafamda kurduğum insan başka, gerçekteki bambaşkaydı.** Ailemle uzun zamandır *Monsieur Henri*’yle ilgili konuşmamıştım. Okuldu, stajdı, işti derken aklımdan çıkmıştı burası. Diğer yerlere uğrayıp burayı hep es geçiyordum. Kahvelerimizi yudumlarken bir yandan da işlerinin nasıl gittiğini anlatıyor.

Onunla konuşurken bir anda saate bakıp ayrılmam gerektiğini fark ediyorum. Çıkarken yine beklediğini söylüyor. Ben de kendi kabineme gelip bir kahve içmesini, hukuki işleri olursa beni mutlaka araması için kartımı uzatıyorum. Teşekkür edip oradan ayrılıyorum.

AYŞE BAŞHORUZ

Fransa – Strazburg

MOLTZEN.

markgräflich Lager

Leopoldin

Bir Bavul, Bir Umut

ESRA YILDIRIM

Ben erken yaşta meslek sahibi olan daha doğrusu küçük yaşta birden fazla meslek yürüten bir çocuğum. Bir yandan evimizin tanıdık kokusu, sofradaki şefkat dolu tabaklar. Diğer yandan anlamadığım ama içine karıştığım bir dünya: Sorumluluklar, toplantılar ve ben. Annem ve babam kelimeleri her zaman tam tutturamaz. Onlara söylemesem de hep benim yardımına ihtiyaç duyarlar. Onların gözleri, sesiyim. Ben iki şeritli bir dünyaya doğdum. İki farklı kültür, iki farklı dünya, iki farklı yaşam...

Bizim evde sohbetler bir yandan hep uzaklara dokunur. Eski fotoğraflar duvarlarımızı süsler, hep bir hikâye fısıldar ama tam duyulmaz. Annemin gözleri uzaklara kayar; susarak, sadece anıyı hatırlayarak dalar. Gözleri buğulanır bazen ama hızla toparlar kendini. Bizim görmemizi istemediği şeyler vardır belki de.

Yan komşumuz arada selam verir. Annem onunla kelime kelime konuşmayı dener. Komşu annemin anlamadığından fazlasını söyler. Annem ise anlamasa da gülümser. İşte o zamanlar içimde bir sözcük yankılanır: “Keşke...”

Bazen okulda veli toplantıları olur. Tüm veliler uzun uzun konuşur, fikirlerini paylaşır. Bizimkiler ise sessizdir. Uslu uslu sadece dinlerler. Bakışlarını bana çevirirler, “Anlat bakalım.” der gibi. Söylerim, anlatırım, çeviririm. İçimden neden anlayamıyorlar diye düşünürüm. O anlarda, çocuksu sabrımın yerini bir huzursuzluk alır.

En yakın arkadaşım Zehra, komşumuzdu. Yaşıt olmanın avantajıyla kardeş gibi olmuştuk. Zehra’nın annesi ve babası avukattı. Evleri çok büyük. Bahçeleri bile vardı. Birlikte oynarken zamanı unutturdum. Bir gün bahçede oynarken Zehra’nın annesi bize seslendi:

“Zehra und Elif, habt ihr Hunger?”

Zehra hemen:

“Jaaaa!” diye karşılık verirdi.

Zehra’nın annesi Almancayı ne kadar güzel konuşuyordu! İçten içe “Bu nasıl olur?” diye sorguluyordum. İkimiz de Türk ailelerin çocuklarıyız. Benim annem “Habt ihr Hunger?” diye sormaz. “Acıktınız mı?” diye sorar.

Acaba Zehra'nın annesi ve babası eve gelen mektupları kendi mi okuyordu? Doktora kendileri mi gidiyordu? Ebeveyn toplantılarında kendileri mi konuşuyordu? Sanırım bu soruların hepsinin cevabı kesin bir "Evet." idi.

Oysa benim annemle babam... Her türlü çeviri işini ben yapıyordum. Onlara hem tercüman hem avukat hem de bir düş arkadaşı olmuştum. Zehra sadece çoktu, ben ise bir çocuktan fazlasıydım...

Bir gün okuldan eve döndüğümde babamı tozlu bir bavulu açmış; içinden eski, solgun fotoğraflar çıkarırken gördüm. Sıcak bir yaz gününü hatırlatır gibiydi.

Bir tarla, bir ev, bir sofra. Babam derin bir nefes alarak: "Biliyor musun Elif?" dedi. "Buraya geldiğimizde cebimizdeki üç kuruşla, dilimizdeki beş kelimeyle nasıl yaşayacağımızı inan ki bilmiyorduk."

"Peki baba, niye geldiniz?" diye sordum.

Çok buruk bir sesle:

"Bir umut ile kızım." dedi.

İçimde yaşadığım şikâyetler ve haykırışlar bir anda son buldu. Annem ve babam belki çok az Almanca biliyordu ama onlar bizim için dış dünyayla savaşıyordu. Komşuyla konuşma çabaları, veli toplantısındaki sessizlikler, hepsi benim içindi.

Hoşgörülü olmak zorundaydım. Bir daha yardım istediklerinde onların sessiz savaşın kahramanları olduklarını unutmayacağım. **Benim için inşa ettikleri dünyanın dilini konuşamamaları da sevgilerini her şeyin üzerinde tutuyorlardı.** Bu hikâye hem buralı hem oralı bir ailenin ortasında büyümüş bir çocuğun sesi. Sevgiyle ördükleri bu düğüm, hayatımın en büyük hediyesi.

ESRA YILDIRIM

Almanya – Duisburg

Karıncadan Gelen Ders

REYHAN AL-BADRI

Yıllar sonra, kendi okuduğum okula öğretmen olarak dönmek için gururla okulun penceresinden dışarı bakıyordum. Hatıralarımın çoğu, bu duvarlar arasında geçen neşeli anılara dayanıyordu. Okulun bahçesinde çocukların koşturmacalarını izlerken bir yandan da geçmişin izlerini taşıyan o eski günler aklıma geliyordu.

Bir bahar günüydü. Öğle arası için çalan zilin hemen ardından sınıfın penceresine yöneldim. Öğrencilerimin neşesi ve enerjisi okul bahçesini doldururken gözüm pencere pervazındaki küçük bir karıncaya takıldı. Küçük bedenıyla, arkasında bir yaprak parçasını taşıyordu. Bu ince hareket, bana anneannemin yıllar önce anlattığı hikâyeyi hatırlattı.

Anneannem, eski zamanlarda bir adamın hayvanlarla konuşma yeteneğine sahip olduğunu anlatmıştı. Bu adam bir gün bir karıncayla karşılaşmış ve ona “Sen bir yılda ne kadar yersin?” diye sormuş. Karınca “Bir buğday tanesi yerim.” demiş. Adam, bu cevabı sınamak istemiş ve karıncayı bir kafese kapatıp yanına sadece bir buğday tanesi koymuş. Bir yıl sonra kafesi açtığında adam karıncanın buğday tanesinin sadece yarısını yediğini görmüş ve şaşkınlıkla “Neden buğdayın sadece yarısını yedin?” diye sormuş. Karınca ise “Allah her gün rızkımı verirdi ama sen bir insan-

sın. Sana nasıl güvenilebilirim? Ya beni unuttur ve aç bırakırsan?” demiş.

O an karıncayı izlerken bu hikâyeyi düşündüm. Belki de hayat, karıncanın öğrettiği bu güven duygusu etrafında dönüyordu. Güven... Allah’a, hayata ve bazen de kendimize.

Eski okulumda öğretmen olmanın heyecanı ile girdiğim tüm sınıflarda, öğrencilerimin meraklı bakışları beni selamlıyordu. Derse başlamak üzereyken aklıma yine pencere pervazındaki karınca takıldı. Karınca, yaprağını taşımaya kararlı adımlarla ilerlemeye devam ediyordu. O an kendi yolculuğumu ve bu küçük canlıdan alabileceğim dersleri düşündüm.

“Küçüklüğünden dolayı hemen yorulacağımı vazgeçeceğimi zannetmişim oysa o ne kadar da kararlı.” diye düşündüm. Bir an için zaman durmuştu sanki. Karıncanın çabası bana hem anneannemin hikâyesini hem de kendi hayatımdaki dengeyi hatırlattı. Öğrencilerimin kendi aralarında fısıldaşmalarıyla koştum zihin dünyamdan ve bir zamanlar aynı sıralarda benim oturduğum öğrencilerime döndüm.

Dersten sonra öğrencilerimle bahçede vakit geçirdik. Karınca aynı yerinde hiç durmadan yaprağını taşımaya devam ediyordu. Belki de karınca kadar

küçük olduğumuzu bilmek yüklerimizin aslında taşınabilir olduğunu hatırlatıyordu. Ayrıca bu yükleri paylaşabileceğimiz insanların da yanımızda olduğunu unutmamak gerekiyordu. Meraklı gözler ve cıvılda-yan seslerle etrafımda toplanan öğrencilerime anne-annemden öğrendiğim karınca hikâyesini anlattım. Ve pencere pervazında gördüğüm karıncadan onlara da bahsettim. Tüm dikkatlerini vererek dinlemişlerdi. Bir öğrencim “Öğretmenim, karınca neden yapırağını taşıyor?” diye sordu. Gülümseyerek “Karınca görevini en iyi şekilde yerine getiriyor. Her birimizin hayatında da taşıdığımız yükler var. Önemli olan, bu yükleri nasıl taşıdığımız ve onlarla nasıl başa çıktığımızdır.” dedim.

Öğrencimin gözlerindeki anlayış bana karıncanın hikâyesinin ne kadar değerli olduğunu bir kez daha gösterdi. Hayatta karınca kadar küçük ve kırılgan hissettiğim günler olmuştu ama Allah’a olan güvenim her zaman bana yol göstermişti. **Karıncanın hikâyesi, hayatın ne kadar hassas bir denge olduğunu ve her günün bir armağan olduğunu hatırlatıyordu.**

O sırada yanımda duran bir başka öğrencim, “Öğretmenim, karıncalar birbirlerine yardım eder mi?” diye sordu. “Evet, karıncalar topluluk hâlinde çalışır ve birbirlerine yardım ederler. Bu, onların güçlerini bir-

leştirip daha büyük işler başarmalarını sağlar.” diye cevap verdim. Bu cevap, öğrencimin gözlerinde bir parıltı oluşturdu.

Öğretmenlik yolculuğumda, her gün yeni şeyler öğreniyor ve öğretiyordum. Karınca hikâyesi, bana sadece Allah’a güvenmeyi değil, aynı zamanda yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemini de hatırlatıyordu. Hayatta en önemli şey yalnızca güvenmek değil, aynı zamanda birbirimize destek olmayı da bilmektir.

Öğretmenler odasına dönerken öğrencilerimin neşeli sesleri arasında, hayatın ne kadar değerli ve öğretici olduğunu bir kez daha anladım. Küçük bir karınca, bana büyük dersler vermişti. Ve ben de bu dersleri, geleceğin umut dolu nesillerine aktarmak için sabırsızlanıyordum.

REYHAN AL-BADRİ

Avusturya – Viyana

Hint Mitolojisi

Alper Tunçyürek

Çirizgâh

Hint alt kıtasının kültürel, toplumsal ve dinsel mirasını barındıran Hint mitolojisi, çok eski zamanlardan günümüze ulaşan bir birikimin toplamıdır. Toplumun çeşitliliği, bölgesel ritüel ve köklü ahlak kavramlarından oluşan Hint mitolojisinin beslendiği ana kaynak Hinduizm olmakla beraber milattan iki bin yıl sonrasına kadar takip edilebilen bir mittir. Jainizm'in, Brahmanizm'in, Budizm'in ve farklı dinî akımların iz bıraktığı bu kültürel mirasın, ilk kez "Rigveda" adını taşıyan ilahiler kitabında yer aldığı biliniyor. Tarihsel olayların ve savaşların

yaşanmasıyla birlikte bazı kutsal metinlerin erişilemez, tarihte bulunamaz olduğu söyleniyor. Çok sayıda tanrı, tanrıça, muhtelif yaratıklar ve ritüeller ile karakterize edilen mit aynı zamanda üç ana tanrıya sıkça yer veriyor, etrafında dönüyor: Yaratıcı tanrı olarak tanımlanan "Brahma", koruyucu tanrı olarak görülen "Vishnu" ve yıkıcı tanrı olarak tanımlanan "Shiva". Bu üç karakter, evrende dengeyi sağlamak ve insanlığın mutlak rehberi olmayı amaçlamak adına farklı destanlarda, yazılarda ve ilahilerde roller üstleniyor.

Yaşam ve Ölüm

Mitolojinin merkezine aldığı "ebed" konusu "Samsara" ve "reenkarnasyon" (yeniden diriliş) adı ile bildiğimiz kavramlar etrafında anlatılıyor. "Samsara", sonsuz ölüm ve yeniden doğuş anlamına gelirken "reenkarnasyon" ise sürekli, yeniden ve daimî bedenlenen bir ruhun varlığını ifade ediyor. İnanişâ göre mitolojinin belirlediği ahlak çerçevesinin dışına çıkıldığı zaman ruh, bir sonraki hayatta "düşük bir yaratık" olarak bedenleşir. Ahlakın, yani "iyi insan" olmanın gerektirdiği doğrularla yaşanan bir hayat (dharma) ise "üstün bir varlık" olarak tekrar beden bulacaktır (moksha / kurtuluş) Hint mitolojisine göre.

Mit Hakkında Alıntı, Klasik / Güncel Eserlerle Bağ

Dünya edebiyatının en bilinen eserleri arasında yer alan ve Alman romancı Hermann Hesse tarafından yazılmış Siddharta romanı Budizm'in kurucusu olarak bilinen "Siddharta Gautama" veya "Buda"nın hayatını ele alıyor. Klasik edebiyat ve Hint mitolojisi denildiğinde akla ilk gelen eserlerden birisi olmakla beraber bu mitoloji içerisinde yer alan düşünceleri, pratikleri ve yazarın gördüğü sorunsalları toplumsal bir gözle değerlendirip okuyucuya sunuyor. Bu eserin etkisinde kalmış bir Alman gençliğinden ardından bir de ABD gençliğinden ve akımlarından bahsetmek bile mümkün.

Efsane Hakkında Kısa Anlatım

Kahramanlık hikâyeleri veya ahlaki öğütler içeren temalar efsanelerde sıkça yer alır. Belki en yaygını "Mahabharata" ve "Pandavas ve Kauravas" adındaki iki kraliyet ailesinin arasında yaşanmış olarak anlatılan bir savaştır. Bir tür tanrı reenkarnasyonu sonrası oluşan ve yine tanrı olarak tanımlanan "Ramayan"ın eşi kaçırılıyorken onun eşi "Sita"yı kurtarma çabası burada merkeze alınan konulardan bir tanesidir.

Ritüel

Farklı tanrıların beraberinde farklı ritüel ve kült pratikleri de mitolojinin bir parçasıdır. Hedeflenen ana şey tanrılarla manevi bağların sürdürülmesidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan Hindu inançlarının bir parçası olarak uygulanan ibadetlerden bazıları şunlardır: "Puja" (tanrı olarak tanımlanmış yaratıkların resminin önünde dua etmek ve oraya çiçek bırakmak), "Aarti" (ışık ve müzik eşliğinde yapılan bir ibadet), "Yagna" (ateş vasıtasıyla edilen adaklar, ibadetler), "Vrat" (oruç) ve uluslararası tanınmış "Holi" ve "Diwali" (renklerin ve ışıkların festivali).

Günümüzde Bu Mitin Yeri

Hindistan'ın alt kıtasında yaşayan Hinduların sayısının çok olması nedeniyle Hint kültürüne ait destanlar ve ritüeller nesilden nesile aktarılmaktadır. Britanya Hindistan'ında, toplumun Londra hükümetinden istediği dinsel yaşayış hürriyetini elde edememesiyle Hinduizm'in yeni, modern akımları oluştu. Günümüzde hâlen yukarıda saymış olduğumuz günlük ibadetlerin bazıları evin bir köşesinde yapılmış bir mabette icra edilmektedir. Hemen hemen tüm evlerin bir köşesinde, dinde yer alan tanrılardan bir tanesinin resmini mum ve süsleme eşliğinde görmek mümkündür. Bu köşe evin en özel yerini simgeler ve misafir ağırlama esnasında gezdirilen ilk yerlerden bir tanesidir. Postmodern Hindistan'da (özellikle 1850'lerden sonra) görülen ve göze çarpan en yaygın ritüellerden biri ise yeni alınmış araçlara yapılan bir koruma ritüelidir. Aracın bir tarafına çelenk asılıp bu şekilde sürücünün korunmuş olması dlenir. Nesilden nesile değişen ve aktarımı devam eden bu mit, her ne kadar ilk hâliyle anılsa da modern kültürün etkisi ve Hindistan'ın köleleşmesiyle eski hâlini yitirmiyor.

D O S Y A

M İ T O L O J İ

Efsanelerin Ve Kadim Güçlerin İzinde

ABENDLAND'IN' TAKAS EDİLEN TANRILARI

FURKAN UZUN

Her şeyden önce kaos vardı.” diyordu Hesiodos, *Theogonia*’sında. Belki de yüzyıllar boyu süregelen şifahi tanrı anlatılarının ilk sistematik manifestosu sayılacaktı bu metin. Kaostan oluşan “Gaia” ve “Uranüs” ile onların soyunu temsil edecek olan “Kronos”, “Zeus”, “Poseidon”, “Hades”, “Hera”, “Demeter” ve “Hestia” gibi tanrılar evrendeki uçsuz bucaksız kaosu bir düzene koyup bugün fenni ilimlerle açıklamaya çalışılan doğal ve bilimsel bütün olguların

sorumluluklarını aralarında paylaşmışlardı.

“Gaia” bir başka söylemle “Toprak Ana”, doğanın yekûnunu temsil ederken “Uranüs” gökyüzünü simgeliyordu. “Zeus” tanrıların reisi konumundaydı. Gökyüzü, şimşekler, yıldırımlar ve genel doğa olayları ondan soruluyordu. Okyanusların, dalgaların ve deniz altı canavarlarının hepsi deniz tanrısı “Poseidon”un tahakkümü altındaydı. Güneşi gökyüzüne bir kandil gibi yerleştiren “Helios”tu. Av ve doğanın tanrısı “Artemis”, aşkın tanrısı “Eros”,

ışık ve havanın tanrısı “Aether”, tarım ve bereketin tanrısı “Demeter” olarak görülüyordu.

Şimşekler niçin çakardı?

“Zeus” öfkелendiği için...

Deniz neden dalgalanır, depremler neden oluşurdu?

“Poseidon” hiddetlendiği için...

Yunan toplumu zamanın iletişiminde neden bu kadar hızlıydı?

Hız tanrısı “Hermes”in kanatları, Yunan toplumunun hız anlayışını etkilediği için...

Kış neden oluşurdu?

Tarım ve bereketin tanrısı “Demeter”, derin bir hüzne kapılıp tarımı bıraktığı toprağı verimsiz kıldığı için. Çünkü kızı “Persephone” yer altı dünyasının tanrısı “Hades” tarafından kaçırılmıştı.

Peki yaz, her yıl dünyayı niçin şenlendirirdi?

“Demeter”in son derece üzgün olduğunu gören “Zeus” bu duruma müdahale ettiği için. Kendini tanrıların reisi olarak gören “Zeus” “Hades”le konuşup onunla bir orta yol bulmuştu.

“Persephone”nin yılın bir kısmını annesiyle, diğer kısmını ise “Hades”le geçirmesi kararı alınmıştı. Yunanlıların yaz olarak nitelediği zaman diliminde, “Persephone” annesi “Demeter”in yanında kalıyordu.

Theogonia, *İlyada* ve *Odysseia*² gibi destanlarda da buna benzer birçok hikâyenin sunduğu konfor alanına konuşlanmıştı Yunan toplumu. Ve kendisini bu konfor alanında güvende hissediyordu. Fakat günlerden bir gün, tarihler MÖ 6. yüzyılın ortalarını gösterdiğinde, “Miletli³ Thales”in öncü-

lüğünü ettiği ve bugün “İyonya Okulu” olarak bildiğimiz bir düşünce tarzı ortaya çıktı ve aklın beraberinde getirdiği sistematik bir düşünce mekanizması oluştu. **Artık tanrıları akılla takas etmenin zamanı gelmişti.** Bu esasında bir meydan okumaydı ve günümüzde “bilim” diye adlandırdığımız şeyin başlangıç noktasını temsil ediyordu.

“Thales” doğada gördüğü, işittiği, hissettiği ve duyumsadığı her şeyin akıl yoluyla izah edilebileceğini düşünüyordu. Anlam arayışı metafiziksel bir düzlemde

akılcı bir zemine çekiliyordu. Bu arayış *Thegonia*'da bahsedilen "Önce kaos vardı." söylemini irdelemekle başladı. Dünyanın (veya her şeyin) kökeni, temel kaynağı, yani "arkhe"si⁴, neydi?

"Thales", "Anaksimandros" ve "Anaksimenes" bu sorunun peşine düştüler ve insanoğlu tarafından kayda geçirilen ilk bilimsel teorileri ortaya koymaya başladılar.

"Thales"e göre evrenin temel bileşeni "su" olmalıydı. Çünkü insanlar su içmeden yaşamını sürdüremiyor, bitkiler susuz kuruyup gidiyor, toprak susuz kaldığında ondan hiçbir şey yetişmiyor, hayvanlar suya ihtiyaç duyuyordu. Bulunduğu liman şehri de suyun üstünde yüzüyordu. Bundan dolayı dünya dahi suyun üstüne kurulu olmalıydı. Evrenin yapı taşı Khaos değil suydı.

"Anaksimandros", "Thales"ın bu fikrine saygı duymakla beraber geliştirilen bu teorinin tıkanıdığı bir noktayı işaret etti. Mademki her şey sudan oluşmuştu, öyleyse su nasıl meydana gelmişti? Gördüğümüz, kavramaya muktedir olduğumuz ve duyumsadığımız her somut nesne, daha soyut olan bir maddeden meydana gelmeliydi. "Anaksimandros" bu maddenin tam olarak ne olduğuna dair bir fikre sahip değildi. Bundan dolayı o töze "Aperion" (belirsiz ya da sonsuz madde) ismini verdi. "Apeiron" sonu ve

başı bulunmayan, değişkenlik ve süreklilik arz eden ve her şeyin kaynağı sayılabilecek bir maddeydi. Bütün nesne ve nitelikleri kendinde barındıran bir şeydi.

"Aperion"un en önemli noktası belirsiz olmasıydı. Çünkü bütün nitelikler ve nesneler onda birleşmişti. Görünen dünyanın ve ondaki değişimin açıklanmasına yönelik olarak varlığın esasının ne olduğunu ve bu kaynaktan bütün var olanların nasıl meydana geldiğini Anaksimandros, Apeiron kavramını temele alarak açıklamayı denemişti.⁵

"Anaksimandros"un kendine has bu düşüncesi "Anaksimenes"e fazla soyut ve kavranamaz gelmiş olacak ki bütün bu tezlerin üstüne kendi "arkhe"sini ortaya koyma gereği hissedecekti. Çünkü "Anaksimenes"e göre her şeyin özü "hava"ydı. Bütün varlıkların kaynağı hava olmalıydı. Soluksuz yaşamak ne insanlar ne hayvanlar ne de bitkiler için mümkündü. Buna ek olarak hava çeşitli biçimlere dönüşerek bizim için anlam ifade eden her nesnenin özünde bulunuyordu. Hava sıkışarak suya dönüşüyor, daha da sıkışarak toprağa, daha da seyrelererek ateş hâline geliyordu.

Bu üç doğa filozofunun ardından "Parmenides", "Herakleitos", "Empedokles", "Demokrit" gibi nice filozof töz arayışına girerek dünyanın ve evrenin oluşuna / oluşumuna dair fikirler ileri

sürüp toplumun tanrılarına ve metafiziksel düzlemde önem arz eden her unsura (belki de farkında olmadan) meydan okur hâle geldiler. "Sokrates"ın öğrencisi "Platon" (Eflatun) idealar teorisıyla bütün bu düşünce sistemine muhalif bir görüş ortaya koysa da "Her şeyden önce gözlem." diyen "Aristoteles", hocası "Platon"un idealar dünyasını elinin tersiyle iter ve yüzyıllar sonra "August Comte"un öncülüğünü yapacağı pozitivist düşüncenin bir nevi temelini atar.

Bu yüzyıllar boyunca sürecek olan ve adım adım mitolojiden (yani dinden) uzaklaşıp eksenini bilime doğru kaydıran "Abendland"ın kronik bir hastalığı hâline gelecektir. Yobaz veya bağınaz olarak nitelenen ve dinden yüz çevirdiği için ötelenen "Galilei" gibilerinin yerini zaman geçtikçe dini savunan insanlar alacaktır.

Demokrasinin dahi Hıristiyanlıkla takas edilmesi bundan ileri geliyor değil midir?

Teslis inancını alt eden seküler ve laik düşüncüyü bilimin ve aydınlanmanın birer yan etkisi saymak çok mu abes olur?

Tanrı "yasama" ile, İsa "yargı" ile, Kutsal Ruh ise "yürütmeyle" takas edilmemiş midir?

Maddeciliğin ve materyalizmin her şeyi yalın ve tekdüze kılması göz ardı edilebilecek bir sorun mudur?

İnsanı insan yapan şey, özünde bulundurduğu ruh ve bedenin bütünleşmiş hâli⁶ değil midir? Bilinci, idraki ve şuuru dahi beynimizdeki nöronların etkileşimiyle oluşan bir şey olarak gören materyalizm, insanı insan olmaktan çıkarıp robotize etmek için açılmış bir kulvar değil midir?

Es-Sual:

Bu takas sonrasında “Abendland”ın elinde ne kalmıştır?

El-Cevap:

İçi boşaltılmış bazı Yunan tanrılarının bazı marka isimleri...

Demeter: organik gıda ve tarım ürünleri satan bir dernek...

Nike: zafer tanrısını temsilen spor giyim ve malzemeleri üreten global bir şirket...

Hermes: hızın tanrısını çağrıştıran uluslararası bir ticaret ve lojistik hizmet sağlayıcısı...

Helios: havalandırma teknolojileri alanında kendini öncü olarak tanımlayan bir işletme...

Ve buna benzer kapitalist emellerin oyuncağı hâline gelen daha nice Olimpos tanrısı... Bu takas “Abendland”a ne kazandırdı veya ondan neler götürdü?

“Tanrılara yapılan bu hakaret reva mıydı? Bilim için mistik bir üst kavrayışı yok saymaya değer miydi?” diye sormadan edemiyor insan...

dipnotlar

1 “Akşam Yurdu” diye çevrilir. Batı Avrupa’nın ortak hafızasını, kültürünü, tarihini ve düşünce şeklini tanımlamak için kullanılır.

2 *İlyada* ve *Odysseia*, Homeros tarafından yazılan Antik Yunan’ın en önemli iki destanlarıdır.

3 Milet: Aydın’da Büyük Menderes Nehri’nin yakınlarında bir liman şehri.

4 Antikçağ Yunan felsefesinin sorduğu ilk soru “Evrenin ana maddesi nedir?” sorusunu ihtiva eden kavram.

5 <https://www.felsefe.gen.tr/apeiron-nedir-ne-demektir/>.

6 Felsefede “Düalizm” olarak nitelenen düşünce biçimi.

FURKAN UZUN

Almanya - Aalen

İNSANIN HİKÂYESİNİ ANLAMAK: MİTOLOJİ YOLCULUĞU

ECEM TUBA HIZARCI

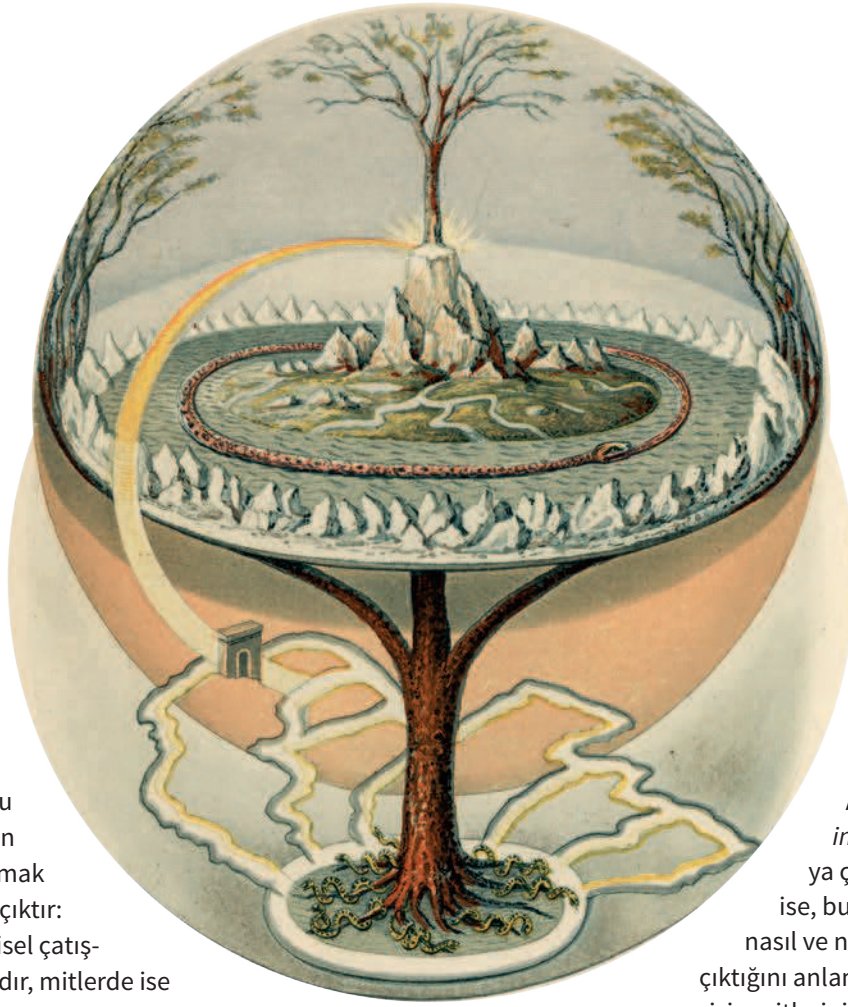
Elbette ki öykünün anlamı için, kendisinin ve şeyler(in)in ne, nasıl ve niçin olduğunu sorgulayan, onlarla eyleşme kurgusuna yönelik bir zihne, -entegratif, senkretik ve reflektif özneye ihtiyacı vardır.” (Saydam, 2017).

Nedir etrafımızda görünmeyen ama tenimizi ürperten bu rüzgâr? *Nasıl* kuşlar bir şekilde yuvasını kurar, *ne kadar* göklerde yükselse, ormandan çıksa dahi, yuvasına kolayca döner? *Niçin* tüm bunlar, bu insanlar; niçin varız buralarda? Muhakkak ki insan zihninden bu sorular geçer, hatta dönme dolap gibi tekrar tekrar geri başa döner. İnsan kendini ve çevresini sorgulayarak hikâyelere adım atar. İnanca doğru giden yol, kendi varlığının sorgusuyla başlar. Bazen de yol boyunca, doğru hikâyeleri bulusıya kadar zihin sürekli kurar.

Ölüm ne kadar korkunçtur onunla göz göze gelen insan için. Vücut bir şekilde yok edilse de, ruhun gittiği bir yer olmalı: *ölüler diyarı*, her mitolojinin ruhlar dünyası... Yağmur her gün yağmıyorsa bir şekilde onu çağırmak gerekir. Ve binbir tane farklı soru içerisinde insanlar, aralarında yer alan mesafeye rağmen, tüm sorulara kurguyla cevap verir. Ne gariptir ki mitoloji, insanlarla olan bağıyla, psikanalizin bulabileceği en zengin hikâyeleri barındırır. Bu sebepten dolayı 20. yüzyıl başlarını sarsan akım da kendi hikâye analizlerini mit üzerine kurmuştur. Freud denildiğinde akla ilk gelen “Oedipus Kompleksi” olsa da aslında mit ile psikoloji arasında bağ sadece bu şekilde anlatılamaz. Mitoloji uzmanı Jean Loïc Le Quellec, mitin insanları aşan sorulara cevap veren bir hikâye olduğunu söylüyor: İnsanlığın en büyük sorularının cevabı mittir. Bu durumda

psikoloji ile mitin bağlantısını araştırmak insanların sorularına nasıl cevap vermeyi denediğini anlama yoluna girmektedir.

Psikanalizciler, çoğu mitleri rüya katmanına benzetir, bilinçdışı kavramına ait olduğuna inanır. Rüyalara anlam vermek için bilinç dışının sembollerine nasıl anlam veriliyorsa mitler de aynı şekilde semboller taşır. Jung, “Günün unuttuğu mitleri geceler anlatır.” der. Mitolojiden bahsettiğimizde aklımıza ilk gelen isimlerden biri olan Joseph Campbell’e göre “Rüya kişiselleştirilmiş mittir, mit ise kişisellikten arındırılmış rüyadır. Ancak rüyalarda, rüyayı görenin iç çatışması (konflikt) ve eksiklikleri (defisit) ‘ruh’un sembollerini ve dinamiklerini bireysel özgünlüğü için(d)e daraltarak yeniden yorumlarken mit kahramanının karşılaştığı sorunlar ve aranılan çözümlerin ortak (kolektif) geçer-

liliği vardır.” Bu cümle, mitlerin kökenini anlamak için oldukça açıktır: Rüyalarda kişisel çatışmalarımız vardır, mitlerde ise bir toplumun, bazen tüm insanlığın çatışmaları ve sorunları, en büyük soruları vardır. Bir bakıma mitleri, insanlığın rüyaları olarak düşünürsek neden psikanalizde mitlere bu denli dikkat edildiğini ve neden günümüzde mitlerin sönüp tarihte kaybolan hikâyeler olmadığını hâlâ toplumları besleyen kaynaklar olduğunu anlayabiliriz. Mitlerinin yerini anlamak için, mitleri analiz eden kişiler kadar mit anlamları olduğunu fark etmeliyiz. Zaman içinde dünyanın farklı mitlerine farklı anlamlar yüklenmiştir, bazen benzer bazen farklı yorumlar bulma sebebimizden biri budur.

Kendi gücünün dışında bulunduğu mekânın işleyişini gö

ren insan, evreni anlamak için yapabileceği, kavrayabileceği bir aleti kullandı: kalemini.

Hikâye anlatma kabiliyeti, bir bakıma anlamsızlığa anlam vermeyi mümkün kıldı. Gök bazen ışık dolu, güneşli ve sıcak iken neden bazı günler yağmurlu ve şimşek dolu? Bazı geceler neden yıldızlar daha net görünür ve ayın şekli neden değişir? Nehir nereye, nasıl akar? Tüm bu gündelik olayların arkasında bir hikâye olmalıydı insan için. Mito­loji, insanın kendisini ve yaşadığı evreni sorgulamaya başladığı an, kavram ve anlam yolunu aldığı anın simgesiydi.

Asırlar sonra, *insanı kavrama-ya çalışan insan* ise, bu hikâyelerin nasıl ve neden ortaya çıktığını anlamaya çalışarak geçmişin mitlerini insanların zihnine bağladı. Narkissos'un, psikiyatrinin en ilginç kişilikleri arasında olması mitle psikiyatri arasında ortak bir alan kurmak, kişiliği anlamak için büyük bir yardım. Metafor bir görselleştirme. Sembolik kullanım insanın kavramasına yardımcı olur, bunu Narkissos mitiyle örneklendirebiliriz. Baktığı suda kendinden başkasını görmeyen bir adam var; güzelliğini, mükemmelliğini izliyor. Bu yansımadan bir aynaya geçelim. Şimdi ise aynanın karşısında kendini izleyen birini görüyoruz. Narsist kişilik, belirli kriterlere göre teşhisi verilebilen bir kişilik bozukluğudur. Bu kişilik bozukluğunda bulabileceğimiz bir empati yetersizliğinin

ismini Narkissos mitinden alması bir tesadüf değildir. İnsanın kişiliğinin görsel mitolojide bulaşabiliyorsa eğer, o zaman mitleri basit hikâyeler olarak görmek bir eksik olur. Narkissos için kendine odaklı kalmak onu kendi sonuna sürükledi. Psikanaliz, psikoloji ve psikiyatri Narkissos'un almadığı yardımı insanlara sunuyor, yansımanın ötesinde, dışarıdan bir bakış sunuyor. Mircae Eliade, mitin insanlar için bir davranışsal model olmasından bahsediyor: Mitin yaşamda bir anlam oluşturması gerekiyor.

Joseph Campbell mitleri insanlığın kendi varoluşunun anlam çabaları olarak görür. "Yineleyelim, mit dışarıya yansıtılan bir ruhsallıktır. Yani dıştan içe değil, içten dışa hareket eder. [...] Anlatı yaşantıyı biçimlendiriyor, iç dışı belirliyor." "İnsan neden anlatır?" sorusunun cevapların bir kısmı burada saklanıyor. "Edebiyatta mitolojinin önemi nedir?" sorusunun ilk cevaplarından biri, psikanaliz ile olan bağlantısıdır. Shakespeare dünyayı en çok etkileyen edebiyatçılarından biri ve eserlerinin taşıdığı mitolojik kaynaklar, insanoğlu hakkında büyük bilgiler veriyor. Bu tarih boyunca dünya edebiyatında görülmüştür; birçok zaman duygular, çaresizlikler ve diğer yaşam serüvenlerini anlatmak için edebiyatçılar (ve diğer sanatçılar) mitleri kullanmıştır.

Psikanalizde mitolojinin yerinin yüklü olduğunu belirtmek önemli ve Yunan mitolojisi psikanalizin ana miti olmuştur. Günümüzde psikanalizin yeri oldukça kaybolmuş olsa da psikolojinin ve

psikiyatrinin zemininde olan bir daldır. Freud okulu, Lacan okulu, Jung okulu... Bu isimler mitoloji ve psikanalizi bağlantılı bulan isimlerdir ancak yaptıkları analiz sadece bir sembolik dünya yaratmak değil, insanı anlamaya yaklaşma çabasıydı. "Gerek birey ve gerek kültür olarak insanı anlamak, mitlerin müziğine kulak vermekten geçer." (Saydam, 2018)

Buradaki ince farkı anlamak oldukça önemli, insanı anlamak için mitler çok değerli kaynaklar ancak bunu mit tek başına yapamaz: "Müziği dinlemek" bir tarihsel izdir. Geçmişteki insanların hayallerinin ve düşüncelerinin, korkularının, sevinçlerinin neler olduğu onların yaşam, ölüm ve evrenle olan ilişkilerinin aynasıdır.

Mitoloji, duygulara ilk anlam verilmeye çalışıldığı alandır. İnsanı anlamaya çalışmak insanın evreni ve kendini anlamaya çalıştığı ilk hikâyelerden başlamış olur. İnsan asırlar önce nasılsa bugün de hâlâ kendisini ve etrafını anlamlandırmak adına hikâye yazar. Sorularına cevap bulmaya çalışmak için yazar; hayal kurar ve sembollerle kendini ifade eder. Bazı durumları anlamak görsel bir örnekle çok daha kolay olabilir.

Sembollerin hayatımızda olan önemini küçümsemek yanlış olur. Mitoloji hem hikâyelerimizi beslemiş hem de tarih boyunca insanı anlamamızı sağlamıştır. Bugün ise hâlâ, dertli insana anlam ifadeleri dünyasından görseller sunarak yardım etmeye çalışan hikâyelerdir.

Kaynaklar:

1) Campbell, J. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, çev. Sabri Gürses, İthaki Yayınları.

2) Eliade, M. (1992), *İmgeler ve Simgeler*, çev. Sema Rifat. İstanbul:Simavi.

3) Saydam, B., & Kızıltan, H. (2018).

Psikomitoloji: İnsanı Öykülerinde Aramak
1. İthaki Yayınları.

ECEM TUBA HIZARCI

Fransa - Lille

MİT VE RİTÜEL: KELİMELERDEN EYLEME

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Dinî bayramlar bir anlatının en önemli olayları, doruk noktalarıdır. Anlatı olmadan bayramlar, festival zamanları olmaz; var olma duygusunun yoğunlaştığı şenlikli ruh hâlleri doğmaz. Geriye sadece çalışma ve boş zaman, üretim ve tüketim kalır.¹

Byung-Chul Han

oğu zaman çevremizde olup bitenleri, hayatımızdaki değişiklikleri, başımıza gelenleri sorgulama ihtiyacı duyarız. Olanları kabul lenip yolumuza devam de edebiliriz, derin düşüncelere dalıp anlamlandırma çabasında da girişebiliriz. Bazen zihnimizdeki kelimeleri bir araya getirip sesli veya yazılı bir şekilde ifade ettiğimizde algımızın kapıları açılır ve birtakım şeyleri idrak etmemiz kolaylaşır. Kalemimizden dökü-

len kelimeler veya dilimizden düşen sözcükler sayesinde olayları daha net şekilde görür ve analiz ederiz. Anlatı sadece bir hikâye aktarımı değil, neden ve niçin sorusuna cevap vermede veya yaşama anlam katmada önemli bir rol üstlenmekte. Byung-Chul Han'ın alıntısı, bir yandan kültürel ritüeller için anlatının önemini vurgularken öte yandan günümüz dünyasına ayna tutmaktadır. Enformasyondan oluşan yığınların altında can çekişen

günümüz insanına âdeta bir çağrı niteliğinde olup anlatının medeniyet ve toplum inşasındaki önemini göz önüne sermektedir.

Mitler tarihin en eski anlatıdır. Toplamlar nesilden nesle hikâyeler, ritüeller ve mitler aktararak bizlere büyük bir miras bırakmıştır. Söylenceler, sunduğu anlam derinliğiyle insanları dünya hakkında düşünmeye, zamanın ötesindeki evrensel sorulara dair cevaplar aramaya

Ri-
tüel

bir top-
lumun gündelik

hayatında önemli bir

yer tutar ve toplumsal düzeni sürdürmekle birlikte bireylere de bir anlam kazandırır. Sadece insanlar arası bir bağ kurulmasını sağlamaz, aynı zamanda dış dünyayla da bir etkileşim oluşturarak toplumun ve bireylerin yaşamlarına nizam getirir. Ritüeller zamanı böler ve bir takvim oluşturur. Örneğin Noel hem Hristiyanlık hem de eski pagan inançları ve mitlerinden türeyen bir kutlamadır. Bu festivalin Kuzey Avrupa'da gerçekleşen "Yule" kutlamalarından etkilendiği söylenilir. Kışın sona ermesi ve doğanın yeniden doğması topluma umut verdiğinden kutlamalar yapılır ve bir takvim oluşturulur. Festival

teş-
vik eder.

Yaşamı, ölümü,
varlığı, nefreti, aşkı

ve daha birçok insan

deneyimiyle alakalı konuyu anlamlandırma çabasından ortaya çıkan bu tür anlatılar, toplumu ve kültürü büyük ölçüde etkilemiştir. Doğal afetlerin, olayların, insanlık tecrübelerinin ve dinî konuların akla uygun açıklanmasında veya tüm bunların insanların hayatlarında birer ritüel şeklinde yer edinmesinde mitler etkili olmuştur. Söylencelerin yeniden şekillenecek günümüz edebiyat, sinema ve pop kültüründe yer alması da bununla açıklanabilir.

Mitler ve ritüeller birbiriyle bağlantılıdır. Söylenceler genellikle kelime aracılığıyla aktarıldığından bir miti ya birisinden dinleriz ya da bir kitaptan okuruz. Ritüeller ise mitleri kaynak olarak eyleme geçirilen törenler ve kutlamalardan oluşur. **Mitler dünya ve insanı anlamaya dair soyut bir anlayış sağlamaya çalışırken ritüeller bu anlamları somut eylemlerle toplumsal alanda yaşatır.** Kelimelerin yan yana dizilişinden bir anlam ortaya çıkarılır ve bu bir eyleme dönüşür. Bu açıdan bakarsak mitler ritüellerin temelini oluşturur diyebiliriz.

zamanında farklı ritüeller gerçekleştirilir, örneğin “Yule Kütüğü”nü yakmak önemli geleneklerden bir tanesidir. Özellikle günümüzde Fransa’da Noel tatlısı olan “Bûche de Noël”in bu gelenekten etkilenmiş olması mümkündür. Aynı şekilde yeşil bitkilerin süslenmesi, insanlar arasında hediyeleşme, kırmızı ve altın renklerinin kullanımı da “Yule” eğlencesinden gelen ve günümüz Noel kutlamalarını etkileyen ritüellerdir. Özellikle Batı dünyasında kutlanan “Halloween”in kökenlerinin de Kelt toplumunun “Samhain” festivaline dayandığı aktarılır. Bu kutlama sadece hasat sonu ve kışın başlangıcını gibi mevsimsel geçişi simgelemekle kalmaz aynı zamanda ölümlerle iletişime geçilebilen bir kutlama olarak da algılanırdı. Bu nedenle ölümlerin ruhlarını yatıştırmak ve kötü ruhları kovmak adına ateşler yakılır, maske ve kostümler giyilirdi. Bir benzer festival olarak Münih’te hâlâ gerçekleşen “Krampus” adlı korkutucu bir figür adına düzenlenen geleneksel yürüyüşü görebiliriz. Krampus şeytani bir varlıktır ve Aziz Nicholas’ın karşıtı olarak görülür. Aziz Nicholas çocuklara hediye getirirken Krampus yaramazlık yapan çocukları cezalandırmak için onları korkutur.

Özellikle Noel sezonunda yapılan bu yürüyüş pagan inancının Hristiyanlıkla karışımından ortaya çıkmıştır.

Dinî ritüeller yalnızca bilgi aktarmakla kalmaz; onların tekrarlanabilirliği, evrensel ve kutsal oluşları insanları bir araya getirmek için idealdir. Bu kutsal gerçekler, kanıtlanabilir olmak veya olmamaktan öte, metafiziksel niteliktedir. Ritüeller; genellikle toplumsal düzeni sağlamak, bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve dinî inançları ifade etmek için kullanılır. Tekrar edilmesi, zaman içinde insanların belirli bir inanç sistemine olan bağlılıklarını pekiştirir. Örneğin, haftalık kilise ziyaretleri o kişinin inancını güçlendirir ve kilise cemaatine olan bağını kuvvetlendirir. Korkutucu figürler ise toplumdaki düzeni koruma adına önemli bir role sahiptir. Kısacası mitler ve ritüeller, anlamlandırma yolculuğundaki insana, dünyayı ve kendisini nasıl kavrayacağına dair bir yol gösterir. Her medeniyet kendi mitlerini üreterek evrensel sorulara kendi cevaplarını bulmaya çalışmıştır. İnsanlar, mit ve ritüellerle yaşamın anlamına dair bir yolculuğa çıkarlar ve bu yolda yalnızca geçmişin izlerini değil, varlıklarını da yeniden keşfederler.

Kaynaklar:

- 1) Segal, R. A. (2009). *Myth and ritual. In The Routledge companion to the study of religion* (pp. 386-410). Routledge.
- 2) Lévi-Strauss, C. (2013). *Mit ve anlam*. İthaki Yayınları.

dipnot

1 Ohne Erzählung gibt es kein Fest, keine Festzeit, kein Festlichkeitsgefühl als gesteigertes Seinsgefühl, sondern nur Arbeit und Freizeit, Produktion und Konsum. Byung-Chul Han-Die Krise der Narration

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Almanya – Münih

MOTİFLERİN GİZEMLİ DÜNYASI

ZEYNEP YAMAN

Ayna ayna, söyle bana...” diye başlar bazı masalların en can alıcı sahneleri. Bazen akıllara tek bir soru gelir: Ayna aslını mı yansıtır yoksa görmek istediklerimizi mi? İnsan, gördüğünü kendi iç dünyasına göre yorumlar, zihninde canlandırır ve kelimelere döker. Bazı zamanlar bir düştür kelimelerin nefesini kesen, bazı zamanlar ise acı kederdir o kelimeleri kifayetsiz bırakan. Genç bir kız, içinde biriken kelimeleri elleriyle şekillendirir, rengârenk ilmeklerle özgürlüğüne kavuşturur Anadolu’da. Öyle ki, o kelimeler kâğıda dökülse nice hikâyeler, destanlar çıkar. İlmek ilmek düğümlenen kelimeler ise Türk kültürünün göz bebeklerini yani halıları, kilimleri süsler. Peki halılara, kilimlere niye bu denli anlam yükleriz ya da yüklemeliyiz? Oysa karşılığında basit makine üretimi polyester iplerle dokunan halılar, modern

desenler ve renkler varken neden ninelerimizin evlerini ısıtan, renkleri solmuş ama bir o kadar canlı, sayısız motiflerle bezenmiş o halıları okumaya başlamalıyız?

Aynalar bize bazen kendimizde görmediklerimizi, göremediklerimizi yansıtır. Türk kültürünün aynası da halıdır. Yüzyıllardır varlığını, Asya’dan Anadolu’ya kadar koruyan Türk halısı, heybesinde görebildiğimizden çok daha derin bir dünyayı gizler. Usta ellerde şekillenen motiflerin her biri, bir semboldür. Gittikçe sıradanlaşan hayatımızda halı, özümüze dair kalan, nefesi kesilmemiş son kelimelerdir belki de...

Halı ve kilim motiflerimiz, gözlerimizle gördüğümüz floral ve geometrik desenlerden çok daha fazlasıdır. İşin özüne indiğimizde her bir detayın hikâyesi belki de sayfalar dolusu yazıyla

anlatılabilir. Halı, Türklerin kornagöçer hayatlarında bozkırın kesici soğuğundan koruması için kullanılmıştır. Arkeolojik olarak keşfedilen en eski halının ise Pazırık’ta dördüncü kurganda bulunan, dillere destan Pazırık halısı olduğu söylenmektedir. Alanında uzman birçok tarihçi ve arkeolog, bu halıyla ilgili farklı bir yorumda bulunmuştur. Fakat bu farklılık sadece Pazırık halısının değil, tüm halıların kaderine silinmemek üzere yazılmıştır. Halıyı okuyan her kişi, onunla ilgili farklı bir hikâye anlatabilir. Türk halı sanatını süsleyen motifler Altaylardan Anadolu’ya dek kendilerini korumuş ve nesilden nesile aktarılmıştır. Böylelikle motifler ve anlamları asırlarca kendini korumuş olsa da içlerinde barındırdıkları hikâyeleri hep birbirlerinden farklı olmuştur.

Halı ve kilimlerimizi süsleyen motiflerin büyük bir kısmı atala-

rımızın konargöçer yaşamlarını, inançlarını, dualarını ve hayallerini yansıtır. Bazı motifler kötülükten, nazardan veya insana zarar verebilecek hayvanlardan koruması için işlenir; bazıları birer temenni, işlendikçe kabul olacak bir dua olarak görülür. Motiflerin büyük bir kısmının mitolojik bir arka planı olduğu bilinir. Bu motifler arasında ilk akla gelenler; geyik, kartal, ejderha ve hayat ağacıdır. Fakat mitolojik bir sembol taşıyan motifler sadece bunlarla sınırlı kalmaz; aksine derinlere indikçe var olan renk cümbüşünde, geometrik desenlerin ahenkle bir araya geldiği noktalarda, aslında sandığımızdan çok daha fazlası gizlidir.

Mitolojik bir arka planı olduğu aşikâr olan geyik motifini dikkatli bir şekilde incelediğimizde, genelde geyiği sembolize eden çeşitli geometrik desenlerin veya çizimlerin tercih edildiğini

görebiliriz. Geyik sadece Türk halı sanatında değil, Türk sanatının birçok alanında varlığını sürdürmektedir. Motifin tarihi geçmişi ise Buzul Çağı'na kadar indirilebilir ve sadece Türk kültüründe veya mitolojisinde değil, Çin'den İskandinav'ya kadar geniş bir coğrafyada karşılık bulmaktadır. Bir şaheser olarak adlandırdığımız ve milattan önce beş veya dördüncü yüzyıllara tarihlendirilen Pazırık halısı, 1,89 m x 2 m ebatlarındadır. Bu halıda özellikle at ve geyik figürleri ön plana çıkmaktadır. Halıda, atlı süvari figürlerinden oluşan geniş bir bordür ve art arda sıralanmış geyiklerden oluşan ikinci geniş bir bordür bulunmaktadır. Çatalhöyük, Sümer yazıları, Asurlar, Mısır veya Hititler gibi çeşitli medeniyetlerde ilahi güçleri temsil eden hayvanlar arasında boğa, geyik, pars, kartal, aslan ve bazı kuş türleri yer almaktadır. Türklerde geyik, bir av hayvanı

olarak bilirse de onu avlamanın uğursuzluk getirdiğine inanılmaktadır.¹ Türkler, geyiği iyiliğin ve muştunun sembolü olarak görürler. Özellikle Anadolu'da boynuzlu hayvanların uğur, güç ve bereket getirdiklerine inanılmaktadır. Peki geyik figürünün arkasında iyilik ve uğur gibi sembollerle gizlenen mitolojik hikâye nedir? Geçmişten günümüze, destan ve hikâyelerde geyik şamanlara, kahramanlara ve tanrılara yardım eden bir varlık olmuştur. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra ise evliaları ve kahramanları koruyan, onlara rehberlik eden bir figüre dönüşmüştür. Geyik, Türk mitolojisinde sadece yol gösterici bir sembol değil, aynı zamanda farklı görev ve anlamlarla zenginleşmiş bir varlık olarak önemini korumaktadır. Geyiklerle, örneğin Türklerin *Türeyiş Destanı* ve *Maral Ana Efsanesi*'nde karşılaşırız. Hun mitolojisine göre *Türeyiş Destanı*'nda,

büyük Hun hakanının dünyalar güzeli iki kızı, yalnızca tanrılarla evlenebileceklerine inanıldığı için insanlardan uzak, yüksek bir kuleye kapatılır. Hakanın dualarına karşılık olarak tanrı, Bozkurt kılığına girerek gelir ve kızlarla evlenir. Bu evlilikten doğan çocuklar, “Dokuz Oğuz-On Uygur” adıyla anılır ve Bozkurt’un ruhunu ve sesini taşıyan güçlü bir soya dönüşürler. Bu efsane, Türk mitolojisinde Bozkurt’un kutsal bir figür olarak toplumun kökenine işaret ettiğini anlatır. Geyik ise *Türeyiş Destanı*’nın çeşitli anlatılarında savaş sonrası hayatta kalanları güvenli bir bölgeye götürerek soylarının devamını mümkün kılan bir yol gösterici ve rehber olarak kutsal kabul edilir. Fakat geyiğin rolü bununla sınırlı kalmaz; geyik aynı zamanda manevi ve fiziksel anlamda bir koruyucu olarak görülür, hatta bazı türeyiş anlatılarında geyiğin insan formuna bürünerek Türklerin soyunun başlangıcını sağladığı da anlatılır. Bu bağlamda tarihçi Bahaeddin Ögel, “Bazı Türk halkları soylarını kurttan, bazıları da geyikten getirmişlerdi. Çingiz-Han’la ilgili mitoloji bu her iki motifi de birleştirmiş ve Çingiz soyunun babasını kurttan, annesini de geyikten getirmiştir.”² demiştir. *Maral Ana Efsanesi*’nde ise geyik yine Türklerin soyunu koruyup devam etmesini sağlayan, saflığı kutsallığı ve rehberliği

temsil eden bir figür olarak görülür. Geyik figürü, Türk kültüründe Şamanizm’den İslam sonrası döneme kadar varlığını korumuş, Şamanik Dönem’de göksel bir ruhu simgelerken, İslam ile müşerref olunmasıyla evliyalara eşlik eden veya kahramanlara yardım eden bir figür olarak anlam kazanmıştır.

Türk halılarında sıkça rastladığımız fakat genellikle mitolojik bir anlamı olduğunu bilmediğimiz bir başka motif ise koçboynuzudur. Bu motif, eli belinde motifleriyle birlikte Çatalhöyük’te, Üst-Paleolitik-Mezolitik, ardından Neolitik Dönem ve sonrasına, yani ortalama milattan önce 8.000’lere kadar uzandığı söylenmektedir. Koçboynuzu motifi, birçok motifte olduğu gibi halının çeşitli bölgelerinde veya genel anlamda farklı şekillerde stilize edilmiştir. Motifi genel olarak incelediğimizde bereket, güç, kahramanlık ve erkeklik gibi çeşitli öğeleri sembolize ettiği söylenmektedir. Özellikle erkek tanrı figürü olarak değerlendirilen koçboynuzu, farklı uygarlıklarda ana tanrıçaların eşleri olarak karşımıza çıkar: Sümerlerde İnanna’nın eşi Dumuzi, Akadlarda İstar’ın eşi Tam-muz, Mısır’da İsis’in eşi Osiris, Hititlerde Hapt’in eşi Telepinu, Friglerde Kibele’nin eşi Attis ve Yunan mitolojisinde Afrodite’nin eşi Adonis’i temsil ettiği bilinir. Koçboynuzu motifine benzeyen eli

belinde motifi ise dişiliğin sembolüdür. Eli belinde, aynı zamanda analığı, doğurganlığı, uğuru, bereketi, kısmeti ve mutluluğu da sembolize etmektedir. Ölüm oranının doğum oranından çok daha yüksek olduğu dönemlerde Çatalhöyük’te, doğurganlık ve bereket temennilerinin ön plana çıkması, o dönemde kadına ve tanrıçalara özellikle odaklanmasını sağlamıştır. Çatalhöyük’te bu doğurganlık konusu merkezî bir öneme sahip olmuştur. Ana tanrıçayla birlikte kadının rahmi de kutsanmıştır. Çeşitli tören ve ritüellerde doğurgan kadın, ayakta, elleri beline doğru kıvrılmış şekilde tasvir edilmiştir. Bazı anlatılarda, eli belinde motifinin ana tanrıça Kibele’yi temsil ettiği söylenmektedir. Fakat bu, farklı anlatılarda Afrodite, Hera, Atena, Leto, İstar, Artemis, Hepa veya İsis gibi çeşitli isimlerle de karşımıza çıkabilir. Kibele, Anadolu kökenli bir ana tanrıça olup doğa, bereket, dişilik ve yaşamın sürekliliğini simgeler. İlk olarak MÖ 8. yüzyılda Frigya uygarlığında daha sonra Helenistik ve Roma Dönemlerinde de kabul görmüştür. Doğurganlık ve dişilik sembolü olarak Kibele toprağın verimliliğini, doğanın yenileyici gücünü ve yaşam döngüsünü temsil ettiği söylenir. Mitolojik anlatılarda ise güçlü ve koruyucu bir figürdür, yaratıcı olduğu kadar yok edici

bir gücü de simgeler. Dağların, ormanların ve yaban hayatının hâkimi olarak tasvir edilen tanrıça, doğayla uyumlu bir yaşamın ve tarımsal bereketin de kaynağı olarak görülür. Kibele'nin kültü, doğurganlık ritüelleri ve doğanın döngüsüne dayalı ayinlerle zenginleştirilmiş; tapınaklarında dişiliğin, anaçlığın ve yaşamın kutsandığı etkinlikler düzenlenmiştir. Roma Dönemi'nde "Magna Mater" veya "Büyük Anne" adıyla tapınılmış ve evrensel bir ana tanrıça figürüne dönüşerek hem bireysel hem de toplumsal bağlamda dişinin ve doğurganlığın kutsallığını vurgulamıştır. Eli belinde motifinin ilişkilendirildiği bir başka tanrıça ise Umay'dır. Özellikle Türk mitolojisinde hâlâ Umay kültü olarak bilinmektedir. Umay Ana, Türk mitolojisinde yine doğurganlığın, kutsal dişiliğin tanrıçasıdır, yaşam enerjisini veya yaşamın bereketini temsil eder ve gebe kadınları koruduğu, anne karnındaki bebeğe ruhunu üflediği, doğum sırasında ve çocuk büyüyene kadar anneye çocuğu her türlü kötülüklerden koruduğu söylenir. Mitolojik anlatılarda Umay beyaz elbiseler giyen, altın saçları omuzlarına dökülen bir kadın olarak tasvir edilir. Göklerden gelen kutsal bir ışık olarak tasvir edilen Umay, aynı zamanda gökyüzü ile ilişkilendirilen tanrı Ülgen'in bir yansıması olarak kabul edilir. Türk

mitolojisinde Umay'ın kutsal ışığı, bir annenin karnına düştüğünde doğacak çocuğa yaşam enerjisi verdiğine inanılır. Bu ışık, Umay'ın anneleri bereketli kıldığı çocukları kötülüklerden ve hastalıklardan koruduğu düşüncesine bağlanır. Umay Ana'nın sembollerinden biri de kuştur; bu nedenle çocukların üzerinde kuş figürlerinin kullanılması, onların Umay'ın koruması altında olduğuna işaret eder. Umay Ana bunun haricinde aile birliğini ve toprağın bereketini de temsil eder. Bu nedenle tarım toplumlarında toprağın verimliliği ve hayvanların bereketi için Umay Ana'ya dua edilir. Detaylı bakıldığında eli belinde motifinin çeşitli anlamları olduğu fakat hepsinin birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Mitolojik arka planının dışında halı ticaretiyle ilgilenen bir kişiyle veya evvelden halı dokuyan ninelerimizle, büyükle-
rimizle konuştuğunuzda size eli belinde hakkında sayısız hikâyeler anlatabilirler. Çünkü Anadolu'da eli belinde, annedir. Bu toprakları bağrına basıp Anadolu dedirten annelerimizi, kadınları simgeler eli belinde motifi. Bazen "Anadolu'da annelerimiz ya da yaşlı kadınlar sinirlendiklerinde ne yaparlar?" gibi bir soruyla karşılaşsınız, sonra sizin cevabınız beklenmeden "Dimdik dururlar, ayakları sapsağlam yere basar, ellerini de bellerine koyup kızma-

ya başlarlar." diye cevaplar soruyu soran kişi. Eli belinde motifini sinirli bir kadını temsil etmese de kadının kendinden emin ve vakur duruşunu sembolize eder. Bu, sadece bir emin oluşun simgesi değil, aynı zamanda bereketin Anadolu'da kadınla ilişkilendirilmesinin de simgesidir.

Mitoloji bağlamında akıllara gelen bir başka motif ise hayat ağacıdır. Hayat ağacı motifini birçok medeniyetin mitolojisinde çeşitli şekillerde yer almıştır. Hepsinde de çeşitli ağaç türleri özellikle ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, Anadolu efsanelerinde özellikle gül ağacı, defne ve badem ağacı, Şamanistlerde kayın ağacını, Yakutlarda ise karaçam ağacını ön planla çıkarmışlardır. Türklerde bitki ve ağaç sembolizminin yaratılış efsaneleriyle başladığı söylenmektedir.³ Hatta Uygur ve Kırgızların *Yaratılış Destanı*'nda "hakanların ağaçtan türediklerine"⁴ inanılmaktadır. Altay mitolojisini daha detaylı incelediğimizde, göğe yükselen devasa bir çam ağacının, gökleri deldiğini ve bu ağacın üstünde tanrı Ülgen'in oturduğunu öğreniriz. Yaratılış efsaneleri bağlamında bu ağaçların genellikle dokuz dalı olduğu bilinmektedir. Sadece Uygur ve Kırgızlarda değil, Türk mitolojisinde de kayın, sedir, çam, elma ve ardıç ağaçları kutsanmış ve ilk insanın ağaçtan türemesiyle ilgili bir "ağaç kültü" gelişmiştir.⁵

Hayat ağacı anlatılarda, gökyüzüyle yeryüzünü birleştiren bir merdiven olarak görülmüştür. Hatta ağaç, Tanrı'ya ulaşmanın en önemli aracı olarak da bilinmekte, aynı zamanda “merkeziyetçiliği, yaşamın orta direğini ve ölümsüzlüğü”⁶ de sembolize etmektedir. Anadolu Selçukluları Dönemi’nde hayat ağacı motifi varlığını sürdürmüş, dallarına ise nar motifi eklenmiştir. Bu nar ise cenneti sembolize etmektedir.

Türklerin İslam ile müşerref olmalarıyla sanatta insanı veya hayvanı temsil eden figürler azalmış, natüralist ve bitkisel motifler tercih edilmiştir. Osmanlı sarayları için üretilen kumaşlarda genellikle “lale, karanfil, sümbül, gül, elma ağacı, bahar dalı, hurma ağacı, servi ağacı ve nar motifi”⁷ tercih edilmiştir. Öte yandan Anadolu’da haşhaş, ölmü simgelemiştir. İncir, asma ve zeytin ise birçoğumuzun bildiği üzere bolluk ve bereket anlamına gelmektedir. Servi ise Anadolu’da hâlâ ciddi bir öneme sahip olan bir ağaçtır ve ölümsüzlüğü temsil eder. Mezarlıklarda sıkça karışımıza çıkan servi ağacı, çeşitli tarikatların kullandıkları eşyalarda da resmedilmiştir. Hayat ağacı, yaşamın sürekli gelişimini ve evrenin katmanları arasındaki bağlantıyı simgeleyen evrensel bir sembol hâline gelmiştir. Kökleriyle yer altını, gövdesiyle dünyayı ve dallarıyla gökyüzünü birleştirerek cennetle yeryüzü arasında bir köprü oluşturduğuna inanılır. Servi, sedir,

zeytin, nar gibi ağaçlar farklı kültürlerde bu sembolü temsil ederken sürekli yeşil kalan servi iyilik ve güzelliğin simgesi olarak öne çıkar. Hayat ağacı, kök salmayı, bağlılığı ve ölümsüzlüğü ifade edip sanat ve zanaatta da sıkça işlenmiş, taş işçiliğinden edebiyata kadar birçok alanda kendine yer bulmuştur.

Halı, sanılanın aksine görünen-den çok daha fazlasını saklayan gizli bir bahçe gibidir. Dışarıya gösterdiği yüzünün arkasında sayısız katmandan oluşan motifler saklanır. Birinden size bir halıyı anlatmasını isterseniz, size kendi hayal ve anlam dünyasını da kapsayacak bir hikâye anlatır. Bu dünyadaki insanların sayısı kadar hikâyesi vardır her bir halının. Bu iddia, insanın kulağına bazen oldukça abartılı gelse de motiflerin her birini göz önünde bulundurup her biri için onlarca kitap okuyup araştırma yaptığımızda bunun tekrar ve tekrar farkına varabiliriz. Halı motiflerinin onu dokuyan genç kızın yüreğinde çağlayan, ellerinde şekillenen ve özgürlüğünü arayan kelimeler olduğunu bilsek de motiflerin sadece bunlarla sınırlı kalmadığını Türklerin dokumaya başladıkları ilk zamanlardan beri motiflerin büyük çoğunluğunun yine Türk mitolojilerinin bir yansıması ve sembolizmiyle harmanlanmış olduğu görülmektedir. Asıl can alıcı kısmı ise bu mitolojik motiflerin günümüze dek varlığını koruması, yuvalarımızı ısıtması değil midir?

dipnotlar

- 1 Çınar, B., Türk Mitolojisindeki Geyiğin Divan Şiirinde Ahuya Dönüşmesi.
- 2 Ögel, Bahaeddin. Türk Mitolojisi. Ankara: 1. cilt. Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010, s. 573.
- 3 Alp, K. Ö. (2009). Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş. Eflatun Yayınevi.
- 4 Alp, K. Ö. (2009), s. 56.
- 5 Alp, K. Ö. (2009), s. 57.
- 6 Alp, K. Ö. (2009), s. 57.
- 7 Gürsu, N. (1988). Türk Dokumacılık Sanatı, Çağlar Boyu Desenler, s. 163-165.

ZEYNEP YAMAN

Almanya – Minden

MİTOS'TAN AKAN MİRAS

GÜLSÜM DURNA

*Geçmiş geleceğe, suyun suya
benzemesinden daha çok benzer.*

İbn Haldun

Y atakta uykuya geçmeden önce anne babamızdan dinlediğimiz hikâyeler, hem uykuya dalma-mıza yardımcı olmuş olur hem de hayatımızın akışına rehberlik eder. Dinlediğimiz bu hikâyeler anne babamızın sözleriyle şekillenmiş, hafızalarımıza kazınmış ve nesilden nesile aktarılmıştır. Toplumda da durum benzerdir. Belleğimizde yer eden öğeler kültürel, sanatsal değerleri şe-

killendirir, bu yüzden korunması önemli olduğu kadar aktarılması da önemlidir. Zira geçmiş muhafaza edilerek bir gelecek inşa edilir. Atasözleri, deyimler, toplumsal değerler, bayramlar, düğünler... Hepsi toplumsal hafızanın somut izlerini mitoloji sayesinde taşır.

Yunanca mithos (μῦθος) “söylenen ya da duyulan söz”, logos (λογος) “konuşma” ve keli-

melerinden türetilen mitoloji (μυθολογία) “geçmişte söylenenlerin tekrar edilmesi” anlamına gelir. Batı dillerindeyse “efsane” veya “mit” olarak kullanılır. Bugün mitoloji bir bilim dalı olarak belirli din veya kültürlerle ait mitleri inceleyip yorumlar.

Mitler, yalnızca geçmişin efsanelerinden ya da tanrılarla süslenmiş anlatılardan ibaret değildir; aynı zamanda

bir toplumun ortak hafızasını oluştururlar. Carl Jung’un deyişiyle mitler, “Kaotik bir dünyada anlam ve düzen bulması gereken insan ruhunun gerekli bir yönüdür.” (Mark & Akgün, 2018). İnsanlık tarihi boyunca mevsim değişiklikleri, güneşin doğup batması gibi olaylar her ne kadar basit gibi görünse de derin bir arayış doğurmuştur. Tanrı, varlık, yokluk ve yaratılış gibi metafizik sorular da bu arayıştan nasibini almıştır. İnsan bu sorulara yanıt ararken mitlerle tanışmış ve soyut olanı somutlaştırarak anlamlandırmaya çalışmıştır.

Mitoloji ve Su

Mitolojik anlatılarda su; yaratılışın başlangıcı, safiyet, hayat ve ölümle ilişkilendirilir. Tanrı’dan önce var olan ilk madde su olmuştur. Suyu ve suyun temsil ettiği doğumu, kutsamayı, ölüm ve yeniden doğuşu hayatımızdan akıp giderken buluruz. Bu akışın bozulması veya sıradanlaşması bir tufanı beraberinde getirir. Her tufan, yeni bir yaratılışın işaretidir ve milletler bunu kendi gözlem ve anlatım üsluplarıyla aktarırlar.

Örneğin Antik Yunan’da tanrıların özü “oceanos” yani sudur. Eski Mısır’da ise evren üç katmandan oluşur; gök, yer ve yer altı. Her biri suyla bağlantılıdır. Pers mitolojisindeyse “Ahura Maz”da önce gökyüzü ve ışığı yaratır ardından suyu.

Eski Türkler, Lebed Tatarları, Kuzey Amerika yerlileri ve Slav halkları da benzer bir yaratılış efsanesine sahiptir. Halklara göre Tanrı yeryüzünü yaratmadan önce, kara kaz (veya beyaz kuğu) ve şeytan suda yüzerler. Suyun altına dalarak toprak çıkarır ve kara parçaları yaratırlar. Çamur, kum gibi bileşenlerden dağlar, bataklıklar oluştururlar.

Kuzey Avrupa mitolojilerinde su daha çok kader ve bilgelik simgesidir. Norveç mitolojisinde, “Yggdrasil” adlı ağaç, üç dünyayı birbirine bağlar. Bu ağaçtan fışkıran kaynaklar kaderin, bilgeliğin ve nehirlerin kaynağıdır. Aynı şekilde, Cermen halklarının mitolojilerinde “Nifheim” adı verilen bir bulut dünyasından, buzlu sularla beslenen nehirler akar.

Aslında suya yaratılıştan çok, kültürel ve coğrafi koşulların bir sonucu olarak farklı anlamlar yüklenir. Soğuk iklimlerde yaşayan toplumların yaratılış efsanelerinde, su ve buz gibi öğeler ön plandayken sıcak iklimlerde bu öğeler daha farklı bir anlam taşır. Ancak, her kültürün suyu kutsal kabul etmesi ve yaratılışla ilişkilendirmesi, insanlık tarihindeki ortak bir paydadır.

Bu bağlamda Hristiyanlık ve Yahudilikte de su önem arz etmektedir. Tevrat’ta bilinen iki farklı yaratılış vardır; birinci ve ikinci Tekvin. Daha eski olan

ikinci tekvinde dünya verimsiz bir yer olarak anlatılır ve Yahve Elohim’in yağmuruyla insan yaratılır. Birinci tekvinde ise dünya daha sistematik bir şekilde yaratılır; önce ışık gelir, ardından suların ortasında bir kubbe oluşur. Bu sayede alttaki ve üstteki sular ayrılır. Gökler, toprak ve su birbirinden ayrılır ve yeryüzü yeşillenir. Su, bu yaratılışın temel unsuru olarak yer alır.

İslam’da su, yaratılışın temel unsuru olarak kabul edilir. Enbiyâ suresi 30. ayette “*İnkâr edenler, gökler ve yer bitişik iken onları ayırdığımızı ve her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?*” ifadesi suyun sadece fiziksel bir varlık değil, yaşamın temeli olduğunu da vurgular. Ayet, diğer anlatıların aksine yalın bir üslupla suyun önemini vurgular. İbrahimî dinler olsun veya olmasın bütün anlatıların ortak noktası suyun abihayat kabul edilmesidir; ebedî yaşamı, ilk hayatı, Hayy olanı simgeler. Her ne kadar Kur’an-ı Kerim suya mistik bir anlam yüklemese de tasavvufi edebiyatta bu farklılaşır. Abihayat Allah’ın el-Hayy ismine tekabül eder. Bu ismi benimseyen bir kişi, abihayat içmiş olur. Onun hayatı Hakk’ın hayatı olur ve vahdet sırrına erer. Bu anlayış Türk İslam edebiyatına da sirayet etmiştir. Orta Asya, Çağatay ve Azeri edebiyatlarının yanı sıra Anadolu

Türk edebiyatını da zenginleştirmiştir.

Türk İslam edebiyatında, özellikle Mevlâna'nın *Divan-ı Kebir*'inde ve Yunus Emre'nin şiirlerinde, abıhayat motifi göze çarpmaktadır. Mevlâna, "Hızır, Tanrı kere miyle âb-ı hayata kavuştu." derken, Yunus Emre de "Yunus Emre bu dünyada iki kişi kalır derler / Meğer Hızır, İlyas ola abıhayat içmiş gibi" şeklinde bir benzetme yapar.

Tasavvufi düşüncede su sadece bir hayat kaynağı değil, aynı zamanda aşkı da simgeler. Aşk, bir âşığın hayat kaynağıdır; sevgili, vuslat ve ayağının tozu gibi unsurlar ona hayat verir. Sevgilinin ağzı ve dudakları da onun hayat nişanıdır. Bu anlayış, Türk halk edebiyatında da kendini gösterir. Hızır ve İlyas figürleriyle ilişkilendirilen abıhayat, aşkı sembolize eder. Ancak aşk, tasavvufi bakış açısından öte, bir insanın ruhsal ve maddi hayatını dönüştüren, onu ebedîliğe taşıyan bir olgudur. Fuzulî'nin *Su Kasidesi* aşktan, vuslattan akar:

"Ravza-i kûyuna her dem durmayup eyler güzâr
Âşık olmuş galibâ ol serv-i hoş-reftâra su"¹

"Dest-bûsî ârzûsıyla ger ölsem dostlar
Kûze eylen toprağum sunun anunla yâra su"²

Aynı şekilde şarap da suya benzetilir. Kırmızılığıyla ateşi yani aşkı, sıvı oluşuyla suyu yani vuslatı temsil eder. Bu tezatlık ruh ve beden arasındaki ilişkiyi temsil eder. Zira ruh, insana maddi ve manevi hayat sağlarken vücut onu hapseden bir karanlıklar ülkesidir. Bedende hapsolan ruh, aşk pınarına ulaşmakta güçlük çeker. "Aşk şarabı" olarak adlandırılan bu metafor hem divan edebiyatında hem de halk müziğinde karşımıza çıkar.

"Aşkın şarabını içerler Dilber
Mecnun gibi gezer ser gerdan olur
Hüsnün görüp candan geçerler Dilber
Ferhat misal döner perişan olur"³

Bu bağlamda, suyun ve aşkın gücü toplumsal ve kültürel bir mirası besler. İnsanlık tarihindeki mitler, efsaneler ve destanlar su gibi hayati öğeleri merkeze alarak toplumsal hafızayı şekillendirir. Mazlumun yanında zalimin karşısında durabilmeyi, komşusu açken tok yatmamayı hep aşkın mayalandığı topraklardan öğrendik. Bu değerler, atalarımızdan bize kalan en büyük armağandır. Bugün geçmişin bu ortak paydalarından güç alarak geleceğe daha sağlam adımlarla yürüyebiliriz. Çünkü mitler ve efsaneler, sadece birer anlatı değil, toplumların ortak hafızasıdır. Bizleri bugünden yarına taşıyan güç, bu kadim mirastan beslenir.

Kaynaklar:

- 1) Ahmet Yaşar Ocak, Â. Ç. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Abıhayat: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ab-i-hayat#2-edebiyat>
- 2) DiB. *DİB Kur'an-ı Kerim*. Kur'an-ı Kerim - Enbiyâ Suresi: <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2513/30-33-ayet-tefsiri>
- 3) Mark, J. J., & Akgün, Y. (2018, Ekim 31). *World History Encyclopedia Türkçe*. Mitoloji: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-427/mitoloji/>
- 4) Savaş, M. (2018, Temmuz 30). *Bilimdili*. Mitosların gündelik hayatımızdaki izleri: https://bilimdili.com/toplum/dil/mitosların-gundelik-hayatımızdaki-izleri/#google_vignette
- 5) Sayım, Y. D. (1996). Dinlerde Kozmogoni ve yaratılış açısından suyun yeri. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 127-139.

dipnotlar

- 1 Su o güzel yürüyüşlü selviye âşık olmuş olacak ki / Onun bulunduğu bahçeye doğru durmaksızın akar durur.
- 2 Sevgilinin elini öpme arzusuyla ölürsem / Mezarımın toprağından sevgiliye su sunun.
- 3 Yöre: Tunceli. Kaynak: Ali Çelik, Hüseyin Çelik.

GÜLSÜM DURNA

Belçika – Gent

TARİHİN GİZEMLİ AYNALARI MİTLER

TUANA YÜKSEL

Mitler, insanlık tarihinin derin köklerine inmemizi sağlayan ve kültürel kimliğimizin şekillenmesinde belirleyici bir etkisi olan anlatılardır. Bu hikâyeler, geçmişin izlerini taşımakla kalmaz aynı zamanda toplumların kolektif hafızasını oluşturur. Her milletin mitolojisi o milletin dünya görüşünü, değerlerini ve yaşam anlayışını yansıtan bir aynadır. Tarihçi Ba-haeddin Ögel'in de belirttiği gibi, mitoloji insanlığın ruhsal derinliklerine dair sembollerle dolu bir yansımadır.

Mitlerin dinamik yapısı, onların zamanla değişim geçirebilmesine ve asla kaybolmamalarına olanak tanır. Bu durum, toplumların kültürel sürekliliğini sağlarken yeni anlatıların da ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Eski Türk topluluklarının mitolojik hikâyeleri onların atalarına, göç yollarına ve toplumsal ilkelerini-

ze dair önemli bilgiler sunar. Bu anlatılarda semboller aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler, karmaşık bir evren anlayışını ve insanın doğasına dair derin bir iç görüyü yansıtır.

Mitler, insanın çevresini anlama ve bu çevre ile ilişki kurma çabasının bir ürünüdür. Onlar, karmaşanın düzenli bir yapıya dönüştüğü ve makrokozmos ile mikrokozmosun ilişkisini gösteren birer araçtır. Bu bağlamda bir milletin mitolojisi, o milleti tanımak ve anlamak için keşfedilmesi gereken ilk noktadır. Dolayısıyla mitolojik öğeler, sadece kültürel bir hafıza olarak kalmayıp aynı zamanda insanların dünya ile kurduğu derin bağların ve ilişkilerin izlerini taşır. Böylelikle mit sadece bir bireyin ifadeleri olarak görülemez. Onlara bir kolektifin ahlaki, estetik, siyasi görüşleri ile yoğrulmuş bir hadise olarak bakılması gerekmektedir. Ondandır

ki tarih sadece yazılı belgelerle değil, aynı zamanda mitolojik metinlerle de şekillenir.

Mit bir anlatı türü olmasa da mitolojik içerikleri anlatıların kaynağı olmuştur. Özellikle halk edebiyatının ayrı ayrı bölümlerinde -genellikle masal, destan, efsane ve rivayetlerde- bu mitolojik izlere rastlanılmaktadır. Destanlar, bir milletin yok olma tehlikesi ile yüz yüze gelmesini ve hayatta kalma mücadelesini anlatır. Onlar, buradaki sembol hâlinde kodlanmış özü, nesilden nesile aktarır ve toplumun hafızasında ebedileştirir. Hareketsiz toplumların ve milletlerin destanları yoktur. Türk milleti ise kadim zamanlardan beri geniş coğrafyalara yayıldığından âdeta hareketin sembolü olmuştur. *Yaratılış Destanları*, *Dede Korkut Hikâyeleri*, Karahanlı Türklerinden Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig* adlı mesnevisinde bahsi geçen Alp Er

Tunga ve Türklerin hayatta tutunma hikâyesi olan *Ergenekon Destanı* gibi nice eserlerle dolu zengin bir destan edebiyatımız bulunmaktadır. Bu hikâyelerin bir kısmında konu milletin var olma mücadelesiyken bir kısmında da kahramanlıktır.

Türk mitolojisinde yer alan *Oğuz Kağan Destanı* ve *Ergenekon Destanı* gibi hikâyeler aslında birer efsane olmaktan öte Türk halkının tarihsel geçmişi hakkında da bize bilgiler sunar. Bu mitler, Türklerin Orta Asya'dan çıkışlarını, yeni yurt arayışlarını ve mücadelelerini simgeler. Oğuz Kağan'ın Türk halklarını bir araya getiren efsanevi lider olması,

aslında Türk tarihindeki liderlik ve bir araya gelme olgusunun mitolojik bir yansımasıdır.

Öte yandan Türk mitolojisinin önemli bir bölümü, evrenin ve insanlığın yaratılışına dair hikâyeleri kapsar. Türklerin yaratılış mitleri genellikle gök ve yer kavramları üzerine kuruludur. Ne semanın ne de yerin olduğu bir zamanda, Ülgen adını almış insan şeklinde bir figür, göğün on altıncı tabakasında Altın Dağ'da yaşar. İslam öncesi Türk toplumlarında bu mitolojik figür gök cisimlerini yönetir, yağmur yağdırır ve yıldırımları gönderir. Bu hikâyelerde gök, yüce bir varlık ya da Tanrı ile özdeşleşir.

Böylelikle Gök Tanrı inancı, eski Türk toplumlarının doğa ile olan bağı, kutsallığı gökte aramalarını ve gökyüzüne büyük bir saygı duymalarını ifade eder. Bu inanç sistemi "tengricilik" olarak da bilinilir.

Türk yaratılış mitlerinin en önemlilerinden biri *Ergenekon Destanı*'dir. Destan; büyük bir savaş sonrası yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Türklerin, Ergenekon adlı bir vadiye yeniden toparlanıp hayat bulmalarını anlatır. Demir bir dağı eriterek bu vadiden çıkmaları onların yeniden doğuşunu ve özgürlük arayışlarını simgeler. Bu destan Türk halkının zorluklar karşısın-

da direnmesini ve küllerinden tekrar doğmasını sembolize eder. Aynı zamanda doğa ile iç içe olan Türklerin, doğanın zorlayıcı şartlarının üstesinden gelmesinin hikâyesidir ve Türklerin kimliğine dair önemli ipuçları verir.

Türk mitolojisinin en tanınan bir diğer hikâyesi ise *Oğuz Kağan Destanı*'dır. Oğuz Kağan, mitolojik bir lider ve kahraman olarak Türk boylarını bir araya getirir, adaletli bir yönetim sağlar ve Türk halkını mühim zaferlere taşır. Kahramanın doğaüstü güçlere sahip olması, onun Tanrı tarafından kutsanmış bir lider olduğunu simgeler. Oğuz Kağan'ın yaptığı fetihler ve kurduğu düzen, aslında Türklerin tarih boyunca üstlendikleri liderlik ve göçebe yaşam tarzının yansımasıdır. Diğer taraftan Oğuz Kağan'ın "gökyüzünün oğlu" olarak adlandırılması, onun doğa ile uyumlu bir lider olduğunu gösterir. Türklerin tarih boyunca tabiat ile olan ilişkisi ve ona duydukları derin saygı bu tür destanlarda sıkça kendini gösterir.

Diğer taraftan Türk mitolojisinde hayvanlarında önemli bir yeri vardır. *Göktürk Yazıtlarında* ve diğer eski Türk destanlarında kurt figürü sıklıkla karşımıza çıkar. Geçmişten bugüne kadar "bozkurt", Türklerin yol gösteri-

cisi olarak kabul edilir ve hayatta kalma mücadelesini temsil eder.

Mitoloji, tarih boyunca toplumların sadece doğa ile olan ilişkilerini değil, aynı zamanda kendi içsel yapılarındaki dönüşümlerini de yansıtır. Mitolog Joseph Campbell'a göre mitler, toplumların gelişim süreçlerinde, özellikle toplumsal düzenin kurulmasında ve korunmasında büyük bir etki sağlamaktadır. Eski Türk mitolojisinde de bu etkiyi gözlemleyebiliriz. Örneğin *Oğuz Kağan Destanı* sadece bir kahramanın zafer hikâyesi değil, aynı zamanda Türk halklarının bir araya gelip organize bir devlet kurmalarının mitolojik bir yansımasıdır. Kağan liderliği, adaleti ve toplum düzenini simgeler. Bu destan Türkler arasındaki birlik ve beraberliğin önemini vurgulamakla birlikte bu düzenin korunmasının da bir kutsiyet taşıdığını gösterir. Bu bağlamda, mitlerin sadece geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda geleceğimizi şekillendirebileceği de söylenebilir. İçlerinde barındırdıkları mitolojik figürler sadece geçmişin hatırlatıcıları olmakla kalmayıp gelecek nesillere aktarılabilecek birer öğüt niteliğindedir.

Tarih ve mitoloji arasında derin bir bağ vardır ve bunlar kimi zaman iç içe geçen olgulardır.

Mitler geçmişe dair bilgiler edinmemize yardımcı olurken bir taraftan da toplumların kendilerini nasıl gördüklerini sembollerle ifade eder ve o dönemin dünya görüşünü kavramamızı sağlar. Diğer yandan da toplumun geleceğe dair korkularını, umutlarını, değerlerini yansıtır ve gelecek nesillere aktarılabilecek zengin bir kültürel miras, kimliği pekiştirecek öğütler barındırır. Her toplum kendi mitleri aracılığıyla hem de tabiat ile olan ilişkisini hem de toplumsal yapısını anlamaya çalışmıştır. Bu da mitleri aynı zamanda tarihsel bir kaynak ve bir toplumun hafızası olarak adlandırmamızı mümkün kılar. Bu bağlamda mitolojiyi anlamak, aslında tarihi ve insanın kendini nasıl anlamlandırdığını kavramak anlamına gelir. Mitlerin kurgusu içinde yer alan olayların tarihsel kökenleri incelenmeli ve yeni tarihsel gelişmeler ışığında yeniden düzenlenmelidir.

TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

EFSANELERİN IŞIĞINDA: SANATLA YENİDEN DOĞUŞ

NAZLI BALCI

İtoloji, insanlığın ortak hafızasıdır. Binlerce yıl önce söylenmiş hikâyeler, yankılarını bugünün dünyasında hâlâ hissettirir. Olympos'un zirvesinden yayılan fısıltılar, Mezopotamya'nın bereketli topraklarından süzülen masallar, İskandinav soğukunda çınlayan tanrıların yankısı...

Hepsi, insanın kendini ve evreni anlama gayretinin ölümsüz birer parçasıdır. Ancak mitolojiler, yalnızca geçmişin tozlu sayfalarına hapsolmuş değildir. Sanat, onlara yeniden nefes olur; çağlar boyunca susmuş kahramanları ve tanrıları yeniden konuşturur.

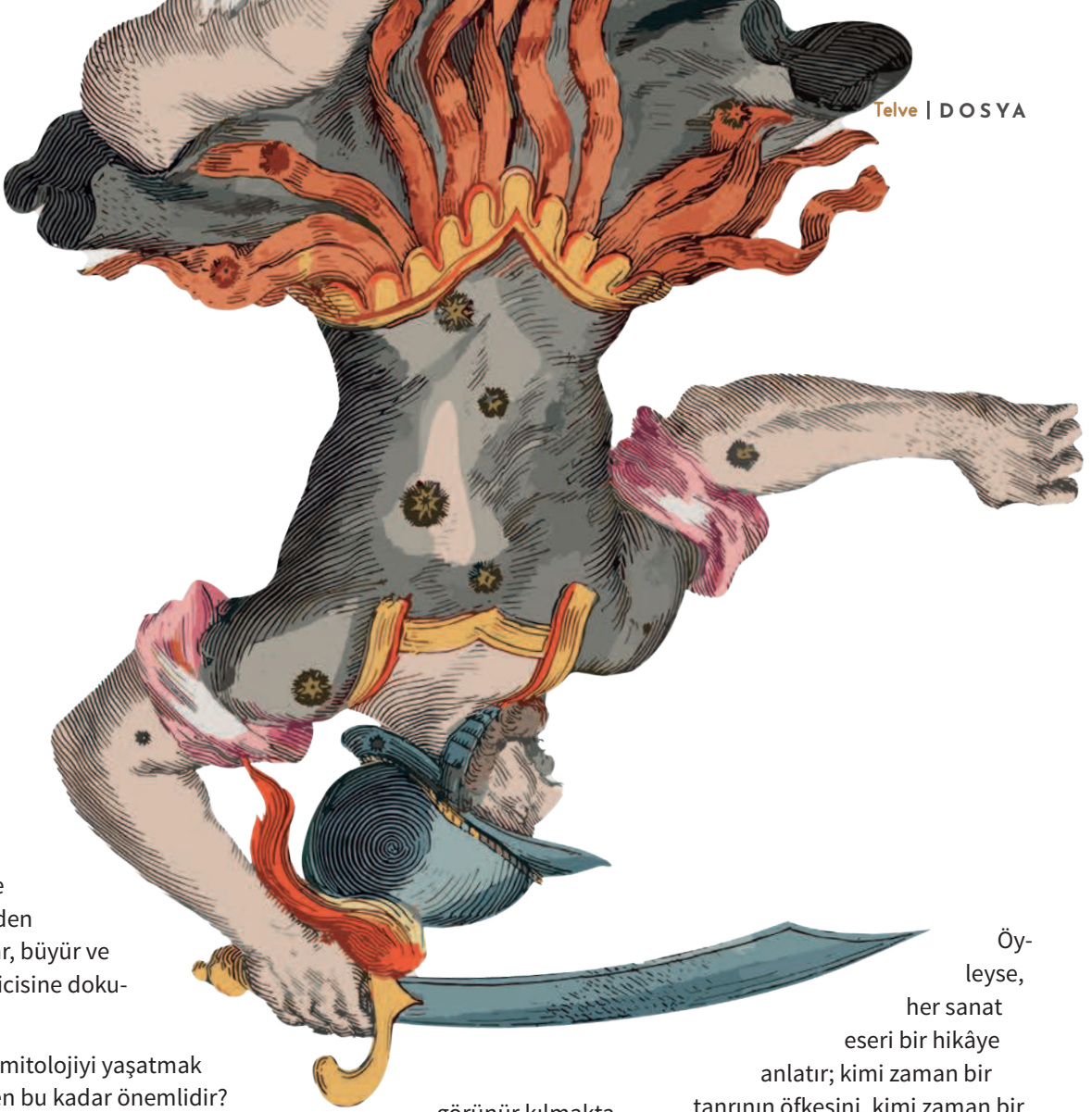
Mitolojiyi sanatla yaşatmak, onları çağımıza tercüme etmektir. Bu çeviri, yalnızca kelimelerle değil, renklerle, dokularla, melodilerle ve formlarla yapılır. Dante,

İlahi Komedya'sında Yunan mitolojisinin figürlerini kendi teolojik yorumlarıyla harmanlamış ve insanlık dramını işleyen evrensel bir yapıta dönüştürmüştür. Homeros'un kahramanı Odysseus, yalnızca Troya'dan dönen bir savaşçı değil, zamanlar ötesinde yolculuk eden insanın arketipidir. James Joyce, *Ulysses* romanında bu kadim figürü almış ve 20. yüzyılın modern bireyinin karmaşık labirentlerine yerleştirmiştir. Böylece mitoloji, bir bakıma sanatın rehberliğinde yeniden doğmuş ve çağlar arasında bir köprüye dönüşmüştür.

Mitolojiler, insan ruhunun derinliklerine dokunan evrensel bir dildir. Gılgamış'ın ölümsüzlük arayışı hâlâ ölümün üzerindeki perdeyi kaldırmaya çalışan insanlığın en derin korkularına ses-

lenmez mi? Ya da İkarus'un cesur uçuşu modern bireyin sınırlarını zorlayan arayışlarının bir metaforu değil midir? Sanat bu kadim hikâyeleri alır, bugünün dünyasına uyarlar ve izleyicisine kendini yeniden keşfetme fırsatı tanır. Çünkü mitoloji sadece geçmişin değil, aynı zamanda geleceğin de aynasıdır.

Sanatçıların rolü burada belirleyici hâle gelir. Onlar, eski hikâyeleri yeniden yoğuran, çağın ruhunu mitlere işleyen modern birer anlatıcıdır. Bir yazar, Zeus'un adaletini günümüz toplumlarının karmaşık hukuk sistemine dokundurabilir. Bir ressam, Persephone'nin yer altından dönüşünü insanın içsel dönüşümüne benzetebilir. Bir dansçı, Aşil'in öfkesini sahnede yeniden canlandırabilir. Mitolojiler, sanatçının elle-

rinde
yeniden
doğar, büyür ve
izleyicisine doku-
nur.

Peki mitolojiyi yaşatmak neden bu kadar önemlidir? Çünkü mitolojiler, insanın kolektif bilinçaltıdır. Her efsane, bir soruya cevap, bir bakış açısına pencere sunar. Sanat ise bu cevapları evrenselleştirir ve izleyiciyi kendi varoluşunu sorgulamaya davet eder. Bir heykelin sert çizgilerinde ya da bir şarkının yumuşak melodisinde saklı hikâyeler insana kendi geçmişini, bugününü ve geleceğini hatırlatır.

Mitoloji sadece tanrıların, kahramanların ve canavarların hikâyesi değildir; aynı zamanda insan ruhunun hikâyesidir. Her çağ kendi kahramanlarını yaratır. Sanatın gücü, bu kahramanları

görünür kılmakta ortaya çıkar. Bugünün sanatçısı, eski mitlerden aldığı ilhamla yeni mitler ortaya koyar. Bu, zamanın sınırlarını aşan bir döngüdür. Ve bu döngü sanat sayesinde sonsuza dek sürer.

Sanatla mitolojiye can vermek, bir bakıma insanın kendi köklerini yeniden keşfetmesidir.

Köklerimizi anladıkça dallarımızı gökyüzüne daha güçlü uzatabiliriz. Bu yolculukta sanat; mitlerin rehberi, ışığı ve taşıyıcısıdır. Mitolojiyi yaşatmak yalnızca bir efsaneyi anlatmak değil, insan ruhunun en derin yankılarını duyurmaktır.

Öyleyse, her sanat eseri bir hikâye anlatır; kimi zaman bir tanrının öfkesini, kimi zaman bir kahramanın düşüşünü. Ama bu hikâyelerde asıl duyulan insanın kendisidir. Sanatla mitolojiye can vermek, geçmişin hikâyelerini bugünün sesinde yaşatmak demektir. Çünkü her mit, yaşadıkça büyür; her sanat, dokundukça derinleşir.

NAZLI BALCI

Danimarka - Kopenhag

SANATLA MİTOLOJİYİ YAŞATMAK: BOTTICELLI'DEN BİR ÖRNEK

ZELİHA YILMAZ

italyan ressam Sandro Botticelli, gerçek adı ile Alessandro di Marino di Vanni Filipeppi neredeyse dört yüzyıl boyunca değeri anlaşılmayan *La nascita di Venere* yani *Venüs'ün Doğuşu* adlı eserinde ne anlatmak istemişti? Bu tabloyu anlamak neden yüzyıllar sürmüştü?

Güzel sanatlar, müzik, edebiyat din ve felsefe gibi birçok disiplinin merkezinde mitolojik unsurların yer aldığını görmek oldukça mümkündür. Özellikle 15. yüzyılın ikinci yarısında İtalya'nın politik anlamda parçalanışı nedeniyle yeni bir ifade arayışı ve yeniliklere dönük olma hâli başlamıştır. İşte tam da bu noktada 15. yüzyıl İtalya'sında Rönesans doğmuştur. Rönesans ressamı, Hristiyanlık konularının veya alışlagelmiş dini motiflerin yanı sıra Yunan ve Roma mitolojilerinden kahramanları ve tanrıları da esin kaynağı olarak kullanıp resim sanatına yeni bir açı kazandırmışlardır. Bir başka deyimle, Antik Çağ farklı bir perspektiften kavranmaya ve yeniden yorumlanmaya başlanmıştır.

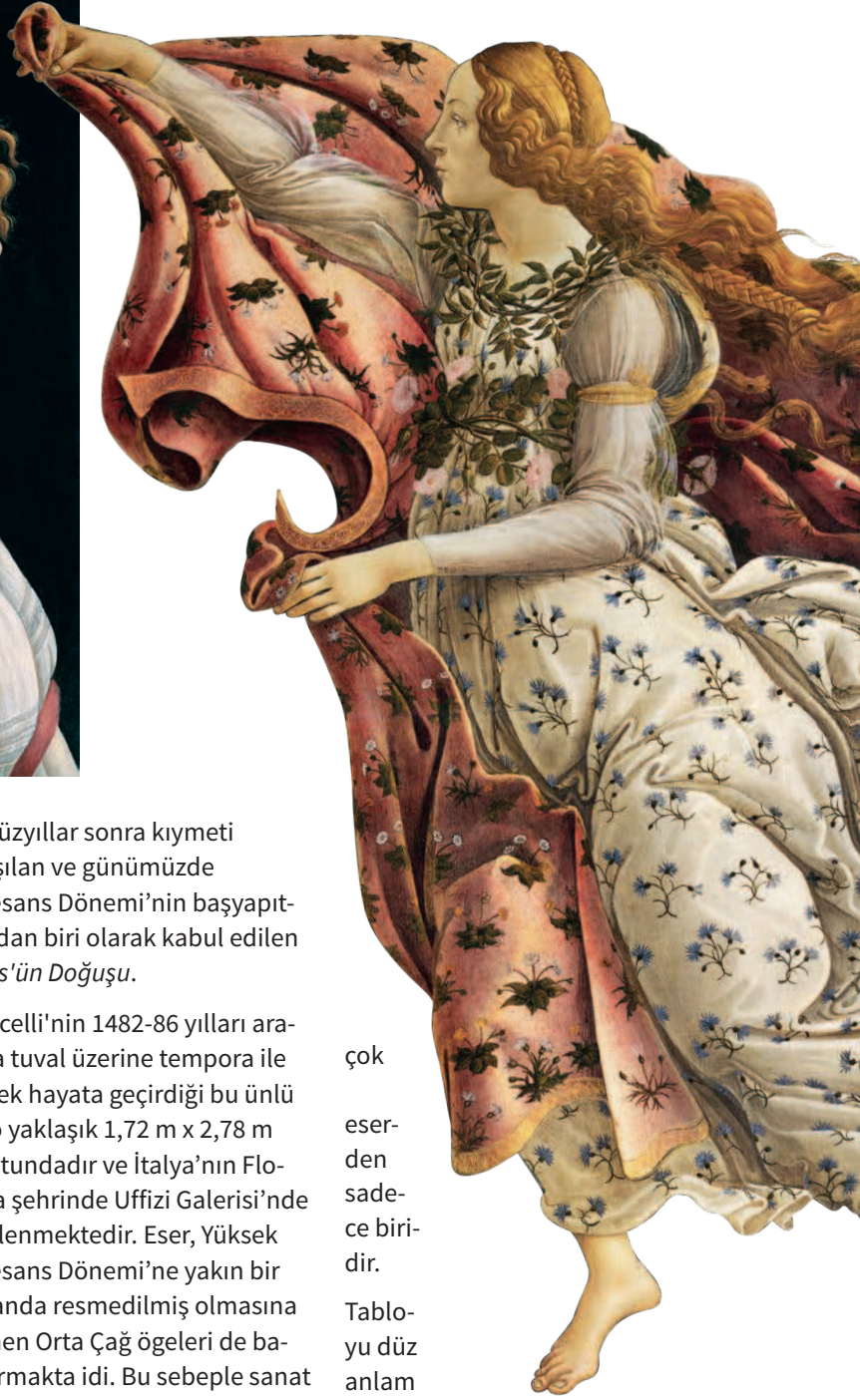
Ancak belirtmekte fayda var ki Rönesans Dönemi'nde idealist ve realist tavır da süregelmıştır. Sanatçılar her ne kadar Antik Yunan'dan ve Roma sanatından etkilenecek idealist resimler yap-salar da, doğayı ve insanı inceleyip gerçekçi resimler de yapmaya devam etmişlerdir. Yani Rönesans Dönemi ile birlikte insanı inceleme ve anlamaya yönelik çalışmalar ağırlık kazanmış ve bir nevi hümanizma yani insancılık akımı başlamıştır.

“Yeniden Doğuş” dönemi olarak tanımlanan Rönesans; sanatta gerçekçilik, uyum, simetri, aklın ve ruhun güzelliği, fiziksel mükemmellik gibi birçok ideal ile çevriliydi. Orta Çağ sanatıyla tamamen tezat olmasına karşılık Roma ve Yunan sanatı ile aynı çizgide oldukları yadsınamaz bir gerçektir. *Venüs'ün Doğuşu* tablosu da klasik sanatı yeniden yorumlama aşamasında Sandro Botticelli'nin fırçasından Yunan mitolojisinin yarattığı etkiler ışığında doğmuştur. Tablonun önemini ve anlamını kavrayabilmek için mitolojiyle olan ilişkisini anlamak gerekir ki bu ilişkiyi

anlayabilmek için de öncelikle mitoloji terimini yakından incelemek gerekmektedir.

Mitoloji kelimesi Fransızca kökenli bir kelimedir. Ayrıca bir toplumun kültürüne, inançlarına ve tarihine dair mitlerin, yani efsanevi hikâyelerin anlamlarını yorumlayan akademik bir terimdir veya bir diğer adıyla söylene bilimidir. Aynı zamanda mitlerin nasıl ortaya çıktığı sorusu ile ilgilenir ve insanlar üzerinde nasıl bir etki yarattığını inceler. Mitler çoğunlukla doğaüstü olayları veya varlıkları, kahramanları, evrenin yaratılışı ve insan yaşamı gibi konuları ele alarak topluluklara ahlaki değerleri açıklamak, insanlığın kökenini anlamlandırmak için kullanılır ve bir nevi değerler eğitimi niteliğinde nesilden nesile aktarılır.

Sanat ve mitoloji arasındaki ilişki çok köklü ve güçlü bir bağa sahip olmakla birlikte yüzyıllar önce-sine dayanmaktadır. **Geçmişten günümüze sanatçılar resim, heykel, edebiyat, müzik ve tiyatro gibi sanatın farklı alanlarında mitolojik hikâyeleri betimlemiş, tasvir etmişlerdir.**

Yazının giriş bölümünde de değinildiği üzere Rönesans Dönemi sanatçılarının eserlerinde mitolojik sembollere oldukça sık rastlanmaktadır, bu semboller resmin bir hikâyesi olduğuna ve anlamlı bir derinlik içerdiğine işaret eder. Özellikle Antik Çağlardan itibaren sanatçıların mitolojik öyküleri, tanrıları, kahramanları tuvallerine ve heykellerine yansıtmak suretiyle bu hikâyeleri gelecek nesillere aktardıklarını gözlemleyebiliriz. Bir mesaj içeren bu resimler onları inceleyenleri düşünmeye sevk eder. Mitolojinin felsefi yönünden ilham alınarak ortaya çıkartılan bu eserler geçmişten günümüze sanatseverlerin beğenisini kazanamaya devam ediyor. İşte o eserlerden birisi de vaktinde değeri anlaşılamamış olsa

da, yüzyıllar sonra kıymeti anlaşılan ve günümüzde Rönesans Dönemi'nin başyapıtlarından biri olarak kabul edilen *Venüs'ün Doğuşu*.

Botticelli'nin 1482-86 yılları arasında tuval üzerine tempora ile çizerek hayata geçirdiği bu ünlü tablo yaklaşık 1,72 m x 2,78 m boyutundadır ve İtalya'nın Floransa şehrinde Uffizi Galerisi'nde sergilenmektedir. Eser, Yüksek Rönesans Dönemi'ne yakın bir zamanda resmedilmiş olmasına rağmen Orta Çağ öğeleri de barındırmakta idi. Bu sebeple sanat tarihinde bir Erken Rönesans tablosu olarak yerini almıştır. Floransa'da yaşadığı dönemde oldukça tanınmış bir ressam olan Botticelli'nin, dönemin Floransa'yı yöneten Medici ailesinin özel siparişi üzerine yaptığı pek

çok

eserden sadece biridir.

Tabloyu düz anlam çerçevesinde analiz edecek olursak eğer şöyle tarif edebiliriz. Tablonun ortasında; denizin kıyısında duran açık bir istiridye kabuğunun üzerinde, sağ eli ile kadınsal uzvunu, sol eli ile ise

uzun kızıl saçlarını tutarak cinsel organını kapatan, hafif sola doğru eğilmiş ama boynu sağa doğru bükülmüş bir kadın vardır. Tablonun sağ tarafında; üzerinde çiçekli bir elbise ve boynunda dallardan bir kolye taşıyan kadın havada, parmaklarının ucunda yürüyerek ellerinde tuttuğu çiçekli bir kumaş parçasını istiridye kabuğunun üzerindeki kadının üzerine örtmeye çakişmaktadır. Sol üst köşede ise kanatlı bir erkek figürü ve ona sarılmış bir kadın, uçarak istiridye kabuğunun üzerindeki kadına doğru üfleemektedir. Uçan figürün olduğu kısımda pembe güller, istiridye kabuğunun olduğu yöne doğru savrulmaktadır. Resmin sağ tarafındaki elinde çiçekli bir kumaşla istiridye kabuğunun üzerinde duran kadına doğru yürüyen kadının hemen arkasında ise ağaçlı bir alan görülmektedir.

Peki aynı tabloyu yan anlam çerçevesinde analiz edersek neler görürüz? Tablo Yunan mitolojisiindeki Uranüs'ün kızı, Roma'nın güzellik ve aşk tanrıçası Venüs'ün doğuşunu anlatmaktadır. Tabloda Venüs, bir istiridye kabuğunun içinden çıkarak ayakta duruyor şekilde gösterilmektedir ki istiridye zaten Venüs'ün bir simgesidir. Venüs'ün başı sağa eğik, vücudu ise ters yönde eğilmiş bir pozisyonda durmaktadır. Bu duruş "Venus pudica" veya Latince adıyla "Venera pudica"¹ duruşu olmakla birlikte "mütevazı Venüs" anlamına gelmektedir. Dönemin zengin İtalyan ailesi

Medicilerin antik estetiği Hristiyan sembolizmine uyarlama isteklerinin bir sonucu olarak tabloda "saflik ve iffet" göndermeleri gözlemlenmektedir. Tabloda Venüs'ün boynu ise ideal olandan uzun resmedilmiştir. Resmin solunda batı rüzgârının tanrısı Zyphros'un karısı Nzmp'h'i Cloris, su perisi ile beraber uçarak Venüs'ün saçlarını savuran rüzgârı üfleemektedir. Ormandan gelen mevsim tanrıçası, Hora Venüs'ün üzerine çiçeklerle beze- li bir elbise örtmek için koşmaktadır. Hora'nın çiçeklerle bezeli pelerini ve batı rüzgârlarının tanrısı Zyphros, baharın gelişini simgelemektedirler. Bu hem yeryüzünün karanlıktan kurtuluşu hem de Venüs'ün doğuşunun baharı müjdelemesini simgeler. Özetle *Venüs'ün Doğuşu* tablosu, tanrısal güzelliğin yeryüzüne inişi ve yeryüzünün yeniden güzellikle kutsanışı aynı zamanda da doğanın göksel bilgelikle buluşması olarak açıklanabilir.

Yukarıda bahsedilen bu iki farklı analiz sayesinde, Botticelli'nin sanatını icra ederken mitolojiden ne denli etkilendiğini ve mitolojik öğeleri nasıl müthiş bir şekilde resmine yansıttığını apaçık görebilmekteyiz.

15. yüzyılın en bilinen ressamı arasında olmasına rağmen ne yazık ki geçen zaman içerisinde unutulmuş Botticelli, 19. yüzyılın başlarında, nerdeyse dört yüzyıl sonra sanat tarihçiler tarafından yeniden keşfedilmiş ve sanatse-

verlerin yeniden ilgi odağı olmayı başarmıştır. Ve böylelikle âdeta bir şaheser olan *Venüs'ün Doğuşu* yeniden doğmuştur.

Kaynaklar:

- 1) Bazyar, C. K. (2016). Mitoloji ve çağdaş sanat. Sanat ve Tasarım Dergisi, (18), 113-130.
- 2) <https://www.ekdergi.com/ronesans-sanatinda-antik-etkiler/>

dipnot

- 1 "Venera pudica" Batı sanatında klasik bir figürsel poz tanımlamak için kullanılan terimdir.

ZELİHA YILMAZ

Avusturya - Viyana

TUFAN, O TUFAN MI?

MERVE FATMA ÖREN

insanoğlu yaşadığı dünyayı, kâinatı, hayatı ve ölümü anlamlandırmak için kelimeye ve hikâyeye başvurur. İnsan tıpkı bir el gibi her şeyi hikâyeye kavrar. Çıkmaz bir sokağa girdiğinde dönüp geçmişe, insanlığın ortak birikimine bakar. Böyle bir temel oluşması sebebiyle her toplumda bu anlatılar mevcuttur. Toplumdan topluma veya inançtan inanca farklılık gösterse de anlatıların konuları evrenseldir. Örneğin yaratılış hikâyesi, ölüm ve sonrası hakkında yazılanlar, kahramanlık hikâyeleri ve benzeri.

Farklılıkların nedeni ise coğrafi, psikolojik ve yaşam tarzına dayalı sebepler olabilir.¹ Mesela Nuh Tufan'ına bakacak olursak, günümüzde dahi beyaz perdeye yansıtılan modern anlatıları

mevcuttur. Semavi kitapların yanı sıra, Nuh Tufanı, Mezopotamya ve Sümer efsanelerinde (*Gılgamış Destanı*), Hinduizm, Çin ve Aborjin mitolojisinde de anlatılmaktadır.

Halkını yıllarca Hakk'a davet eden Nuh (a.s.), inat ettikçe eden kibirlendikçe kibirlenen insanlar bulur karşısında. Bu uzun soluklu çabasından sonra halkının itaat etmeyeceğini kabul eder ve onların yok olması için dua eder. Bu dua üzerine Rabb'inin emri ile gemi inşa etmeye başlar. Ancak yakınlarda bir deniz yoktur. Halk, bu fırsatı da kaçırmayıp Nuh (a.s.) ile dalga geçer. Kendi nesillerinin tükeneceğinden, insanlığın yeniden doğacağından habersizdirler. İnatçı, sabit fikirli insanlar için kullanılan "Nuh der,

peygamber demez." deyimini boşuna değildir.

Gılgamış Destanı'ndaki tufan anlatısına bakacak olursak şöyledir: Tanrılar insanların yeryüzünde çıkardığı gürültüden rahatsız olur ve onları yok etmeye karar verirler. Fakat Ea, Utnapiştım adlı kişiyi kurtarmak ister ve ona gizlice tufandan bahsederek tekne inşa edip kurtulacağını anlatır. Tekneyi inşa eden Utnapiştım, tufandan sonra karayı bulmak için gökyüzüne bir güvercin, bir kırlangıç, bir de kuzgun gönderir. Karaya çıktığında "tanrıların" gazabından kurtulmak için onlara kurbanlar sunar. Onu ve onunla birlikte hayatta kalanları yeryüzünde bulduklarında "tanrılar" onları öldürmekten vazgeçer ve hayatlarını sürdürmeleri için başka bir bölgeye gönderir.²

Hindu mitolojisinde ise tufan şöyle anlatılır: Kötülükler dönüsel olarak artarak evreni yok olma eşiğine getirir. Vishnu adındaki tanrı buna engel olmak için bilge bir kral olan Manu'yu uyarır ve ona bir gemi yapmasını söyler. Tufan başladığında Vishnu Matsya avatarında yani bir balık görünümünde Manu'ya rehberlik eder. Tufan bittiğinde gemideki insanlar ve hayvanlar hayatta kalır. Vishnu ise evrenin yeniden doğuşunu sağlar.

Dünyadaki farklı toplumları anlamak için benzer konulardaki farklı anlatılar bize bir yol gösterebilir ve bu anlatıların mutlaka bugüne dair de söyleyecekleri vardır. Karada bir gemi inşa etmek toplumda “delilik” olarak adlandırılabilir fakat Nuh (a.s.)

üzerine düşeni itinayla ve büyük bir inançla yapmıştır.

Anlatılan her hikâye farklı bir tufan olarak görülse bile ortak nokta, akıntıya kapılmayan kişinin yeni bir çağ başlattığı diğerlerinin ise o suda boğulup gittiği gerçeğidir. Peki kurtulan kim? İşte hikâyeler arasındaki farklar burada ortaya çıkıyor. İyiler ve Hakk'a uyanlar mı yoksa bir şekilde “seçilenler” mi dünyayı yeniden kuracak? Koşulsuz şartsız bir seçilmişliğe, yani bir tanrının kendilerini “kayırdığına” inananlar diğer insanlardan üstün olduklarını düşünerek kendilerinde her türlü hakkı görürler. Aklın almadığı yöntemlerle üstünlük sağlayacaklarını düşünürler. Kendinden aşağı gördüklerine nefes alma hakkı bile tanımazlar. Bu inanın ise insanlık adına

felaketten başka bir şey getirmedigi apaçıktır. Eski zamanlardan günümüze genel anlamda insan hayatında bir şeylerin değişmediğinin en önemli kanıtı da budur galiba.

dipnotlar

1 Fuzuli Bayat: Dünyanın Mitoloji Birikimi, Sabitfikir dergisi (Ocak 2025).

2 Düşünbil Portal: Sümer Tabletlerinde Büyük Tufan.

MERVE FATMA ÖREN

Almanya - Berlin

MİTLERDEN KELİMELERE

ESRA HANIM AKDENİZ

Dil, canlı bir varlık gibi daima değişir ve gelişir. Toplumun kültürel, tarihî ve coğrafi dinamiklerinden etkilenir. Modern teknolojiler, göçler ve iletişim araçları dile yeni kelime ve ifade biçimleri kazandırır. Hikâyelerdeki deyimler ve söz grupları toplumun hafızasında derin izler bırakıp dilimize yerleşmiştir. Efsaneler insanlığın ortak duygularını ve deneyimlerini anlattığı için evrensel ve güçlü ifadeler oluşturur. Zamanla bu söz grupları halk arasında yaygınlaşıp günlük dilimizin bir parçası hâline gelmiştir.

Bugün farkında dahi olmadan mitolojik karakterlerin isimlerini sıkça kullanıyoruz. Antik Yunan toplumunun politeist inanç algısı, her doğa ve duyguya hükmeden bir tanrının var olduğunu kabul eder. Bu mitolojik varlıkların ihtiras ve entrika dolu hayatları, yalnızca görsel sanat ve edebiyata değil, fark ettirmeden dilimize de sızmayı da başarmıştır. Güzellikten ölüme, korkudan rüyaya kadar birçok kavramı simgeleyen bu tanrılar, günümüzde kullandığımız pek çok kelimenin ardında

mitolojik hikâyeleriyle yaşamaya devam ediyor.

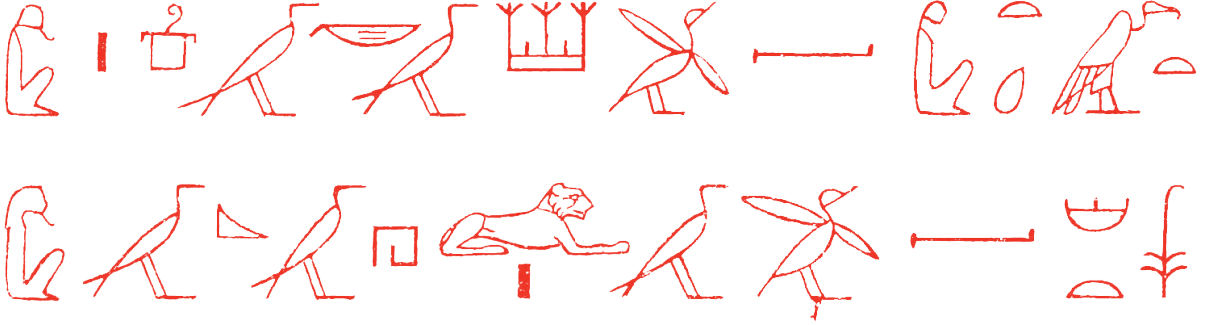
Bu efsanelerin yankıları, dilimize yerleşmiş pek çok kelimeye kendini gösteriyor. Örneğin korku tanrısı Phobos'un adı "fobi" kelimesiyle hayat bulur. Uyku tanrısı Hypnos "hipnoz"un etimolojik kökenini oluştururken denizcileri büyüleyerek ölüme çağıran sirenlerin sesi bugün hâlâ "siren" kelimesiyle kulaklarımızda çınlar.

Pan, Ekho ve Hygieia gibi figürlerin hikâyelerini incelersek kelimelerin etimolojik oluşumunu ve dilimizde nasıl yer edindiğini daha kapsamlı bir şekilde anlamak mümkün olacaktır:

Yunan mitolojisinde Pan, çobanlar ve ormanların koruyucu tanrısı olarak tanınır. Yarı insan, yarı keçi görünümüyle diğer tanrılardan farklıdır. Bu korkutucu görünüşü annesinin dahi onu terk etmesine neden olmuştur. Pan, müzikle de ilişkilidir. Kaynaklarda flüt çalarak çevresindekileri büyüleyen ve doğa ile bütünlük kuran bir figür olarak betimlenir. Fakat, aynı zamanda ürkütücü görünüşü ve çığlıklarıyla aniden insanları korkutarak kaçmalarına yol açan bir yaratıktır. Rüzgârla

çıkardığı uğultular kayalardan yankılanıp korkunç seslerle insanları dehşete düşürür ve onların panik içinde kaçmalarına neden olur. Pan'ın bu korkutucu davranışı zamanla "panik" olarak bilinen korku durumunun mitolojik kökeni hâline gelip günlük dilimize yansımıştır.

Mitolojinin derinliklerinden gelen bir diğer önemli figür ise sağlık ve temizlikle bağdaştırılan tanrıça Hygieia'dır. Yunan mitolojisinde, sağlık tanrıçası olarak bilinen Hygieia, tıp tanrısı Asklepios'un kızıdır. Babası iyileştirme görevini üstlenirken Hygieia hastalıkların önlenmesi ve sağlığın korunmasıyla ilişkilendirilmiştir. İnsanlar, onun temizlik ve sağlığı koruma gücüne güvenir ve hastalıkların oluşmadan engellenebileceğine inanırlar. Hijyen kelimesinin kökeni de doğrudan Hygieia'nın adından türetilmiştir. Sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için alınacak önlemleri simgeleyen tanrıça, eski Yunan tıp anlayışında önemli bir yer tutar. Bu yüzden Hipokrat Yemini'nde adı geçen tanrılar arasında yer almış ve tıp tarihinde önemli bir sembol hâline gelmiştir.

Mitolojik anlatıların etkisi sadece sağlıklı sınırlı kalmamış, insan psikolojisini ve davranışlarını ifade eden birçok kavramın dilimize yerleşmesine de neden olmuştur. Bu derin ve gizemli etkilerin bir diğer örneği dilimizde iz bırakan Ekho ve Narcissus'un trajik hikâyesidir. Şimdi, bu mitolojik karakterlerin çarpıcı öykülerine ve onların günümüz diline olan yansımalarına bakalım.

Efsaneye göre Olimpos Dağlarında yaşayan Ekho adında bir su perisi vardı. Bir gün Hera'yla karşılaşan konuşkan su perisi onu lafa tutar. Hera eşi Zeus'u suçüstü yakalama fırsatını kaçırdığı için öfkeden deliye döner. Ekho'yu lanetleyip onun konuşma yeteneğini elinden alır. Artık Ekho, sadece başkalarının söylediklerinin son kelimelerini tekrarlayabilen bir varlık hâline gelir.

Bir gün su perisi yakışıklılığıyla dillere destan Narcissus adında bir gençle karşılaşır ve ona âşık olur. Narcissus kibirli ve kendini beğenmiş tavırlarıyla tanınan biridir. Her gün ona aşkınlı ilan eden onlarca genç kızı kabaca tersler. Kimseyi yanına yaklaştırmaz. Buna rağmen su perisi

Ekho, hislerini ona açmak ister ama laneti nedeniyle sadece Narcissus'un son sözlerini tekrarlayabilir. Kibirli genç Ekho'yu alaylı bir şekilde reddeder. Bu dayanılmaz aşk acısıyla tükenen Ekho, bir kayaya dönüşür; yalnızca dağlarda yankılanan sesi ile yaşamaya devam eder.

Narcissus ise kendini beğenmiş tavırlarıyla aşk tanrıçası Afrodit ve intikam tanrısı Nemesiz'in gazabını üzerine çeker. Onu lanetleyerek suda kendi yansımasına âşık olmakla cezalandırırlar. Narcissus, günlerce hareket etmeden silüetini seyrederek kendine taparcasına suyun başında kalır. Sonunda hissizleşen bedeni bir nergis çiçeğine dönüşür.

Bu mit, kendine hayranlığın ve başkalarını hiçe saymanın trajik sonuçlarını vurgular. Psikolojide "narsist" terimi Narcissus'un kendine duyduğu aşırı hayranlık nedeniyle başkalarına ilgisiz kalmasını simgeler. Ekho'nun yankıya dönüşmesi, "eko" teriminin kökenine ilham vermiştir. Narcissus'un bir çiçeğe dönüşmesiyle "nergis" botanikte de yerini almıştır. İlginçtir ki günümüzde nergis çiçeği saygı ve sev-

giyi simgeler. Kendine hayranlığı yüzünden başkalarını hiçe sayan Narcissus'tan doğan bu sembol, hayatın ironik bir mesajı olabilir.

Bu efsanelerde görüldüğü gibi mitolojik hikâyeler sadece kültürel bir miras olarak kalmamış dilin gelişmesine de önemli katkıda bulunmuştur.

Antik mitlerin yankıları günlük kelimelerde hayat bulurken dilin sürekli değişen doğasına etimolojik bir derinlik kazandırmıştır. Panik, hijyen, narsist gibi kelimeler mitolojik kökenleriyle birlikte insanlık tarihindeki ortak deneyimlerin dildeki yansımasını gösterir. Mitlerin etimolojiye bu etkisi dilin kültürel, psikolojik ve sosyal dinamiklerden nasıl etkilenip şekillendiğini ortaya koyarak dille ilgili farkındalığımızı artırır.

ESRA HANIM AKDENİZ

Almanya – Münih

MİTOLOJİ VE SİNEMA: KÖKLERDEN MODERN EKRANLARA

YASEMİN KELKİT

Mitoloji, insanlığın en eski anlatı türlerinden biridir. Kökeninde tanrılar, kahramanlar, üstün güce sahip varlıklar ve çoğu zaman doğadan esinlenmiş olağanüstü hikâyeler yatar. Bu hikâyeler, bir yandan insanoğlunun bilinmezlik karşısındaki çaresizliğini dindirmek için ürettiği semboller ve anlatılarla doludur; diğer yandan toplumsal değerlerin aktarılması için birer araçtır. Sinema ise 20. yüzyılda ortaya çıkışıyla birlikte, mitolojinin bu eski anlatılarının bir nevi devralıcısı olmuştur. Zira sinema, birçok duygu ve düşüncüyü bireysel bir bakıştan toplumsal bir izlenmeye çeviren aslında çoğu zaman (perde arkasında) mitolojinin evrensel dilinden faydalanır.

Mitolojik hikâyelerin özünde, insanlığın temel duygularını

ve çatışmalarını ele alışı vardır. Kahramanın yolculuğu, tanrılarla gerçekleşen çatışma, doğaüstü gücün ışığında insan olmanın anlamını sorgulama... İnsan dün ne ise bugün de o olduğundan -üstelik temalar, hikâyeler, kahramanlar yüzlerce yıldır değişmese de- mitolojik anlatılar da gelişen teknoloji ve bakış açısıyla sinema sayesinde yeni bir soluk kazanıyor diyebiliriz. Öte yandan mitoloji ve sinema arasındaki bağ, insanlığın kolektif hafızasını ve hayal gücünü günümüzde de beslemeye devam ediyor. Antik metinlerden dijital efektlerle dolu modern ürünlere kadar uzanan bu yolculuk, hikâye anlatımının zamansız bir sanata dönüşümünü de gözler önüne seriyor. Bunun nedeni, Aristoteles'in *Poetika* adlı eserinde, dramatik yapıyı incelemiş

ve etkili bir hikâye anlatımı için gereken unsurları ortaya koymuş olmasıdır. Sinema, bir anlamda modern çağın hikâye anlatım aracı olduğundan Aristoteles'in bu kavramsal çerçevesi, mitolojik hikâyelerin sinemadaki yeniden yorumlanışında da önemli bir rol oynar.

Aristoteles'e göre, sanat insan hayatının ve doğanın bir taklididir (mimesis). Mitolojik hikâyeler, insanın varoluşsal sorularına yanıt arama çabasının, doğaüstü ve tanrısal temsiller aracılığıyla bir taklidi. Sinemaysa bu mitolojik taklitleri, görsel ve işitsel yollarla modern insanın anlayışına ve ihtimaldir ki içsel yolculuğundaki arayışına sunar. Örneğin, mitolojik bir kahramanın trajik hatası (hamartia) ve bundan doğan çatışma, Aristoteles'in dramatik yapı anlayışı

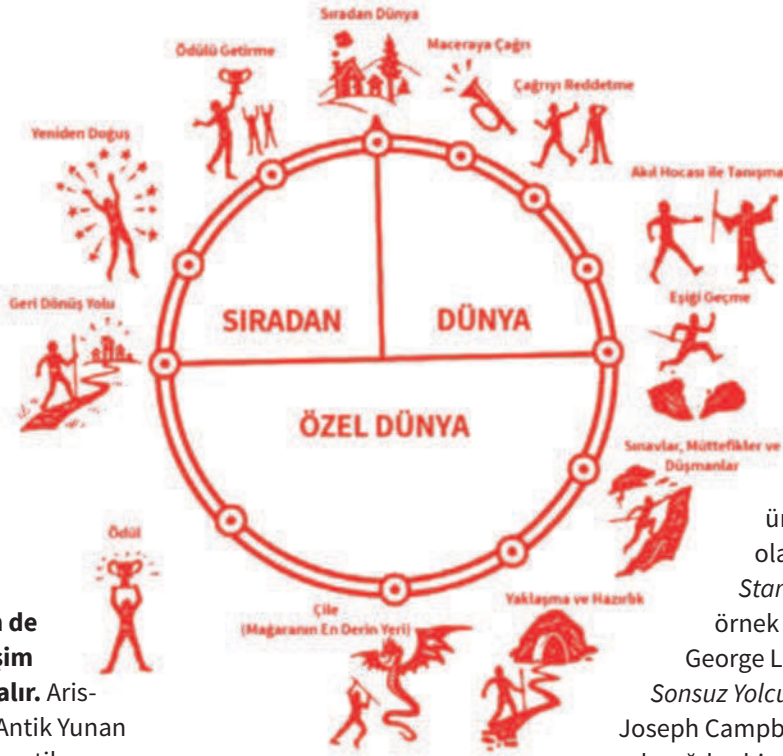
çerçevesinde sinema senaryolarında da işlenir. Öte yandan Aristoteles, tragedyanın temel unsurlarını altı başlıkta toplamıştır: olay örgüsü, karakter, düşünce, diksiyon, melodi ve görsellik. Özellikle olay örgüsü (mythos), mitolojik anlatıların sinemaya aktarılmasındaki kalptir âdeta. Tragedyanın zirve noktası olan “katharsis” (duygusal arınma) ise sinemada izleyicisinin güçlü duygusal deneyimler yaşamasını sağlar. Örneğin bir kahramanın trajik sonu ya da dönüşümü, izleyicide hem hayranlık hem de korku uyandırarak filmin dönüm noktalarını belirleyen katharsisi yaratır.

Mitolojinin sinema ile buluşması aslında sinemanın ilk yıllarına kadar uzanır. Georges Méliès’in 1902 tarihli *Ay’a Seyahat (Le Voyage dans la Lune)* filmi, klasik

mitolojik öğeleri bilimin erken çağ tahayyülüyle harmanlayan ilk örneklerden biridir. Méliès’in hikâyesinde, insanoğlu Ay’a, bir tanrıça ya da olağanüstü varlık yerine, kendi saygın kişilerini kullanarak ulaşır. Ancak bu anlatı, Yunan mitolojisindeki “imkansız başarılan kahraman” temasına çok benzer. Sinema tarihçesi boyunca, mitoloji çeşitli dönemlerde farklı şekillerde sinemaya dâhil edilmiş; 1950’ler ve 60’ların Hollywood epik filmleri, mitolojik anlatıları sinema tarihinde önemli bir yere yerleştirmiştir. Bu dönemde çekilen *Ben-Hur* (1959) ve *Cleopatra* (1963) gibi filmler, sadece dinî ya da tarihî temalara değil, aynı zamanda mitolojik motiflere de dayanır. Aynı zamanda *Hercules* serisi ise Yunan mitolojisinin en bilindik kahramanlarından biri olan He-

rakles’i, şan ve ihtişamla yeniden ekranlara getirir.

Aristoteles’in *Poetika*’da tanımladığı kahramanın çatışma yaşaması ve gelişmesi, Amerikalı yazar Joseph Campbell’in daha sonra geliştirdiği *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* modeline de zemin hazırlar. Bu model, modern sinemada mitolojik hikâyelerin anlatımında sıkça kullanılır. Aristo’nun etkisi burada dolaylıdır; mitolojik kahramanların trajik yolculukları, Aristoteles’in olay örgüsü anlayışına uygun şekilde düzenlenir. Bir bakıma Aristoteles, mitolojinin sinemadaki temsiline doğrudan değil, fikirleri aracılığıyla katkıda bulunur. *Poetika*’sında ortaya koyduğu dramatik kurallar, mitolojik hikâyelerin sinemada güçlü bir şekilde yeniden anlatılmasını sağlar. **Böylece Aristo, hikâye**

anlatımının temel taşlarından biri olarak hem mitolojinin hem de sinemanın kesişim noktasında yer alır. Aristo'nun teorileri, Antik Yunan mitolojisinin dramatik yapısını anlamak için bir rehberdir ve bu yapı, sinemanın hikâye anlatım tekniklerine doğrudan yansır:

Kahramanın Kusurları: Birçok mitolojik kahramanın zayıf noktaları, Aristoteles'in tanımladığı trajik kusur (hamartia) kavramıyla açıklanabilir. Bu kavram, sinema filmlerinde kahramanların insani zaaflarını ön plana çıkarmada kullanılır.

Dramatik Dönüm Noktaları: Mitolojik hikâyelerde sıkça görülen kriz anları ve dönüm noktaları, Aristoteles'in önerdiği dramatik yapıyla birebir örtüşür. Bu yapı, sinemada izleyiciyi etkileyen bir olay örgüsü oluşturmak için temel alınır.

Kahramanın Yolculuğu (Hero's Journey): Joseph Campbell tarafından *The Hero with a Thousand Faces* (1949) kitabında detaylı bir şekilde açıklanan, mitolojiden türetilmiş evrensel bir

anlatı şablonudur. Campbell, bu modeli birçok farklı kültürden mitolojik hikâyeleri inceleyerek oluşturmuştur. Kahramanın yolculuğu, bireyin bir çağrı alıp bilinmeyene adım atması, zorluklarla yüzleşip dönüşüm yaşaması ve bu deneyimle topluma geri dönmesi temasını işler. Campbell'a göre kahramanın yolculuğu on yedi aşamadan oluşur ancak bunlar üç ana bölüme ayrılır: 1) Sıradan Hayat, 2) Dış Dünyayla Tanışma, 3) Özel (ve dönüştürücü) Dünyaya Giriş.

Her hikâye bu on yedi adımı tam olarak takip etmese de çoğu kahramanlık öyküsü bu temel şablondan bir parça taşır.

Mitolojik hikâyeler sadece çağların kahramanlık arketipini beyaz perdeye taşımakla kalmamıştır, aynı zamanda mitolojik temalardan hareketle yeni anlatıların

üretilmesine de olanak tanımıştır.

Star Wars serisi buna örnek gösterilebilir.

George Lucas, *Kahramanın*

Sonsuz Yolculuğu teorisini

Joseph Campbell'dan esinlenerek

çağdaş bir mitolojik anlatı

kurmuştur. Luke Skywalker'ın

hikâyesi, Antik Yunan'daki Per-

seus ya da Hint mitolojisindeki

Rama gibi kahramanların öy-

külerine çok benzer bir şekilde,

kahramanın çağrıyı kabul etme-

si, zorlukları aşması ve nihayetinde

kendini bulması temalarıyla

ilerler. Ancak mitolojinin modern

sinemada yer bulması yalnızca

klasik hikâyelerin uyarlanmasıyla

sınırlı kalmamıştır. Sinema,

çoğu zaman mitolojik motifler-

den esinlenerek kendi özgün

anlatılarını yaratmıştır. Örneğin,

The Matrix (1999) filmi, Platon'un

mağara alegorisi ile birlikte, Batı

ve Doğu mitolojilerindeki kurtuluş

ve gerçeği bulma temasını bir

araya getirir. Neo'nun "seçilmiş

kişi" olması, Yunan mitolojisi-

deki Prometheus'tan, Hristiyan-

lıktaki Mesih figürüne kadar çok

katmanlı bir mitolojik sembolizm

taşır. Bir başka dikkat çeken ör-

nek de *Pan'ın Labirenti* (2006) fil-

midir. Guillermo del Toro'nun bu başyapıtı, Yunan mitolojisindeki Pan figüründen esinlenmiştir. Aynı zamanda, filmdeki grotesk ama büyüleyici yaratıklar izleyiciyi, bir peri masalı ile mitolojik bir kâbus arasında dolaştırır. Mitolojik motifler, fantastik sinemanın köklerini oluşturur. *Yüzüklerin Efendisi (The Lord of the Rings)* serisi, C.R. Tolkien'in kurgusal dünyasını yaratırken mitolojik arketiplerden yoğun şekilde faydalanmasını beyaz perdeye taşımıştır. Elfler, cüceler ve kara lordları gibi unsurlar, İskandinav ve Kelt mitolojilerinden esinlenmiş detaylarla doludur. *Marvel Sinematik Evreni* ise son yıllarda mitolojiyi pop kültürün ayrılmaz bir parçası hâline getirmiştir. Thor gibi Yunan ve İskandinav mitolojisinden gelen kahramanları modern hikâyelerle yeniden yorumlayan Marvel, eski tanrıları ve mitleri genç nesillerin ilgisini çekecek şekilde tekrar canlandırdı.

Arketiplerin Tarihçesi

Arketip, insanlığın kolektif bilinç dışında yer alan, evrensel ve kalıcı imgeler ya da düşünce biçimleri olarak tanımlanır. Bu kavramın tarihçesi, özellikle Carl Gustav Jung'un psikoloji teorilerine dayanır. Ancak arketiplerin kökeni, insanlık tarihi kadar eskidir ve mitolojilerde, destanlarda ve kutsal metinlerde derin kökler bulur.

Antik Dönemlerde Arketipler

Mitoloji ve Destanlarda: Antik toplumlar, insanlık durumlarını açıklamak için mitolojik hikâyeler ve semboller kullanmıştır. Tanrılar, kahramanlar ve doğaüstü varlıklar, belirli insan dene-

yimlerini veya arketipsel özellikleri temsil eder. Örneğin:

Zeus: Güç ve otorite arketipi.

Persephone: Ölüm ve yeniden doğuş arketipi.

Prometheus: İsyan ve aydınlanma arketipi.

Psikolojiye arketip kavramını kazandıran Jung'dur. Jung'a göre, insanlığın kolektif bilinç dışında belirli imgeler ve motifler tekrar tekrar ortaya çıkar. Bu imgeler, tüm kültürlerde ve zaman dilimlerinde ortak bir şekilde bulunur. Jung'un tanımladığı bazı temel arketipler:

Kahraman: Zorluklarla yüzleşip zafer kazanan kişi.

Gölgeler: Bastırılmış karanlık yanlarımız.

Anne: Koruyucu, besleyici figür.

Bilge İhtiyar: Yol gösterici, bilgelik kaynağı.

Hilekâr (Trickster): Düzeni bozan ama yenilik getiren figür.

Jung'un teorileri psikolojinin yanı sıra edebiyat, mitoloji ve sanat eleştirisinde de yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Joseph Campbell gibi mitoloji uzmanları, Jung'un fikirlerini genişleterek mitolojik hikâyelerin yapı taşlarını analiz etti.

Günümüzde arketipler hem bağımsız sinemada hem de ana akım yapımlarda yoğun bir şekilde kullanılmaya devam ediyor. *Marvel Sinematik Evreni (MCU)* gibi büyük seriler, kahraman arketipini tekrar tekrar işlerken bağımsız sinema bu arketiplerin altını oymaya ve eleştirel bir şekilde yeniden yorumlamaya

yöneliyor. Öte yandan arketipler, insanlığın en eski anlatılarından sinemanın modern hikâye anlatımına kadar kesintisiz bir köprü oluşturur. Jung'un teorileri ve Campbell'in modellemesi, arketiplerin sinemada kullanımını hem sistematik hem de etkili hâle getirmiştir. Sinema, bu evrensel imgeler sayesinde farklı kültürlerden izleyicilerle güçlü bir duygusal bağ kurar. Bu nedenle arketipler sinemanın hikâye anlatımındaki temel taşlarından biri olmaya devam ederken Aristo (ya da Aristoteles), mitoloji ve sinema arasındaki bağın temellerini anlamamıza dolaylı bir katkı sağlar. Bu bakımdan sinema, bir anlamda modern çağın hikâye anlatım aracı olduğundan dolayı Aristoteles'in bahsi geçen kavramsal çerçevesi, mitolojik hikâyelerin sinemadaki yeniden yorumlanışında da önemli bir rol oynar.

YASEMİN KELKİT

Almanya - Bielefeld

MITOLOJİ SİYASETE YÖN VERİR Mİ? NAZİ İDEOLOJİSİNDE DOĞAÜSTÜ GÜÇ ÇILGINLIĞI

M. AKİF ÇELİK

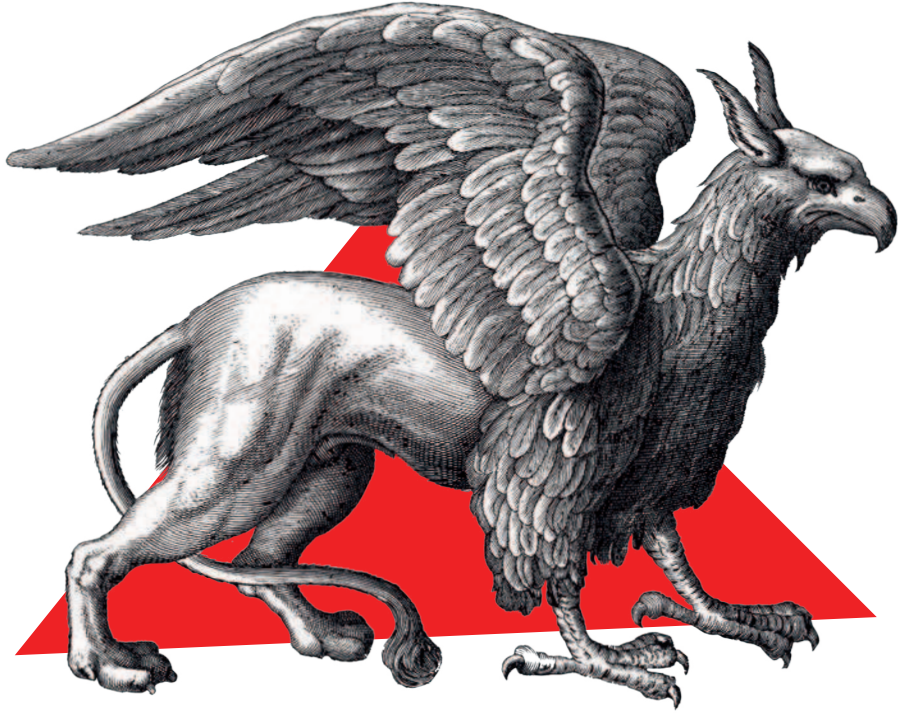
Hedefe ulaşmak için karanlık ve doğaüstü güçlere başvuran *Kutsal Hazine Avcıları* filminde, İndiana Jones, Yahudi ahit sandığını Nazilerden önce bulmaya çalışıyor, *Kaptan Amerika*'da Nazi subayı, sonsuz güç bahsettiği düşünülen eski bir Taserakt'ı arıyordu. Yine başka bir örnek olarak *Hellboy* filmi verilebilir. İnsanlığı koruyan Hellboy karakteri, Nazi okültistleri tarafından dünyaya çağrılan bir şeytandı. Bunlar ve benzer yapımlardaki Nazi doğaüstü görüntüleri akademisyenler tarafından reddedilmiş olsa dahi, tarihte Nazizm ile doğaüstü güçler arasında önemli bağlantı olduğuna dair kanıtlar mevcuttur.

Yaklaşık doksan yıl geriye gittiğimizde Nazi Almanyası'nın, daha otantik bir Cermen dindarlığını hayata geçirme girişimlerinde pagan-ezoterist gelenekleri kullandığı görülmektedir. Alman Nazi Partisi, Birinci Dünya Savaşı'nda alınan yenilgiden sonra ırksal ve ruhani birliğin yeniden tesis edilmesi için her yolu deneyecekti. Dolayısıyla Nazi ideolojisi, ırksal üstünlük teorilerine dayanmaktaydı.

1929-1945 yılları arasında Nazi Almanyası'nın paramiliter örgütü

Schutzstaffel'in (SS) başkomutanlığına atanan Himmler, Hitler'den sonra Nazi Almanyası'nın en güçlü devlet adamı ve Holokost'un başmimarıydı. Nazi toplama kamplarını kuran ve yönetimini üstlenen Himmler, 1935 yılının yazında asıl kurulma nedeni Nazi liderlerinin güvenliğini sağlamak olan Schutzstaffel'i bağımsız bir terör örgütüne devşirmişti. Führer'in, "görevini soğukkanlılık ve kararlılıkla yerine getiren sayılı adamlarımdan" dediği ve sadık duruşu kendisini etkileyen *Himmler'in* ordusu, planlı bir şekilde katliamlar yapacak ve toplama kamplarında esirlere işkence ederek öldürecekti. Almancılığı ve Ari ırkının üstünlüğünü "ileriye taşımak" için, sistematik "muhalif araştırması" yürüten bir ekibin kurulması emrini veren Himmler, bu ekiple toplumda farklı olan herkesi takibe alarak, şeytanlaşmış ve tehlikeli damgası verecek ve açığa çıkaracaktı. Böylece asıl hedefe, Atlantik okyanusundan Ural Dağlarına uzanan, 120 milyon insana hükmeden bir Büyük Alman İmparatorluğu'na doğru yol alınacaktı. Kendilerince vadedilen bu topraklarda yaşayan insanlar ise, 1941 yılındaki Rusya Harekâtı'nda katledileceklerdi. Himmler ve

takipçileri bütün bu düşüncelerini hayata geçirebilmek adına idelolojik bir zemin hazırlayacak, İskandinav mitolojisi, paganizm ve okült inançlardan ilham alacaklardı. 1935 ile Rusya Harekâtı'nın devam ettiği 1944 yılı arasında, Himmler 'Hexen-Sonderauftrag (*Cadılar Özel Görev Gücü*) birimini, Katolik Kilisesi'nin Orta Avrupa'da pagan dini uygulamalarına karşı uyguladığı zulümle ilgili arşiv malzemesi toplamakla görevlendirdi. Yerel ve bölgesel arşivlerden on binlerce belge toplanmıştı. Himmler'e göre bu birimin hedefi, "Egemen Aryan-Germen doğa dininin, çökmekte olan Yahudi-Hristiyan dini tarafından nasıl yenilgiye uğratıldığını çözmekti." Cadı araştırma ekibi, İskandinav cadılarının en eski Cermen destanlarındaki doğal şifacılar ve Almancılık inancının güvencesi olduğu sonucuna varmıştı. Kilise ise bu cadıları şeytanla iş birliği yapmakla suçlamış ve Almancılık dinini uygulayan ruhanelerin öldürülmesini yasallaştırmıştı. Hitler'in doğaüstü olaylara fazlasıyla bağlı olmasına rağmen, Nazilerin hepsi bu tür konulara hevesli değildi. Rusya Harekâtı'nda, Hitler'in yardımcısı olan Martin Bormann, "mucize hikâyeler, kehanetler ve batıl inançların" parti

üyelerinde kafa karışıklığına yol açabileceğini düşündüğü için uyarıda bulunacaktı. Nazi propaganda bakanı Joseph Goebbels ise buna karşılık materyal üretecek astrologları işe alacak ve okült deneylerini gazetelerde yayımlayacaktı. Bütün bunlar Hitler ve Himmler'in maddi destek sağladığı bir enstitü tarafından destekleniyordu. Bir başka teori ise, "dünya buz teorisi"ydi. Hitler ve Himmler, buzdan yapılmış gök cisimlerinin insanlık tarihinin gidişatını belirlediği iddia edilen bu teoriye o kadar bağlılardı ki 1936 yılında Berlin'deki atletleri, düzenlenecek olimpiyatlara hazırlamak için toprak ve yıldızlardaki kozmik güçlerden yararlanabilmenin mümkün olduğuna inanıyorlardı.

Nazi ideolojisinde bir başka önemli unsur ise Hermann Löns'ün *Kurt adam* (*Der Wehrwolf*) isimli romanıydı. Nitekim Üçüncü Reich, Otuz Yıl Savaşları sırasında Almanları yabancı saldırılara karşı savunan

partizanlar hakkında kaleme alınan bu romanın yeniden yayınlanmasına destek olmuştu. Hitler, Himmler ve Goebbels kendi paramiliter birliklerine isim ararken Löns'ün romanından esinlenmiş, *Wehrwolf*'taki "Wehr" teriminin "savunmak" anlamına geldiği ve ideolojilerinin önemli unsuru olduğundan dolayı "Kurt Adam" ismini vermişlerdir.

Stalingrad'da alınan yenilgi sonrasındaki dönemde, Üçüncü Reich, doğaüstü ve hayal unsurlarından sıyrılmaya başlamış, maddi gerçekliği olmayan fantastik silahlar için arayışa girmişti. Savaşın sonlarına doğru Naziler ve sıradan halk, Hitler'de gördükleri kurtarıcının bir başkasını bekliyor ve kendilerine kurtarmaya geleceğini umuyorlardı. Kurt Adam gibi doğaüstü güçlerin ve fantastik silahların hayaliyle yaşayan, hem maddi hem de psikolojik çöküntüye uğrayan Almanlar için bu düşünce zor zamanda bir terapi

işlemi görüyordu. Aynı zamanda ise Üçüncü Reich'in dağılmasının ve Almanya'nın savaş sonrası yeniden doğuşunun habercisiydi.

İnsanlığa karşı işlenmiş suç, bu savaşın gölgesinde gerçekleşmiştir.

Holokost emrini veren Hitler, onu sistematik hâle getiren ise Himmler'dir. Büyük bir insanlık suçunun iki mimarı...

MEHMET AKİF ÇELİK

Almanya - Berlin

ZAMANIN AYNALARI: MİTOLOJİDEN İSLAM'A BİR YOLCULUK

YELİZ ÖZBAY

Zaman nedir? Bunun tam bir tanımı var mı? Örneğin “Öyleyse zaman ne? Eğer hiç kimse benden bunu sormasa biliyorum ama soran kişiye açıklamak istesem bilmiyorum.” diyen Augustinus gibi zamana ilişkili cevaplara baktığımızda net bir tanım göremiyoruz.

O hâlde “Zaman nedir?” sorusuna verilen her cevap aslında zamanın nasıl hissedildiğine dairdir. Acı çeken birine “Zaman nedir?” diye sorulduğunda başı sonu olmayan bir zaman dilimine bir anda yakalanmışlık hissi olduğunu söyleyebilir. Meşguliyeti çok olan birinin cevabıysa zamanın hızlı akışından, yetmediğinden ibarettir.

“Zaman nedir?” sorusuna cevap arayan dâhiler ve âlimler görüşleriyle zamana farklı anlamlar yüklüyorlar. Çok eskilere, antik dönemlere gidildiğinde Yunan mitolojisinde zamana dair farklı açıklamalar bulunuyor. Zaman; “Khronos”, “Kairos” Ve “Aion” sözcükleriyle ayrı şekillerde ele alınıyor. Daha çok, onlar tanrının insan suretine bürünmüş hâlleri olarak görülüyor.

“Khronos”; evreni yaratan, her şeyin başı olandır. Tüm güce

sahip olan, evreni yöneten güç olarak bilinendir. Bir başka açıklamaya göreyse “Khronos”, evren düzenlendikten sonra zamanı başlatandır. Yani evreni tüm hâllerıyla şekillendirdikten, düzene soktuktan sonra zaman dilimini başlatandır. Yunan mitolojisinde bu açıklama insanların hayatına da dokunuyor. Her bir yeni zaman dilimi için bir düzen gerekir. Her bir yeni başlangıç için sıfırlanmış zaman gerekir.

“Khronos”, aynı zamanda düzen getirmesiyle belirleyen, kadere bağlayandır. Böylece “Khronos” a yani kadere karşı gelemeyenleri bir felaket bekliyordu. “Khronos” a karşı çıkanlar kendilerini derin bir kaosun içerisinde buluyorlardı. Bunu bilen “Hera” oğlunu ölümden kurtarmaya çalışan “Zeus” a karşılık verir: “Korkunç Kronosoğlu, ne biçim söz bu? Nasıl kaçırmak istersin kötü ölümden, kader payını çoktan almış bir ölümlüyü?” Onlar, “Khronos” tan gelenler, onun emri altında olanlardı. Böylece “Khronos” kaderle keder kelimelerini birbirine bağlı tutuyor, insanlar tarafından acıya iten tanrı olarak biliniyordu.

Bunun karşılığıysa “Kairos”. O, doğru zamanın kendisi, kederin karşısında refahı sağlayandır.

“Aristoteles” in açıklamasına göre “Kairos”, eylemlerin en uygun zamanında yapılmasını belirliyordu.

Fakat sadece eyleme geçilmesi için doğru zamanı değil, eylemlerin uygun olmasını, ölçüde tutulmasını belirtendir. Böylece insanların yoluna ışık tutan bir fener gibidir “Kairos”.

Bu bağlamda “Khronos” zamanı başlatmasıyla zamanı dilimlere ayırarak onu belirleyen, kederlendiren bir tanrı gücüdür. “Kairos” ise bu zaman dilimlerinde oluşan uygun zamanın bir anı, fırsattır. Son olarak “Aion” tüm zaman dilimlerini kapsayan, onların ötesinde sonsuz bir zamanı ifade ediyor.

Orta Çağ’ın başlarına gidildiğinde zaman insanları kahreden, helak eden, yırtıcı bir hayvana benzetilirdi. İmru’u’l-Kays’ın *Diwan*’ında “Zaman beni bir kemik gibi kemirdi, yırtarak keserek.” dizelerini zikrettiği gibi. Acıyı, kederi, ölümlü, hastalığı açıklayamayanların, bu duyguların verdiği ıstırapın cevabını bulamayanların zanlısıydı zaman.

Bir değirmen misali, başı sonu olmayan çarkıyla aynı acıyı harekette tutarcasına. Bu yüzden onlar zaman yerine ebedî zaman ve kaderin sillesi anlamına gelen “dehr” kelimesini kullanırlardı. Onlar kendilerini değirmenin çarkına mahkûm ediyor, “dehr”i kendilerine “Khairōs” gibi keder tanrısı olarak ilan ederek. Zaman düz bir çizgiden ibaret, başı sonu belli olan. “Aoin” gibi burada sondan sonra bir zaman dilimi olmamasına rağmen “dehrîler” kederlerinden dolayı dehr kelimesini sonsuzlukla eş anlamlı tutarlardı. Zamanın cevabı hissedilenden ibaretti.

Onlara yönelerek Casiye suresinin 42. ayeti onların zaman anlayışlarını, sitemlerini ele alıyor. “Dediler ki: ‘Şu dünya hayatımızdan başkası yok. Ölüyoruz, diriliyoruz. Bizi zamandan başkası helâk etmiyor.’” Devamında “Onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur. Sadece sanıda bulunuyorlar.” diyerek yeni bir düzen için hazırlık yapıyor. Zamanı bir canavar misali görenlere bir uyarı, kederlenenlere bir teselli iniyor. “Zamana sövmeyin, zira Allah zamanın ta kendisidir.” diye aktaran hadis de buna işaretir.

Burada zaman tanrıçalaştırılmıyor, aksine zamanın tanrı olmadığı açıklanıyor. Onlara hayatlarını veren, onları anlamlandıran Allah olduğu tanıtılıyor. Ebediyetle eş anlamlı tutulan “dehr”in bağımsız gücü çekiliyor ve ebediyet ancak Allah’a mahsus kalıyor. “Khronos”un karşısında “Kairos” iyiliğiyle dururken “dehr”in karşısında İslam’ın yeni zaman anlayışı da iyiliğiyle karşı koyuyor. “Kairos” gibi onlara eylemleri için uygun fırsatları sunuyor, hayatlarına şekil veriyor. Farklı ayetlerle zaman, insanların sorumluluğu oluyor. “O, geceyi, gündüzü, Güneş’i ve Ay’ı sizin emrinize vermiştir. Yıldızlar da O’nun emriyle bir hizmete boyun eğmiştir.” (Nahl suresi 12. ayet) Gündüz gece kelimeleri, insanların zamanı anlamaları, hissetmeleri için zaman kelimesi yerine kullanılır. Zaman kelimesi genel anlamda kullanılırken vakit kelimesi belirlenmiş, sınırlı, sabit bir durumu ifade eder. Mesela namaz, belirlenmiş vakitlerde (mevkût) farz kılınır.

Kâinatın, insanların yaratılışından beri zaman farklı görüşleriyle anlanıyor. Bazen tanrı, keder ustası, canavar olarak

bazen insanların sorumluluğuna teslim edilen olarak biliniyor. Zaman, Yunan mitolojisinde, “dehrî”lerde, “İslam” anlayışında da yaşamın merkezi hâline geliyor. İnsanlar eylemlerini, kararlarını zaman dâhilinde, bulundukları zamana göre harekete geçiriyor. Zamanın tanımı farklılıklardan ibaret olsa da insanlar için zaman, hissedildiği kadar ve yüreğin dışı vuran aynasıdır.

Kaynaklar:

- 1) Al-‘Asqalânî, H. (1986). “*Fath al-Bārî fi Şarh Şaḥīḥ al-Buḥārî*”, Kitāb al-adab, nr. 5828, Dār ar-rayyān li t-terāṭ.
- 2) Güvenç, Ş (2018). Eski Yunan’ın zaman anlayışı üzerine. *Tabula Rasa: Felsefe & Teoloji*, No 28, 81-88.
- 3) Karaköse, Ö. F. (2021). Platon, Aristoteles ve Augustinus’ta Zaman kavramı. *Trabzon İlahiyat Dergisi*, 5-104.
- 4) Şaḥīḥ Muslim: “*Kitāb al-alfāz min al-adab wa- ğairuhā*”, nr. 2248, 1069.
- 5) Velhagen, R. Das Geheimnis der Zeit: Chronos und Kairos. AAKU Aargauer Kulturmagazin, Baden.

YELİZ ÖZBAY

Almanya – Marl

SİDDHARTHA'NIN EVRENSEL YOLCULUĞU

ESRA DEMİR

Edebiyat ve mitoloji, tarih boyunca birbirini tamamlamış iki önemli kültürel mirastır. Edebiyat; insanlığın duygu, düşünce ve hayal gücünün kelimelere dökülerek bir eser hâline getirilmesiyken mitoloji; toplumsal hafızayı şekillendiren hikâyeleri, tanrıları, kahramanları ve doğaüstü olayları anlatan inançlar bütünüdür.

Edebiyat; roman, şiir, tiyatro ve hikâye gibi türlerle kişinin içsel yolculuklarını, insan ilişkilerini ve toplumsal olayları ele alır. Estetik dili ve anlatımıyla insanları düşünmeye, sorgulamaya ve empati yapmaya yönlendirir. İnsanın

dünyayı anlamakta yetersiz kaldığı noktalarda ise mitler, yaratıcı çözümler ve fikirlerle devreye girer. Mitolojiler; yaşadıkları coğrafi ve kültürel özelliklere bağlı olarak tanrıları, kahramanları, kralları, sıradan insanları veya ozanları kendine özgü bir şekilde ele alırlar. Hem yaşanan gerçekliğin yeni bir yansıması hem de farklı kültürlerin yeni şekilleri olarak evrensel bir dile dönüşürler. Akılcı bir anlatımdan ziyade insanların zihninde sembolik ifadelerle yer edinirler. Bu ifadeler, geçmişten bugüne ulaşarak kültürel mirası canlı tutar ve edebiyata ilham verir.

Modern edebiyat mitolojiden uzak gibi görünse de günümüzdeki fantastik eserler başta olmak üzere, her eserde mitolojik izleri görmek mümkündür. Çünkü edebiyat ve mitoloji arasındaki bağ tarih boyunca hiçbir zaman kopmamıştır.

Herman Hesse'nin *Siddhartha* eseri, edebiyat ve mitoloji arasındaki güçlü bağı gösteren en önemli örneklerden biridir. Yazar, bu eserinde Budizm ve Hinduizm'in mitolojik öğelerini kullanarak modern insanın manevi arayışına dair evrensel bir hikâye anlatır. Sadece mitolojik ifadeler kullanmakla kalmaz, aynı

zamanda kültürler arası bir köprü kurarak herkesin aydınlanma yolculuğunun kendine özgü olduğunu vurgular.

Siddhartha ve Mitoloji

Siddhartha, Hindu ve Budist mitolojisinden esinlenerek oluşturulan ana bir karakterdir. İsmi Budizm'in en önemli figürlerinden biri olan Siddhartha Gautama'dan alır. Fakat bu karakter Buda'nın kendisi değil, ruhsal arayışta olan ve aydınlanmak isteyen başka biridir. Siddhartha, bu mitoloji ile sadece kendi hikâyesini değil, insanlığın yüzyıllardır sürdürdüğü anlam arayışını

temsil eder.

Mitolojik kahramanlık hikâyelerinde kahramanın yolculuğu içsel ve dışsal sınavlardan oluşur. Fakat Hesse, klasik mitolojideki dış düşmanlar veya fiziksel zorluklar yerine karakterin kendi iç dünyasıyla mücadelesini ele alır. Siddhartha, her deneyiminde kendine ve hayata dair farkındalıklar kazanarak kendini manevi olarak geliştirir. Çocukluk döneminde ailesini terk etmesiyle

hayatında farklı bir yolculuk başlar. Daha sonra dünyevi zevklere kapılır sonra da bu dünyanın geçiciliğini fark eder ve en sonunda aydınlanmaya ulaşır. Bu yolculuk, Budizm ve Hinduizm'deki yaşam döngüsü anlamına gelen "samsara" fikrinin bir yansımasıdır.

Yazar eserinde, "karma" ve "samsara" kavramlarını merkeze alarak Doğu felsefesinin bilgelik ve manevi özgürlük anlayışlarını evrensel bir mitolojiyle okuyucularına sunar.

Govinda ve Siddhartha

Romanın ana karakterleri olan Govinda ve Siddhartha, kişilikleri ve manevi gelişimleri itibarıyla Doğu mitolojisinden ilham alırlar.

Siddhartha, roman boyunca bir arayış içerisinde olan bilgeliği ve aydınlanmayı bulmak için hayatını yeniden şekillendiren bir karakterdir. Siddhartha'nın kişiliği, ona verilen ismin kökeninde olduğu gibi manevi arayışı ve aydınlanmayı yansıtır. İçsel çatışmalarını çözmek için başkalarından yardım almak yerine kendi deneyimlerini göz önünde bulundurur. Onun bu tutumu, çocukluğunda ailesini terk edip bağımsız bir yol seçmesiyle ilişkilendirilebilir.

Farklı öğretmenlerle, dünyevi zevklerle, acılar ve mutluluklarla sınanan Siddhartha yolun sonunda bilgeliğin dışarıda değil kendi içinde olduğunu anlar. Hesse'ye göre bu yolculuk bilgeliğin arayışının evrensel bir simgesidir.

Govinda ise Siddhartha'nın yol arkadaşıdır fakat ikisinin yolları zamanla ayrılır. Siddhartha'nın aksine Govinda, geleneklere ve rehberlere bağlı kalarak Buda'nın izinden gitmeyi tercih eder. Karakterlerden biri gelenekler ve rehberler aracılığıyla bilgiye ulaşırken diğeri kendi deneyimleriyle öğrenmeyi tercih eder. Bu bağlamda Hesse, bilgiye ulaşmanın tek bir doğru yolu olmadığını ve herkesin yolculuğunda kendine özgü bir rota çizmesi gerektiğini iki karakter üzerinden anlatır.

Mitolojik Ögeler

Hesse, eserinde Siddhartha'nın ruhsal yolculuğunu anlatırken birçok sembol ve mitolojik öğelere yer verir. Bu semboller karakterin manevi dönüşümüne anlam katan unsurlar olmakla beraber Hindu ve Budist kültürlerinde derin anlamlar taşır.

Örneğin, nehir Siddhartha'nın hikâyesindeki en önemli sembollerden biridir. Aynı zamanda Hinduizm ve Budizm'de yenden doğuşu, arınmayı ve saflığı simgeler. Siddhartha'nın nehir kenarında geçirdiği zaman ise ruhsal dönüşümündeki süreci temsil eder. Nehrin sürekli akışı hayatın bir döngü içerisinde geçtiğini vurgular. Bu da Budizm'deki "samsara" -doğum ve ölüm döngüsü- kavramıyla doğrudan ilişkilidir.

Bununla birlikte ağaç sembolünün Siddhartha'nın yolculuğunda önemli bir yeri vardır. Hinduizm ve Budizm'deki Bodhi Ağacı, Buda'nın aydınlanmaya ulaştığı yer olarak bilinir ve bilgeliğin sembolü olarak görülür. Hikâyede geçen ağaç, Siddhartha'nın yolculuğu boyunca durakladığını, farkındalığa ulaştığını ve deneyimlerinden gelen bir bilgeliği temsil eder.

Romanda geçen bir diğer sembol olan yılan, Hint mitolojisinde yaşam döngüsünü ve yeniden doğuşu temsil eder. Eski derisinden sıyrılıp yenilenen bir yılan gibi Siddhartha da yaşadığı farkındalıklarla eski benliğini bırakır ve yenilenir.

Lotus çiçeği ise Hinduizm ve Budizm'de saflığın ve aydınlanmanın bir sembolüdür. Çamurlu sulardan temiz bir bitki olarak doğan lotus çiçeği, Siddhartha'nın dünyevi hazzardan geçerek ruhsal arayışına dönmesini ve saf bir aydınlanma sürecine girmesini simgeler. Son olarak Siddhartha'nın, Buda'nın gözlerinde gördüğü huzurdan etkilenmesi, ruhsal farkındalığını ve "üçüncü göz" olarak bilinen içsel sezgisini temsil eder.

Hermann Hesse, Siddhartha'nın bağımsız yolculuğunu, Batı dünyasının mantığa dayalı bireysel özgürlük arayışıyla anlatırken karakterin ruhsal dönüşümünü, Doğu'nun evrensel bilgeliği ve manevi gelişim odaklı felsefi anlayışıyla birleştirir.

Hesse, Doğu ve Batı'nın bilgeliği anlayışını insanlığın ortak mirası olarak sunar ve böylece iki kültür arasında evrensel bir manevi arayış dili ortaya koyar. Bu bağlamda edebiyat ve mitoloji, sadece bir milletin değil tüm insanlığın ortak değerlerini anlamlandırmaya yönelik bir araç olarak kabul edilir.

ESRA DEMİR

Almanya - Stuttgart

SON(SUZ) SİSİFOS

SENA ŞEKER

*Sisifos'u dağın eteğinde bırakıyorum!
Kişi yükünü eninde sonunda bulur.*

Albert Camus

Yaşam yalnızca monoton bir çizgiden ibaret değildir. İç içe geçmiş halkalar, dalgalanmalar ve sarmallarla dolu bir süreçtir. İnsan bazen bir kuşun civıltısında, esen rüzgârın serinliğinde ya da güneşin tenine dokunuşunda kendince anlamlar bulmaya çalışır. Fakat anın içinde kalıp yaşamla akmayı öğrenirken anlamın kaybolduğu boşluklar oluşur. Akabinde sorgulamaya başlarız; boşluğu, yaşamı ve ölümü. Merak ve anlam arayışı, insanı eskiye / geçmişe dönmeye ve önceki nesillerin cevaplarına odaklanmaya yöneltir. Bilinmeyeni anlamlandırmak ve bir zemine oturtmak için çabalar dururuz. Geçmiş toplumlar, yaşamın bilinmezlikleri karşısında aklın sınırlarını aşan sorunlarına

mitosları bir sığınak olarak kullanmışlardır. İnsan, varoluşunu hikâyelerin içinde yeniden inşa eder ve onlar aracılığıyla kendini anlamlandırır. **Bu sorgulamalar, insanın varoluşsal çabasını şekillendirir ve bizi dünyadan soyutlayarak derinlerde bir yolculuğa davet eder.** Albert Camus bu yolculuğu mitolojik figürlerin zamansız hikâyeleriyle açıklayarak çağdaş düşünceye yeni bir boyut kazandırır.

Diğer canlılardan farklı olarak insan, akıl yürütme yeteneğine sahiptir. Akıl en büyük ihtiyacıysa anlamdır. Akıl var olanlarla yetinmez; bağlantı kurar, sorular sorar ve yenilikler üretir. Ancak anlam arayışı her zaman tekdüze ilerlemez. Bazen duvarlara toslarız, çıkmaz sokaklarda yolumuzu

kaybeder karanlıkta boşluğa savruluruz. Bu noktada merak, akli harekete geçiren bir kıvılcımken anlam, bu kıvılcımın büyüyerek bir ışığa dönüşmesidir. Anlam atfedemediğimizde karanlıkta kalırız ve bir süre sonra karanlığa alışan gözlerle ilerlemeye çalışırız. Bu esnada akla ve sağduyuya meydan okuyan, kendi içinde çelişkiler barındıran ve mantığın temel ilkelerine aykırı görünen düşüncelerle karşılaşırız. Genelgeçer doğrulara ters düşen fikirler; zihnin alışıldık yollarında çatlaklar açar ve bizi yaşamın rastlantısal doğası, anlamsızlığı ve tutarsızlığıyla yüzleşmeye iter. Albert Camus, insanın anlam arayışıyla evrenin sessizliği arasındaki bu derin uyumsuzluğu “absürt” kavramıyla tanımlar.

Ona göre bu uyumsuzluk bir çıkmaz değil, yaşamı anlamlı kılacak bir direnişin başlangıç noktasıdır. Yaşamın mantıksızlığı ve insanın anlam yükleme arzusu arasında bir gerilim vardır. Bu gerilim insanı ya vazgeçişe ya da isyana, Camus'nün deyimıyla başkaldırıya sürükler. Bu başkaldırı, absürdün kabulüyle yaşamı tutkuyla kucaklama cesaretidir.

Mitolojik düşünceler yalnızca eski çağların düşünce dünyasına değil, aynı zamanda günümüzün sorularına da ışık tutar. Zamansız olan "Nereden geldim? Nereye gidiyorum? Neden buradayım?" gibi evrensel ve felsefi sorular, yaşamın sırrını çözme niyetiyle mitosların sembolik anlamlarını keşfetmeye yönelik bir çabayı da temsil eder. Tanrılar ve kahra-

manlar, insanın anlam arayışındaki uyumsuzluğa ve çatışmaya alegorik temsillerini sunar. Albert Camus'nün absürdizmi Sisifos miti üzerinden açıklaması, bu kadim geleneğin modern bir uzantısıdır.

Sisifos'un durumu mitolojik bir cezaya dayanır. Tanrılara meydan okuması ve sırlarını ifşa etmesiyle birlikte cezalandırılır. Eski Yunan mitolojisine göre Sisifos, zekâsı ve hilekârlığıyla tanınan bir kraldır. Ancak bu özelliklerini ahlaki sınırları aşacak şekilde kullanır. Örneğin Zeus'un, Aspos'un kızı Aigina'yı kaçırdığını söyler ve bu bilgiyi Aspos'a bir pınarın kaynağı karşılığında satar. Tanrılar bu ihanete öfkelir ve Sisifos bu sebeple cezaya çarptırılır. Daha sonra Sisifos,

Thanatos'u (ölüm tanrısı) zincire vurarak insanları ölümsüzleştirir ve doğanın düzenine müdahalede bulunur. Bu kaotik durum tanrılar tarafından kabul edilemez ve Ares'in müdahalesiyle sonlandırılır. Sonunda Sisifos kaçınılmaz olarak ölümler diyarına götürülür. Orada da kurnazlığını kullanarak yeryüzüne dönmek için yollarını bulur ve yıllarca ölümden kaçır. Tüm bu olaylar Sisifos'un tanrıları aldatması ve hilekârlığının sonucu olarak sonsuz bir cezaya çarptırılmasıyla sonuçlanır. Dik bir dağın tepesine bir kayayı yuvarlayarak taşımaya mahkûm edilir. Ancak kaya tam tepeye ulaştığında her seferinde tekrar aşağıya yuvarlanır. Yararı ve sonu olmayan bu ceza, çabanın sembolü olarak Sisifos'un

kaderi olur. Onun mücadelesi bu cezayı trajik bir yazgıdan öte, bir direnişin sembolüne dönüştürür. Kayayı her zirveye taşıdığında kaderini bilinçli bir şekilde kabul lenir ve bu sayede absürdü aşar. Bu durumu Camus şöyle özetler: “Tepelerden ayrıldığı, yavaş yavaş tanrıların inlerine doğru gömüldüğü saniyelerinin her birinde, yazgısının üstündedir. Kayasından daha güçlüdür.”¹ Sisifos miti, sadece insanın varoluş mücadelesinin bir sembolü değil aynı zamanda bu mücadelenin yaratıcı bir potansiyel taşıdığının kanıtıdır. Camus, anlamsızlığın ötesinde insanı kendi anlamını yaratmaya davet eder. Sisifos’un kayası gibi, karşılaştığımız her zorluk hem bir çaresizlik hem de bir direniş fırsatı sunar. Onun, taşı her defasında yeniden tepeye çıkarırken kaderine meydan okumasıyla mutlu olduğunu düşünmemizi öğütler. Camus “Sisifos’u mutlu olarak tasarlamak gerekir.”² diyerek bu mücadeleye anlam kazandırmanın insanın en büyük özgürlüğü olduğunu öne sürer. Absürdün özünde, anlamın yokluğuyla yüzleşmek ama yine de yaşamı onaylamak vardır. Sisifos’un direnişi ve anlamsızlığa karşı verdiği mücadele Camus’nün felsefi düşüncelerini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bu husustaki düşüncelerini önce edebiyat aracılığıyla *Yabancı* romanında, akabindeyse felsefi bir zeminde *Sisifos Söyleni* eserinde ele alır. *Yabancı* absürt kavramını bireyin yaşamına yansıtırken *Sisifos Söyleni* bu kavramı derinlemesine çözümleyerek felsefi bir çerçeve sunar. *Yabancı* romanındaki Meursault karak-

teri, Sisifos’un direniş ruhunu yansıtan çarpıcı bir örnektir. Kahraman, toplumsal normlara ve anlamsızlığın kabullenilişine meydan okuyarak bireysel bir isyanı temsil eder. Onun kayıtsızlığı yalnızca toplumsal beklentilere değil aynı zamanda varoluşun anlamına karşıdır. Meursault’nun gözünden dünya, anlam ve derinlikten yoksun sadece yaşanan anlardan ibarettir. Annesinin ölümü karşısındaki umarsızlığı, daha sonra işlediği cinayete karşı sergilediği soğukkanlılık ve bu eylemi olağan akışın sonucu olarak görmesi karakterin, anlamsızlığın zirvesinde olduğuna işaret eder. Cinayet ne bir planın ne de bir nefretin sonucudur, yalnızca varoluşun anlamsızlığı içinde anlık bir şekilde gerçekleşir. Mahkemede cinayetten ziyade toplumsal ve ahlaki değerlere uyumsuz davranışlarıyla yargılanır ve idama mahkûm edilir. Hapishanede geçirdiği süreçte hayatın anlamsızlığını kabullenir ve ölümün kaçınılmazlığının bilincine varmasıyla huzur bulur. Yaşamın ve ölümün anlamsızlığını içselleştirir ve özgürlüğe ulaşır. Meursault, her zaman nihai amacı ya da anlam arayışından bağımsız eylemde bulunan insanı sembolize eder. Anlamsızlığı kabullenmek insanı özgürleştirir ve varlığını onurlandırmanın bir yoludur. Absürtlük karşısında insanın alabileceği iki temel tutumu -kabullenme ve direnç- derinlemesine ele alır ve saçmaya rağmen yaşamaya devam etmenin felsefi anlamını gözler önüne serer. *Yabancı*, okuru dünyadaki saçmanın atmosferine çekerken *Sisifos Söyleni*

bu saçmayı kavramsal boyutta çözümleme imkânı sunar. İnsan yaşamı anlamdan yoksundur ama bu anlamsızlık yaşama son vermek için yeterli bir sebep değildir. Aksine bu durumu kabul etmek yaşamın en büyük zafere dir. Sisifos’un kayası insanın hayatta kalma mücadelesiyle, Meursault’nun kayıtsızlığıysa bu mücadelenin başladığı farkındalık anıyla örtüşür.

Sisifos’un ceza karşılığında sonsuz bir tekrar döngüsünde kayayı tepeye çıkarması, yaşamın anlamsızlığı karşısında insanın anlam yaratma direncini simgeler. Bu bağlamda Camus, bu miti hem tanrısal hem de insani boyutlarıyla ele alarak Sisifos’u anlamsızlığın ve uyumsuzluğun tam ortasında direnişin ve kabullenilişin metaforu olarak yorumlar. Tıpkı modern insanın gündelik yaşamındaki rutinlerin anlamsızlığını fark etmese de sıkışıp kaldığı görev ve sorumlulukların tekrarı içinde yaşaması gibi. Doğum ve ölüm arasında sonunu bile bile hem yaşamaya hem de ölmeye mecburuz. Bu durum bizi mana arayışına iter. Bulduğumuz anlamlar ise dağın tepesine taşıdığımız yüklerimiz olur. Sebebini sorgulamaksızın her gün yüklerimizle birlikte tepeye doğru tırmanırız.

Günümüzde bireycilik ve teknoloji çağının getirdiği hız ve haz odaklı yaşam tarzının, insanın anlam arayışını daha karmaşık ve yüzeysel bir hâle getirdiğini görüyoruz. Enformasyon denizinde sürekli maruz kaldığımız bilgi akışı bir yandan yeni anlamlar keşfetme potansiyeli taşıırken

diğer yandan derin düşünme ve sorgulama yetimizi zayıflatıyor. Sosyal medya anlık tatminler ve yüzeysel bağlarla dolu bir dünya yaratırken insan, anlam dünya-sındaki boşlukları geçici hazlarla doldurmaya çalışıyor. Sürekli daha fazlasını isteyen bir toplumda varoluşsal sorgulamaların odağı gittikçe uzaklaşıyor. Absürt kavramı bu bağlamda yeni bir boyut kazanıyor. Hızla akan dijital yaşamda anlam (kaya), Sisifos'un gibi sabit ve kaçınılmaz değil, sürekli değişen ve bölünen bir yapıya bürünüyor. Bilgi akışının yoğunluğu ve tüketim kültürü, insanları Sisifos gibi sürekli tepeye taşınan ancak hızla aşağı yuvarlanan “anlam kayaları” ile baş başa bırakıyor. Bu süreçte dağ, zamanla aşınıyor ve yataylaşıyor. Teknolojinin kolaylaştırdığı fakat aynı zamanda derinliğin giderek kaybolduğu bir yaşamda insan, kendi kayasını seçmekte daha özgür görünse de anlamsızlıkla yüzleşmesi zorlaşıyor. Enformasyonun ağırlığı ve bireyciliğin sonucunda gelen yalnızlık, taşın altındaki sorumluluğu daha karmaşık hâle getiriyor.

Zaman insanın iradesinden bağımsız bir güçtür. Onu ne durdurabilir ne yavaşlatabilir ne de hızlandırabiliriz. Akıp giderken günlük eylemlerimizi sorgulamaya başladığımızda bizi bir yere ulaştırmadığını fark ederiz. Anlamı kaybetmeye başladığımızda ise saçmayı görmeye başlarız. Bu da uyanışın başlangıcı olur. Anlam arayışımız kendi acizliğimizi fark etmemizi sağlar. Çünkü dünyanın bizim etrafımızda dönmediğini görürüz, hatta dünya

için ha varız ha yokuzdur. Güneş her gün doğmaya, mevsimler değişmeye, nehirler akmaya devam eder; dolayısıyla doğal akış varlığını sürdürür. Ne geçmişini değiştirebilir ne de geleceği garantileyebiliriz. Bu çaresizlik, insanı bir kırılma noktasına taşır ve yeni yollar açar. Acziyetin kabulü, insanın kendi sınırlarını ve gerçeklerini tanıyarak özgürleşmesinin ilk adımıdır.

İnsan doğasının temel bir parçası olan merak, yaşamın anlamını arama yolculuğunun ilk adımıdır. Çocukluk dönemimiz bu duygunun en saf ve rafine hâlini yansıtır. O yaşlarda bilme arzumuz sınırsızdır. Çevremizde olup biten her şeye karşı derin bir hayranlık ve keşfetme isteği duyarız. Bu saf merak bizi içgüdüsel olarak harekete geçirir ve anlamlandırma çabamızın kaynağı olur. Ancak zamanla toplumun dayattığı normlar, eğitim sisteminin mekanik yapısı ve günlük rutinlerin tekdüzeliği merakımızı törpüler. Zihinlerimiz, özgür keşiften uzaklaşarak ezbere dayalı ve şartlı bir öğrenme biçimine yönelir. Bu süreçte insanın kendine ve dünyaya dair sorularına verdiği yanıtların derinliği azalır. Anlam arayışımız körelir, ta ki yeni bir sorgulama sürecine geçene dek. Camus, insanın rasyonel düşüncesinin evrenin irrasyonel doğasıyla sürekli çatıştığını ifade eder. İnsan, hayatın anlamını çözmeye yönelik bir arzu taşıırken evrenin bu beklentilere karşılık veremediğini savunur. Bu bağlamda Camus'nün mitolojiyi, bireyin kendi çelişkilerini anlaması ve bu çelişkilerle barışık bir şekilde

yaşama devam etmesi için bir araç olarak kullanır. Yaşamın absürtlüğü insanı ya vazgeçişe yani intihara ya da isyana yani başkaldırıya sürükler. Sisifos, Camus'ye göre isyanı sembolize eder ve absürtlüğe rağmen yaşamı kucaklayan çabasına dikkat çeker. Bu yaklaşım insanın kendine ait bir anlam yaratma ve bu anlamla yaşamını sürdürme kapasitesine işaret eder. Modern insanın rutinleri ve sorumlulukları Sisifos'un kayasıyla özdeşleşir. Tıpkı Sisifos gibi biz de yaşamın absürtlüğüne rağmen direnmeyi ve bu direnişte kendimize anlam yaratmayı seçerek yaşama bağlarız. Bu cesaret göstergesi insanın en büyük özgürlüğüdür. Çünkü yaşamın özü nihai bir anlam bulmaktan ziyade anlamı kendi eylemlerimizde ve seçimlerimizde yaratmaktan geçer. Sisifos'u mutlu tasavvur etmeliyiz çünkü onun mücadelesi bizimkiyle eşdeğerdir. Yaşamı tüm anlamsızlıklarıyla kabul edip absürdü aşarak meydan okumak, insanın kendi anlamını yaratmasındaki en büyük zaferidir.

dipnotlar

1 Camus, A. (2023). S. 139
2 S. 141

SENA ŞEKER

Avusturya – Bregenz

GÜLSÜM DURNA

GİRİZGAH

Antik Mısır mitolojisi yaklaşık MÖ 4000'lerden "Ptolemaios Hanedanlığı"nın son hükümdarı "VII. Kleopatra"nın ölümüne kadar (MÖ 30) yaşamın her alanında bir inanç yapısı hâline gelmişti. Kişinin dünyevi yaşamı uzun bir serüvenin parçasıydı. Nitekim öbür dünya kavramı, sonsuzluğun ve şimdiki dünyanın bir yansımasıydı. İnsan ebedî yolculuğundan keyif almayı hedefliyorsa dünyadaki hayatını da layıkıyla yaşıyor olması gerekirdi. Bu ancak "Maat ilkesine" uyumla gerçekleşebilirdi. Bu ilkeye göre birey; evrenin düzenine uyum sağlamalı, doğruluğu ve adaleti savunmalı ve toplumsal ve manevi sorumluluklarını yerine getirmeli. İnsanlar dürüstlük, adalet ve çalışkanlık gibi ahlaki değerlerle topluma katkı sağlar, ruhsal temizlik ve dinî ibadetler sayesinde tanrılarla olan bağlarını güçlendirirlerdi. Böylelikle hem dünyanın hem de ebedî hayatın dengesini sağlamış olurlardı.

Ölüm sonrası yargılamada "Maat"a uygun bir yaşam sürenler cennetle mükâfatlandırılırdı. Bu

yüzden dünyada hayatın sona ermesi onlar için yeni ve ebedî bir hayata geçişten ibaretti. Antik Mısır inancına göre ruh üç ayrı parçadan oluşurdu. "Ka", insanın yaşam enerjisini temsil eden ve fiziksel bedene bağlı olanı. "Ba", bireyselliği ve duyguları simgeleyen, ölüm sonrası serbest dolaşan bir parçaydı. "Akh", ruhun ilahî ve ölümsüz formuydu. Ebedî hayatta varlığını sürdürüyordu. Ruh, "Duat" adlı bir ara dünyadan geçerek sonsuz yaşamı bulabilirdi.

Ölüm ve ölümden sonraki hayatta tanrı merkezli bir inanç hâkimdi. "Osiris", ölüm ve ahiret tanrısıydı. Aynı zamanda "Duat"ın hükümdarı ve ölenlerin yargıcısıydı. Böylelikle ölümden sonra hayatın kilit figürü olmuştu. "Anubis"se ölümlerin koruyucusuydu. Ölenlerin "Duat"ı geçmelerini sağlıyordu. "Ra", güneş tanrısıydı. Yaşamın ve ölümün sonsuz döngüsünü simgelerdi. Güneşin batmasıyla "Ra"nın "Duat"a indiğine inanılırdı. Mısırlılar için ölüm ve yeniden doğum arasındaki süreç, yaşamın doğal bir parçasıydı.

A stylized illustration of an ancient Egyptian warrior in a dynamic pose, holding a bow and arrow, with another figure lying on the ground. The background features hieroglyphs and symbols.

adı verilen bir canavar tarafından yok edilirdi.

Margaret Bunson
The Encyclopedia of Ancient Egypt

OSİRİSİN ÖLÜMÜ VE YENİDEN DOĞUŞU

“Osiris” Mısır’ın kralıydı. Adalet, düzen ve bereketin temsiliydi. Fakat kardeşi “Set”, gücünü kısılandı ve onu ortadan kaldırmak için bir plan yaptı. “Osiris”i öldürmek ve bedenini parçalara ayırmak için bir ziyafet düzenledi. Ona uygun özel bir tabut yaptırdı. Plan şu şekildeydi; “Osiris” bu tabuta girecek “Set” ve yandaşları da kapağı mühürleyip Nil nehrine atacaklardı. Her şey tıkırında ilerledi. “Osiris”in bedeni Nil Nehri boyunca sürüklendi. Parçaları her yere dağıldı. Karısı “İsis” kayıp eşini aramaya başladı. Yardımcısı “Nephthys” ve bilginin tanrısı “Thoth”la birlikte “Osiris”in bedenini bir araya getirip tekrar hayata döndürdüler. Yeniden dirilen “Osiris” yer altı dünyasının tanrısı oldu ve ölümden sonra ebedî hayatın kapılarını araladı.

GÜNÜMÜZDE YERİ

Antik Mısır mitolojisi, ölümden sonra sonsuz yaşam, duygusal tanrı tipolojileri ve reenkarnasyon gibi düşünce ve terminolojilerin sistemleşmesini sağlamıştır. Bu kavramlar diğer kültürlerle, özellikle Roma’ya, miras kalmıştır. Örneğin, Yunan asıllı “Pisagor” ve “Platon” Mısır’ın reenkarnasyon inancından etkilenmişlerdir. “Firavun tanrının yeryüzündeki temsilcisidir.” anlayışı zamanla birçok hükümdarın temel düşüncesine dönüşmüştür. Piramitler, tapınaklar, mezarlar gibi mimari şaheserler ve mumyalama sanatı, soyut kavramların somuta yansımasıdır.

Modern dünya için gizemini koruyan mitolojik yansımalar tarih, tıp ve arkeoloji gibi disiplinlerin gelişimine katkıda bulunmuştur. Antik Mısır mitolojisinin sözlü anlatımda profesyonelleşmesi edebiyat alanında epik, felsefi ve sembolik anlatım biçimlerini geliştirmiştir.

Abdullah Necmi**SENİNLE**

ne çok isterdim,
bizim âdetimiz olan çay içmeyi,
seninle.

bir ay ile konuştum derdim,
konuşmak da ne lütuf,
yüzüne baktım!

tebessümün olurdu bana deva,
yıkılmaz bir vefaya sebep,
ardından düşsem ne yazar,
yıkılsam, darılsam dünyaya.

artık ne rüyada arasam seni,
ne de gülün kokusunda.

çaydanlık kurusa bile,
demlense gönlüm.

artık hatrın ne kırkı kalsa,
ne de yılı,
aşikâr olsa merhametin sırrı...

ABDULLAH NECMÎ

Almanya

Aslı Fidan

DOSTA MEKTUP

Aziz Dostum,
 Bir ananın gözyaşıyla oyaladığı yazmasından
 Babaların heybesine doldurduğu kuru ekmek aşından
 Yorgun küheylardan, kanadı kırık kuştan
 Küskün bakan çocuktan kederi söktüm getirdim.

Bir cidal ki sardı dört bir yanımızı
 Gün geçmiyor ki ecel çalmasın kapımızı
 Düşmanın kallesliği dondurdu deli akan kanımızı
 Kanla sulanmış toprağı avuçladım,
 Feleklerin feryadını bağrıma bastım getirdim.

Yoksulluk üç öğün, karın doyurmaz bu diyarda
 Bir lokma ekmek için çırpınır limanda
 Çatısından yağmur akar çadırların bu civarda
 Kara geceden uykuyu çalan mermiler,
 Körpe bedenlerden molozları kaldırdım getirdim.

Ölümün çalmadığı kapı var mı? Sanmam!
 Kardeşimin uzuvlarını bir kabirde toplayamam.
 El, kol, ayak, bacak... telef olmuş yavrucağ.
 Parsel parsel olmuş canları kucakladım,
 Filistin'in yaralarını kefene sardım getirdim.

Aziz Dostum,
 Sana öz yurdumdan müjdeler
 Kefiyemin al püskülünde ilkbaharı getirdim.

Sabret, az kaldı, düşmana gazabı
 Peygamber övgüsüne hürriyeti böledim
 Fatih'in kılıcına nakşettim getirdim.

ASLI FİDAN

Almanya - Stuttgart

Alper Tunçyürek

FANUS

*beni kahrediyorsun hoyrat zaman
kendinden sıyrılan kendisi olurmuş
olamıyorsa,
insan.*

Nedir pahası bu arkasına bakmadan koşmaların
ben her akşam narin bedenimi toprakla tanıştırıyorum,
henüz doğmadan bir kadından yaşamının hakkını veriyorum
karnında esir kalmayı, güneşin altında yaşamaya yeğliyorum.
Özlüyorum ki yaşamak koysunlar adını yaptığının
kalemimi tuza bandım, kalbimi rüyama sardım
Ne gelir elinden mevsiminden önce doğmuş bir çiçektin
suya gül bırakmalısın,
yenildin.

Ya kederden paslanırsam?
Fiyatı nedir ağacını bulamadığım baltanın?
Kıymeti nedir şu ahşaptan ördüğüm zırhımın?
Çelikten kurduğum o dünyaya kollarım varmazsa?..
Barışın kokusu yansıdı kanımın ırmağında
yüzümü göstermiyor bana geçmiş zaman da
sular da
insanlar da
bütün savaş hakkımı yetim kuşlar için kullandım
ordular emrimi çiğniyor,
bense göçe zorlandım.

ALPER TUNÇYÜREK

Almanya - Stuttgart

Kadir Akarsu**ÖLÜM TAKİ**

Ölüm döşeginde sıyrılmış dimağımdan bir fikir
Son demlerinde beynim bir delilin oyun alanı
Azrail'in uçuşu, yârin yaptığı ince zikir
Tatmak da kolaymış şu ölüm denilen yalanı

Sehpanın üzeri dökülmüş harflerle ölümcül ses
Alnımın ateşi serilemez geceden o tülbente
Şimdi toprak altında kaldı seveceklerim, herkes
Artık bir âdettir bende yıkanmak kat kat kefenle

KADİR AKARSU

İsviçre

Yasemin Yılmaz

ZİNDANDA BİR KAMBER

Bir Sednaya hâpishanesi günlüğü...

Karanlık bir zindandayım kurtaranım yok, heyhat.
Adım Kamber, doğduğumda belliymiş mukadderat.
Ne gecem tam karanlık ne de gündüzüm aydınlık,
Korkuyorum ama elbet ortaya çıkar bir gün hakikat.

Denileni yapmadım, yapılane göz yummadım.
Susturmaya çalıştılar, avazım çıktığıncaya haykırdım.
Suçum neydi bilmedim, yıllarca zulüm gördüm.
Açlığa alıştım da aşagılanmaya alışamadım.

Her sabah çığlıklar ezan misali cınlar kulağımda.
Vakitli mi kılarım bilmem ama ellerim hep semada.
Varsın kırılsın kemiklerim, görmesin daha gözlerim.
Bir ahımı aldılar ki, kalmaz onlara her iki dünya.

Gözyaşlarım dinmez, çağlar yüreğin sızısından.
Özlem duyduklarım bir gün olsun çıkmaz aklımdan.
Kamber kurtulamazsa eğer bu prangalardan,
Vuslatın en güzelini hazırlıyordur elbet Yaradan.

Bu sözlerim zulüm gören tüm kardeşlerim adına.
Hak elbet bir gün yerini bulacak, sakın unutma.
Senin yaşadığın karanlık onların aydınlığı sanma.
Tüm yıldızları söndürseler de sen parlayacaksın daima.

YASEMİN YILMAZ

Fransa – Strazburg

Nezahat Ceylan

İLÂN-I SAZ

Tohum idin göğ'e erdin
Nefes oldun dünyaya
Atölyeden çıktın yola
Canan oldun canıma

Gezegenler semah döndü
Sen gönlüme konarken
Ve bağlandım teline
Dost yoluna bakarken

urna gibi geldin kondun
Kimliği göle atmışken
Geldin birden özüm oldun
Şu dünyayı satmışken

Gözlerim yol çekerdi
Sen ES'lerde susarken
Sindin yorgun tenime
Kucağımda uyurken

O sır sarmalardı beni
Huzur, rüya, yel gibi
Yıldızlara yaklaşıp
Ateşte yanar gibi

Dertlerime ses oldun
Elim değ'se teline
Sesin değ'se sesime
Ve acılar nefesime...

Türküler anlar insanı
Yoldaş olur dertlere
Felek çelme taksa bile
Yapıştırılmaz yerlere

Mızrap kıymaz canına
Okşar yârin saçını
Zehir katmaz balına
Örtbas eder suçunu

Uzun hava eserdı
Şaha kalkardı sesler
Çarkı çeviren kederdi
Özgürlüğe aç kafesler

NEZAHAT CEYLAN

Almanya – Münih

Nüket Durur

GECEYE

Gecenin ağırlığı doldu içime
Yapıştırdı beni betondan zemine
Düşünceler uçuşuyor
Kızdırıyor ruhumun kıvrımlarını
Dur diyemiyorum
Tümüne bir ikaz gerekli,
Elimden gelse.

Saatler istirahatı çalınca
Tek benim mi gönlümden bir parça kopuyor?
Parça parça senenin her gecesi ayaklarıma dolanıyor?
Geceler kara, yaşananlar pürdikkat
Gözlerimi kamaştırıyor
Dur diyemiyorum
Bir kereliğine yetseydi,
Yetmiyor.

Geliyorsa vardır bildikleri
Düşünmekte bilmekten değil mi?
Sonsuz irdeleme
Cevap beklemeyen sorular
Bir de dağ gibi sabit insanları
Öteye taşımam.

Görme! Bilme! Bırak gitsin!
Bırak da şu donmuş tohum büyüsün
Geceye dallarını uzatsın
Filizleri yıldızlara dokunsun
Dokunsun ki karanlığa sarılsın sonra
Geceler zifiri olmaktan çıksın
Belki o zaman durur düşünceler
Geceler istirahata dönüşür
Ay parlar içimde
Ve yumuk gözlerim sabaha ulaşır.

Fatma Dik-Thiel**KALPTEKİ YELPAZE**

Kahve kokusu doldurur sabahı,
 Sohbetler uzar gider,
 Özlem dolu sözcükler dökülür dudaklardan...
 Gurbetin yükü ağırdır, hüznün taşır omuzlarda
 Umut ışıyla dolu huzur arar yollar.

Keyifli anlar saklıdır sıkıntılar içinde,
 Neşe ve hüznün el ele bir yolculuk başlar
 Yalnızlığın sessizliği bir kitap gibi derin
 Hikâyeler anlatır içimizde gizli...

Gurbetten sılaya dönmeyi düşler
 Aşk ve sevgi dolu kalpler bir arada.
 Kitaplar ve şiirler, sarı sonbahar çiçekleri
 Bir vazoda toplanır, şair ve yazarlarla.

Ressamlar çizer memleketi vatan sevgisiyle
 Yaşlılığın bilge yüzleri sevda dolu kalemelerde.
 Bir defterin sayfalarında, günlük notlarında
 Geçmişin izleri, geleceğin umudu...

FATMA DİK-THIEL

Almanya – Köln

Betty Paoli*

GERİBAKİŞ

Hayır! Anlayamıyor ve kavrayamıyorum
Kendi deliliğimi!
Niye seni terk ediyorum,
Ruhuma nefes ve ışık olan seni?

Parlamıyor muydu gözlerinin yıldızları
Görkemle benim için merhametle?
Neden gittiğim yer uzağındı,
Soğuk ve karanlıktı gece?

Kader, ikimizin kalbini
Birleştirdiğinde,
En ciddi yeminler edilmişti sanki
Cennet vaat edilmişti bize.

Neden kamaştı gözlerim peki
Izdırabı ve karanlığı seçtim,
Küstahça hiçe saydım seni
Ve o arzulanan cennetim,

Zehirli okların vızıldadığı yerde,
Kudurmuş denizde öfkeli,
Dolaşmak için acı ve eza içinde
Lanetli bir Ahasver¹ gibi!

*Aslında: **Barbara Elisabeth Glück** (d. Aralık 1814, Viyana - ö. Temmuz 1894, Viyana),
Avusturyalı şair, romancı, gazeteci ve çevirmen.

dipnot

¹ Ahasver (ya da Ahasveros), Batı edebiyatında ve kültüründe „Ebedî Yahudi“ (Der Ewige Jude) olarak bilinen, halk arasında lanetlenmiş ve ölümsüz olduğu düşünülen bir figürdür. Ahasver, ilk olarak 13. yüzyılda Avrupa’da, özellikle Hristiyan mitolojisi ve efsanelerinde yer almaya başlamıştır. Ahasver’in Hikâyesi:

Ahasver, Hristiyan inançlarına göre, İsa çarmıha gerilirken ona yardım etmeyi reddetmiş veya ona saygısızlık etmiştir. Bu yüzden Tanrı tarafından lanetlenmiş ve dünya üzerinde sonsuza kadar dolaşmaya mahkûm edilmiştir. Efsaneye göre Ahasver’in bedeni yaşlanmaz, sürekli yolculuk eder ancak asla dinlenemez. Bir tür sonsuzluk içinde, huzursuzca gezer. Onun hikâyesi, insanın suçluluğuyla baş başa kalma, Tanrı’nın adaleti ve tövbe etme temalarını işler.

Çeviri: Fatma Türk

FATMA TÜRK

Almanya - Mannheim

İSKANDİNAV MITOLOJİSİ

Furkan Uzun

Yaşam ve Ölüm

İskandinavya, Kıta Avrupası'nın kuzeyinde bulunan bir bölgedir. Bu bölgenin halklarının arasında hem kültürel hem de dilsel açıdan yadsınamaz ve birbirinden soyutlanması güç olan kavi bağlar mevcuttur. İskandinavya; Danimarka, Norveç ve İsveç ülkelerinin ortak dilsel, tarihsel ve kültürel hafızasını ifade eder. Bölgesel olarak Finlandiya da bu üç ülkeyle aynı coğrafyayı paylaşıyor olsa da İskandinav kültürünün bir parçası değildir. Antik Yunan mitolojisinde "Homeros'un" ve "Hesiodos'un" temsil ettiği varoluşsal ve tanrısal anlatıların İskandinav mitolojisindeki karşılığı "Snorri Sturluson"dur. 1179 yılında Hvammur'da dünyaya gelen Sturluson, İskandinav halklarının Hristiyanlıktan ve Hristiyanlığın beraberinde getirdiği kültürden daha fazla etkilenmemeleri için geçmişe ait anlatıları yazılı hâle getirmiştir.

İskandinav mitolojisinde öncelikle "Ginnungagap" denen büyük bir boşluktan söz edilir. Bu büyük boşluğun kuzeyinde buz diyarı yani "Niflheim", güneyinde ateş diyarı yani "Muspelheim" bulunuyordu. Bu iki zıt dünyanın Ginnungagap'ta buluşmasıyla "Ymir" isimli bir dev meydana geldi. Ateş ve buzun birleşimiyle Ymir'den sonra "Audhumla" isimli bir inek dünyaya geldi ve buzları yaladıkça buzulların içinde saklı olan tanrıların ilk üyesi "Buri" dünyaya geldi. Buri'nin "Borr" isimli oğlu oldu. Borr'un ise üç çocuğu dünyaya geldi. Bu çocuklar yarı tanrı ve yarı devden müteşekkildiler. İsimleri ise "Odin", "Vili" ve "Ve" idi.

Odin ve kardeşleri dev Ymir'i öldürdüler ve vücudunu evrenin temeli olacak şekilde kullandılar. Ymir'in etinden dünyayı yani "Midgar"ı yaratıp buraya insanları yerleştirdiler. Kanından denizleri ve gölleri, kemiklerinden dağları, saçlarından ise ağaçları inşa ettiler. İçinde bulunduğumuz, kavradığımız ve özümsemişimiz dünya bu şekilde oluştu.

Cesurca savaşıp ölen kahramanların ve savaşçıların öldükten sonraki yeri "Valhalla"dır. Burası cesurca ölen savaşçıların öbür dünya cennetidir. Valhalla Odin tarafından yönetilen büyük bir kabul salonudur. Odin burada cesur savaşçılara bir ziyafet hazırlar ve onlarla beraber bu eğlenceye dâhil olur. Huzur içinde gözlerini yuman, eziyete uğramayıp çileden uzak ölenler Valhalla'ya girmeyi hak edemezler. Burası sadece seçkin cesur ve kahraman ölümler içindir. Savaşta ölmemiş olanlar ise "Helheim'a" gönderilir. Soğuk ve kasvetli bir yer olarak tanımlanan Helheim unutulmuşluğun ve huzursuzluğun mekânıdır. Bu diyarın tanrıçası "Hel"dir.

Ritüeller

İskandinav halkının doğaya olan bağlılığı, doğayı tanrılarla ilişkilendirmelerinden ileri gelen bir olguydu. Doğa unsurlarının her biri (Güneş, rüzgâr, Ay vb.) tanrılarla ilintiliydi. Doğayı kutsamaları bundandı. İşlerinin bereketli geçmesi için tanrılara dualar eder ve adak olarak kurbanlar sunarlardı. Denize açılmadan önce güç ve çekiciliğiyle tanınan “Thor” isimli gök gürültüsü tanrısına, hasat zamanında ise bereket, verimlilik, barış ve refah ile ilişkilendirilen “Freyr” adlı tanrıya adaklar adarlardı. Bu adak sunma ritüeline “Blót” adı verilirdi. Adaklar vasıtasıyla tanrılarla bağ kurmayı amaçlayan İskandinav halkları yine bu adaklar neticesinde tanrılar tarafından refah, zafer ve koruma ile mükâfatlandırılacaklarına inanırlardı. “Midwinter” (kış ortası) ve “Midsummer” (yaz ortası) festivalleriyle doğanın olağan döngüsünü kutlayan İskandinav milletleri bu festivallerle bolluk ve bereket dilenirdi.

Ölüleri ya yakarak ya da defnederek uğurlamak olağan âdet ve gelenekler arasındaydı. Ölüler yakıldığı vakit bir odun yığınının ortasına yerleştirilip öyle yakılırdı. Maddi durumu elverişli olan ölülerin aileleri naaşı kendilerine ait bir gemiye yerleştirip yakar ve öte diyara uğurlarlardı. Ölünün gömüldüğü cenaze ritüellerindeyse kişi değerli eşyaları, sevdiği cisimler ve silahlarıyla gömülürdü.

Ragnarök Efsanesi

“Tanrıların Kaderi” olarak bilinen “Ragnarök”, düzen ve kaos güçlerinin arasında geçen ve yeni bir dünyanın oluşumunu sağlayacak olan büyük bir savaşı anlatır. Semavi dinlerin kıyamet anlayışına benzer bir kaosu ihtiva eden Ragnarök, kuzey mitolojisinin kıyamet günüdür. Tanrıların evrenin oluşumunda dizginleyip kontrol altında aldıkları kaos güçleri, Ragnarök’te bir şekilde serbest kalır ve kuzey tanrılarıyla (Odin, Thor, Freyr vs.) amansız bir savaşa girerler. Tanrılar bu savaşta mağlup olur. “Odin” ve “Thor” gibi tanrıların ileri gelenleri öldürülürler. Büyük savaşın sonunda dünya tamamıyla yok olur. Bu felaketin ardından ölmeyip hayatta kalmaya muktedir olan tanrılar ve insanlar dünyayı yeni baştan inşa ederler.

Bir Alıntı

"Gangleri: 'Başlangıç neydi, nasıl başladı, ondan önce ne vardı?' dedi.
Hárr: 'Völuspá'da anlatıldığı gibi.' diyerek cevap verdi.
Evvvela eski çağlarda / Henüz hiçbir şey olmadığında;
Ne kum ne deniz / Ne de soğuk akarsu dalgaları;
Ne dünya vardı / Ne cennetten gökyüzü,
Bir derin boşluk / Ama hiç çimen yoktu."

(Gylfaginning, Bölüm IV)

Bir Örnek

Günümüz dünyasında İskandinav mitolojisini hayatın farklı alanlarında izlemek mümkün. Popüler kültürden edebiyata, sanattan felsefeye kadar tüm alanlarda İskandinav mitolojisinin mirası hâlâ sürüyor. Bilhassa Marvel'in Thor karakteri, fazlaca ses getiren Viking dizisi zihinlerde canlı bir etkiye sahip. Buna ek olarak İskandinav mitolojisinin ana sütunlarından biri olan Paganizm inancı günümüz felsefi akımlarına ilham kaynağı olmayı sürdürüyor (misal: Neopaganizm). İskandinav topluluklarının sanata etki eden mitolojik anlatılarını, çağdaş sanatta da izlemek mümkün. İskandinav sembol ve tanrı figürleri envai çeşit sanat eserinde (heykel, resim vs.) karşımıza çıkmaya, bilinçaltımıza nüfuz etmeye ve zihin dünyamızı şekillendirmeye devam ediyor.

Göç Kutlanır mı?

BEYZA YAŞAR

insanın göç ile ilgili yaşadığı her şey psiko-loji alanında karşımıza çıkar. Göç ile ilgili sorunlar da terapi süreçlerinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. İnsanlık tarihinde o kadar fazla göç var ki bu, kişisel tarihimizde de mutlaka izleri görülür. Peki göç her zaman bir travma mıdır yoksa bunu işleyip dönüştürmenin bir yolu var mıdır? Bunun cevabı göçün şekline bağlıdır.

Mesleki zorunlulukla uzun senelerdir göçün farklı şekilleriyle çalıştım. Burada kendi tecrübemle de bağlantılı olarak mecburi olmayan göçten bahsetmek istiyorum. Keyfi diyemeyeceğimiz ama kendi tercihlerimiz ile gerçekleştirdiğimiz bir göç hikâyemiz var bizim de. Ve biz her sene, göç ettiğimiz günü kutluyoruz.

Göç, isteyerek yapılmış olsa bile içinde ciddi zorlanmalar ve kırılmalar barındırabilir. Aile olarak göç etmek ile sadece yetişkinler olarak göç etmek arasında da büyük farklar vardır. Çocuklar açısından baktığımızda bu tecrübe günbegün şekil ve duygu değişir. Konunun en başına bakacak olursak göç kararını verirken onlara yani çocuklara ne istediklerini sormayız ve temelde bu hareketi biraz da onlar için yaptığımıza dair bir inanç oluştururuz. Yalnız gerçek

şu ki çocuklar dil, kültür, kimlik gibi konularda zorlansalar da aynı hızla yeni hayata adapte olurlar.

Buradaki kilit nokta yetişkinler. Yani şöyle açıklayabiliriz: Göçü çocuklara biz (yetişkinler) tanımlarız. Bunu da şu şekilde yaparız: Herhangi bir konuda hissedilen yetersizlik, beceriksizlik ya da kurban hissimiz varsa bunlar çocuklara otomatik olarak yüklenir. Tabii ki buradaki yüklenme dediğimiz şey davranış bazında olmayabilir. Yani göç etmiş nesil kendini kurban gibi hissederken ikinci nesil cengâver çıkabilir. Bu noktada dip akıntıya bakmak gerekiyor, sonraki nesillerde oluşabilecek olan aidiyetsizlik ya da köksüzlük gibi hislere.

Aile dizilimlerinde çokça rastlanılan; bırakılan toprağa özlem, bırakıp gitme - terk etme - ihanet etme hisleri ve yeni yerleşilen topraktan faydalan(a)mama - kabul etmeme - yerleş(e)meme hâlleri bir araya gelince köklenememe ve aidiyetsizlik duygusunu belirginleştiriyor. Hem kendimizi hem de çocuklarımızı “Her iki toprakta bizim, ikisi de güvenli (mecburi olmayan göç) ve ikisini de kalpten sevip kabul edebiliriz.” gibi söylemlerle desteklemek önemli.

Göçte yeniden köklenmek gerektiği bir gerçek fakat çocuklara istedikleri yere köklenebilecekleri bilgisini vermek, bunun bir güç gerektirdiğini ve sakince bu yolu yürütebileceklerini anlatmak gerekir. Bütün mesele yetişkinlerin olaylara bakış açılarını ve duruşlarını kontrol edip dönüştürebilmeleri. Çünkü çocuklar pek çok şeyi, gözlemlerle ve beraber göç ettikleri üst nesilde gördükleri ve hissettikleri ile kaydederler. Yeni bir ülkeye yerleşmek ve köklenmek bir süreç işi. Parayla, dille ya da kültürle olan bir durum değil. Psikolojik bir yerleşme ve adaptasyon sürecinden geçiyor her bir birey. Bütün bunlarla birlikte aslında tercih edilmiş göç, zorlamalı bir sorumluluk hikâyesi. Hayatının sorumluluğunu eline alarak adım atabilme cesaretini gösterip zorluğa göğüs gerebilme sürecini kabul eden herkes için öğretici bir yolculuk.

Kutlamaya gelince; bu, bizim şefkatli bir iç ses oluşturmak için uydurduğumuz, bir aile içi uygulama diyebiliriz. Zorlandık ya da belki de hâlâ zorlanıyoruz ama iyi gidiyoruz, başarıyoruz, bir aradayız ve birbirimizi destekliyoruz. Omuzlarımıza konan ve destekleyici bir el gibi. Hem beraberliğimizin hem de geçtiğimiz yolların tadına tat katmak için yenilen pastalar, birbirimize verdiğimiz küçük hediyelerin

büyük mutlulukları, eminim ileriki yıllarda keyifli anılar olarak hatırlanacak. **Biz zorlukların, zaman zaman da karşımıza çıkan yoklukların kurbanı değiliz. Onlara yeni pencereler açıp farklı iklimlerden bakabilen, kendi gerçekliğini yeşertebilen yetişkinleriz.** Ve bu beceride çocuklar yetiştirmek isteyen ebeveynleriz.

Hem bir anne hem de bir psikoterapist olarak küçük ya da büyük, bütün yolculukların ara ara soluklanılıp kutlanması gerektiğini düşünüyorum. Yol eğlenceli olsa bile zaman zaman yorabilir. Nefeslenmek, sevinle yürüyene bir göz kırıp omuz vermek iyidir. Birbirimize iyi gelmek de güzeldir.

BEYZA YAŞAR

ABD - Philadelphia

Yalnızlığın Alşimisi

ZÜMRA UFUK

Knidos antik şehrindeyim. Muhteşem gün batımını izlemeye geldim. Güneşin gittikçe kızzaran, ufukta batan silüetini kayalıklara çarpan dalgalarla birlikte izlemekteyim. Ben varım, yanımda da kendim. Güzelliği anlamak, ondan keyif almak için çokluğa / kalabalığa gerek var mı diye düşünmekteyim...

Estetik bir hazza ulaşmak için duyuşal farkındalık gerekir. Bu deneyim bireyin duyuş, düşünce ve algılarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Bunu destekleyebilecek en önemli etmen ise konsantrasyon. Renklere, seslere, dokulara, kokulara odaklanıldığında onların ayrıntıları keşfedilir; hissettirdiklerine yoğunlaşılabilir. Dikkati dağıtan bir kalabalık / çokluk böyle bir yoğunlaşmanın önüne geçer. Ancak estetik farkındalık için gereken süreç yavaşlamayı, azalmayı, odaklanmayı içerir. Bu noktada tercih edilmiş, bilinçli bir yalnızlığın -ki buna tek başınalık da denilebilir- faydaları çoktur.

Yalnız kalmak, bireyin “şey”lere odaklanabilmesini ve onlarla iç dünyası arasında bir iletişim kurabilmesini sağlar. Ayrıca estetik algısını derinleştirerek bireyin yaratıcı enerjilerini de harekete geçirir. Böylece güzellik, yalnızlık anlarında daha keskin algılanabilir. Çünkü bu anlar bireyin dikkatini dış dünyadan alıp derin bir şekilde gözlem yapmasını mümkün kılar. Yalnızken bir gün batımını izlemek, bir müziği dinlemek veya bir sanat eserine bakmak, bireyin estetik deneyimlerini daha yoğun hâle getirir. Yalnızlık sırasında yaşanan duyuşların daha saf ve derin olması güzellik karşısındaki zevki artırır.

Bu bakımdan yalnız kalmayı / kalabilmeyi öğrenmiş bir insan, güzellik (diğerlerinden / bu deneyimi tatmamış olanlardan) daha iyi ya da daha katmanlı anlayabilir diyebiliriz. Dikkatini dışsal karmaşadan içsel algıya yönlendiren birey, güzellik daha saf bir biçimde algılayarak onun (güzellik) karşısında kendisine bir tür meditasyon alanı yaratır. Meditatif süreçler duyuşları, düşünceleri bastırmadan hisse-

debilmeyi sağlar ve bu tür süreçler kalabalıkta pek mümkün değildir.

Şüphesiz tek başına kalmak aynı zamanda özgürlüğe açılan bağımsızlık kapılarından biridir. Her ne kadar Jean-Louis Fournier’in “Yalnızlık, özgürlük için ödenen bedeldir.” sözünde karamsar ancak çok gerçekçi bir doğruluk payı olsa da “Özgürlüğü tatmak, güzelliği yakından tanımak yalnızlığın birer armağanıdır.” diye değerlendirilebilir / düşünülebilir.

Eğer estetik deneyim bireysel ve öznelse o zaman yalnızlık, güzellik hakkındaki özelliğin saf / duru bir şekilde yaşanabileceği en iyi ortamdır. Sosyal çevredeyken güzellik, daha çok dışsal beğeniye odaklanırken yalnızlıkta anlam ve derinlik ön plana çıkar. Bu nedenle tek başına kalmak korkutucu değil, aksine yaratıcı ve dönüştürücü bir deneyimdir. Yalnızlık bir tür özgürlük sunar ve insan bu özgürlükte anlamlarını kendi başına yaratır.

Yalnızlığın bir diğer özelliğiye aşkı, sanata dönüştürebilme gücüdür. Gerçekleşmeyen, ulaşılamayan

aşk duygusu içsel bir enerji kaynağına dönüşerek insan ruhunun yaratıcılıkla olan kadim bağıni oluşturur. Burada sanat, varlığından emin olunan soyut varoluşları görünür kılama çabası olarak düşünülürse: Yalnızlık çeken bir âşık, aşkını görünür kılamak için sanata başvuracaktır. Bu çaba; aşkın saf ve ilkel enerjisinin resim, müzik, edebiyat gibi yaratıcı bir ifadeye dönüşmesiyle sonuçlanır: Yalnız kişi aşkını damıtır, kristalleştirir; şekilsiz tutkusunu, coşkusunu sanat yoluyla biçimlendirerek onu romantik, karamsar ya da umut dolu bir çerçeve dâhilinde sunabilir. Çünkü sanat, yalnızlığın çocukluğudur.

Yalnızlık; âşığı, simyacıya dönüştürerek aşkının çiğ ve ham hâllerini paha biçilemez mücevherlere çevirmesine olanak tanır. Yalnızlık ateşiyle yanan ham aşk, olgunlaşır nihayetinde koruyla parıltıyan bir sanat eserine dönüşür. Aşk, yalnızlık sayesinde bir tür “daha yüce gerçekliğe” ulaşır ve sanat bu gerçekliğin sihirli kapısını aralamıştır.

Sevgiliyi beklemek, özlemek, hayal etmek romantizmin belki de atası. Bu yüzden gönülde olup yanı-

mızda olmayanın hayaliyle izlenen gün batımı daha kıvılcık, daha dokunaklı. Onun yanımızda olma ihtimalini düşünmenin hazzıysa onu gerçekten yaşamaktan daha tatlı. Çünkü tek başınayken hissedilen duygusal güzellik; onun olma ihtimalinin çerçevesini, görüntüsünü gönlünce şekillendirebilme özgürlüğünden gelir. Bu yönüyle yalnızlık, içimizde(ki) aşkı biçimlendiren romantik bir heykeltıraştır.

Bir şeye asla tam anlamıyla sahip olamamak, o şeyi sevmenin en güzel yanlarından biri olabilir. Zaten ondan değil midir sevdalar da ulaşılmadıkça daha derin, daha kara?..

Özlem ve hayalin buluştuğu noktada “aşk” güzellik ve sanat yoluyla yaşatılmaya çalışılır. Sevgilinin hayaliyle güzelleşen gün batımı, onun erişilmezliğinin büyüyle örtüşür. Sevdığımız bir şeye duyulan özlemin alevi, onun gerçeklik hareketlerinden daha zengin olabilir. Çünkü hayallerde her şey tamdır, kusursuzdur. Bu durum, Metin Erksan’ın *Sevmek Zamanı* filminde bir fotoğraf üzerinden kurulan aşkın dinamiklerine de çok uygundur. Filmde, protagonistin bir kadına olan aşkını sadece hayal ve özlem yoluyla yaşamayı tercih ettiğini ele alır. Aşkın yüceliğini bozmasından korktuğu için kadının varlığından korkuyla kaçır. Fakat kadının duvarda asılı fotoğrafına yıllarca tutkuyla bakmaktan vazgeçemez. Muhtemelen adam içten içe şunu düşünmektedir: “Güneş de yıldızları sever ama parlar ateşiyle yine de onları yok etmek istemese de.”

Yalnızken hissedilen aşk, acı, sevinç birlikteyken hissedilenden farklı. Özlem; melankoli ve umut karışımı, buruk bir mutluluğun eşsiz iksiriyle aynı. Tabii ki bir arada olmanın da var özel bir tadı; iki kişi olmak, bir anı paylaşmak, birbirine sarılmak, dokunmak, hissetmek... Fakat yalnızlığın kendine has öyle yüce bir sarmalayışı var ki, hiçbir ölümünün başaramadığı. Tıpkı bir kitabı okuyup filminden lezzet almamak ya da filminden o kadar da lezzet alamamak gibi.

Bir de şöyle bir yanılsama var: Kalabalıklardan uzaklaşmak, insanlardan soyutlanmak, toplumsal bir yalıtım sanılır. Daha çok bilinçli bir seçimdir aslında bu ara sıra kendi başına olmak. Yine de bir yalnız kalma korkusu bizi hasret bırakır kendimize; ta ki ıssız, تنها köşelerde kendimizle buluşana dek. Herkessizlik aslında içsel bir özgürlüğe davet, gökkuşağı kapılarının bağımsızlığa açıldığı bir cennet. Tek başınalık yararlı bir ıssızlık. Bu yüzden kendine yetebilmek değildir yalnızlık. Zaten “O” her yerdeyken mümkün mü gerçek bir yalnızlık? Bir tek Tanrı’dır yalnız, bizse tek başınalığımızla onun zerresine yaklaşmaya çalışan varlıklarız. Bir avuç hücrelerde kırk gün kırk gece, o çileden bu çileye.

Yalnızlık, saflık, insanın varoluşsal derinlikle yüzleştiği; kutsal olanla bağ kurabildiği bir hâldir. Kutsal olan ise mükemmel estetiğin kaynağıdır.

Knidos’un muhteşem gün batımı, yalnızlık, özlem ve Tanrı’ya yakınlaşma arzusu arasındaki köprü; insanı, kendi küçük ama anlamlı yerine götürür; duygularını kutsal bir müzeye / sanatine dönüştürür.

İnsan yalnızlığın getirdiği ıssızlıkta kendini bulur, özleminde sevgisini yüceltir ve hayalde gerçeği aşar.

ZÜMRA UFUK

Avusturya – Viyana

Veda

MERVE SULTAN EREN

Sessiz vedalar da vardır. O kadar sessizlerdir ki, içinde fırtınalar kopar ama suretine etki etmez, yaprak bile oynamaz. İçinde esen rüzgârın gürültüsünü susturmakla meşgul olursun. Sessiz çılgınlıklarını kimse duymaz. Oysa işitmek isteyene bir gönül gözü yeter. Dile getirilmemiş vedalar bir başkadır hep nezdimde. Orada insanlar konuşmaz, ruhlar konuşur, kulak duymaz ancak kalpler işitir...

Veda. Kelimesi bile birden fazla anlam taşır. Kısa ve keskin, kendi içinde bile bir son barındırır. Siz hiç mutlu vedalara rastladınız mı? Veya kendi iradesiyle, gönüllü yapılmış bir vedaya? Benim gördüklerimin hepsinde bastırılmış bir çılgılık vardı. O kadar ki, gözden yaş akıtmamak için sahte tebessümlerdi gördüklerim ama gülen asla gözler değildi... Bakışlar kaçırıldı çünkü denk gelseydi gözler, vedalaşmaya cesareti kalmayacaktı dudakların. Sesli vedalarda ise kelimelerin varlığıyla sessizlik yok olur, yerini dudaklardan dökülen zoraki cümleler alır.

Gürültüsüz edilen vedalar ise her zaman başkadır. Belki bir daha karşılaşırız düşüncesine inanmak ister çünkü insan, ona tutunur veya tutunmaya mecbur bırakılır. Sadece inanmak ister ve bu inanca sarılıp zamana bırakır kaderini. Sahi hangisi daha çok acıtır kalanın kalbini? Veda bile edilmeden ondan uzaklaşılması mı yoksa dimdik karşısında durulup duymak istemediği tüm kelimelerin dile getirilip gidilmesi mi? Kalan için elbet her ikisi de can yakıcıdır fakat birinde bir kabulleniş varsa diğerinde birden fazla soru işareti bırakılır geride, sonrasında yerini belkiler

alır. Ümittir insanı diri tutan çünkü. Umuda tutunmak ister insan. Fakat ne olursa olsun o boşluklar hiçbir zaman doldurulamaz, o sessizliğin izleri hiç silinemeyecektir.

Nice vedalaşamayan ruhlar geçip gitmiştir bu cihandan. Sözler ağır gelirdi, taşıyamazlardı belki de. Ya da cesaretleri elvermezdi bu kadarını yapmaya çünkü iyi bilirlendi, bir kere vedalaştıktan sonra tekrar kavuşulamayacağını. Vedalaşmak da bir kabullenıştır. Bir harekete geçiştir. Hakikatin ta kendisidir.

Her son yeni bir başlangıçtır. Buna alışmak ise insanın fitratındandır, o her şeye alışandır. Başlangıçlar ve vedalar. Her ikisi birbirinin devamı, her başlangıçtan sonra bir veda, her vedadan sonra ise bir başlangıç vardır. Sanılanın ötesinde ne giden döndü ne de kalan öldü. Bir elvedaydı, birbirini çok iyi tanıyan herkesi el yapan. Vedadan önce “el” geliyordu çünkü. Bunu kelimenin anlamından bile anlayabilirdik. Belki de sessizce vedalaşanlar bunu anlamıştı. Bir gün el olmamak içindi her şey...

MERVE SULTAN EREN

Fransa - Strazburg

Ölmeden Önce

YASEMİN KELKİT

*aşk ve çocuk
birbirine katışmaz
nasıl katışmıyorsa başaklara ağustos sıcağı*

Hikâyelerin özündeki “Sonra n’olmuş?” sorusu aslında yaşadığımızı belgeleyen bir sorudur. “Hatırlıyor musun? Yıllar önce, bir kış gecesi kimselere haber vermeden tırmanmıştık o dağı. O gün ilk defa hayatta hissetmiştim kendimi.” Her “Sonra n’olmuş?”u şekillendiren anımız biriktir ve geriye dönüp baktığımızda hayatımızın geçmişe dönük rotasını oluşturur. Parmak uçlarımızla üstünden geçeriz kırmızıyla işaretlenmiş noktaların. “Dizimizi kanattığımız gün, kızımızın doğduğu sabah, uzak bir ülkeye gittiğimiz yıl, üniversiteden mezun olduğumuz gün, sevdiğimiz birinden ayrıldığımız sene...”

Her biri ayrı bir yaşam nişanesine dönüşmüştür zamanla. Kaderimiz alınımıza yazılmış olabilir ama hayat her daim gözlerimizden okunur bu yüzden. Gün, yıl, saat fark etmeksizin geriye dönüp bakılan her anın uzunluğu aynıdır. Unutamadığımız anların her birinde ya biz onlara gitmişizdir ya da onlar bize “beklenmedik” bir zamanda uğramıştır. Hatırlamak, bekleme payı bırakmıyor belli ki insana... Bu bekle-yişlerin sayısını azaltabilmemiz için modern çağ bize en pratik çözümlerden biri olan “bucket list” ya da “ölmeden önce yapılacaklar” listesini sunar.

Bahsi geçen ölmeden önce yapılacaklar listesi bir zamanlar Batı medeniyetinde yetişen, genelde genç

yaştaki insanların bazen maddiyatsızlıktan bazen adlandıramadıkları bir anlam arayışından hazırladıkları bir sıralamayken bugünlerde farklı coğrafyalarda farklı sebeplerle ilgi gören bir listedir. “Geç kalmışlık hissi” günümüzde bu listenin hazırlanmasındaki en sessiz ama manen en ağır sebeplerinden biri olabilir. Bu liste sayesinde, koşullar elverdikçe bir tık daha atılır hayata. Ölümle burun buruna gelmiş ya da hayata yetişmekte güçlük çektiğini düşünen kişiler, hayattayken yapılması gereken bir vasiyetname yazarlar bir nevi kaybolan yıllarını telafi edebilmek umuduyla. Rengi solmuş, rutine yaslanmış hayattan soyutlayacak ne varsa eklenebilir listeye: “bungee jumping, rafting, Everest’e tırmanış.” Listeye alınacaklar arasında yaşımız kaç olursa olsun bizi ölmeden önce ölümle (bir kez daha) bile isteye göz göze getirecek her eylem makbuldür.

Bahsi geçen liste sayesinde çıktığımız keşif yolculuğu boyunca edindiğimiz her farkındalık, yalnızca kendi içimizde yeni bir katmanla karşılaşmamızı sağlamaz aynı zamanda dışımızdaki evrende de bir boyut atladığımızı gösterir. Bu durumda hem zamanda hem mekânda yolculuk yapmış sayılırız bir nevi. Vardığımız yer Einstein’ın tarif ettiği alana yakın bir yerde olmalıdır: Hesapları doğrultusunda galaksimizin merkezine konumlandığı eğri belki de içimizin giderilmez boşluğuna tekabül ediyordur. Belki de

Einstein, çığır açan formüllerini sonuçlandırmadan önce Şeyh Galib'in şu birçoğumuzun ezberinde bulunan beytinden esinlenmiştir:

“Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen”

Kendimizi, kendi benliğimizin veya kâinatın merkezine yerleştirmeye çalıştıkça “olduğumuzla olduğumuzu sandığımız” arasındaki mesafe de kısalmır. Her ne kadar istikametimiz belli olsa da tek seferde cevaplayamayacağımız yegâne soru, oraya nasıl gideceğimizdir. **Yani insan, ölümle randevulaşmadan önce neresinden tutulursa kendine gelir?** Yöntemleri, dünyada var olmuş insan adedince çeşitli olsa da oraya varışlarımız samimiyetimiz, sevgimiz veya aşkımız sayesinde hızlanabilir. Sonuç itibarıyla aşk, içinde umut da barındırır korku da. Belki de bu yüzden ölmeyen önce yapılacaklar listemizin ilk maddesinde “Âşık ol.” yazmalıdır. Netice itibarıyla aşk, hayatın da ölümün de en kadim yoldaşı değil midir?

Rivayete göre yere art arda çizdiğimiz üç çizgiden ilki kendimizi, ikincisi (yani bize en yakın olanı) ölüm tarihimizi, üçüncüsü de hedeflerimizi ve amaçlarımızı temsil eder. Bu durumda ölüm, varlığımızla hayallerimiz arasındaki keskin çizgiyi oluşturur. Ölümü de tıpkı hayallerimiz gibi her daim yamacı-

mızda taşırız. Ona öylesine aşına oluruz ki varlığını dahi unuturuz çoğu zaman. Oysa o, yeni yıl temen-nilerimizde, otuz üçüncü yaş kutlamalarımızda, direksiyonun başına geçtiğimizde, boğaz havasını içimize çektiğimizde, bir bebeğin ilk adımlarına şahit olduğumuzda, kısacası var olduğumuz her anda bize eşlik eder. “İyi günde ve kötü günde, hastalıkta ve sağlıkta...” Öyle bir sözleşme imzalamışızdır ki ölümle ancak birlikte var / birlikte yok olabiliriz. Bu sözleşme neticesinde tıpkı *Joe Black ile Randevu* filminde olduğu gibi ölüm de sayemizde ete kemiğe bürünür. O, en kadim yol arkadaşımızdır bu hayat serencamında. Düşüğümüzde dizi kanar, kızımızın doğduğu sabah birlikte ağlar, mezuniyetten önceki son sınavımızda heyecanlanır, uzak bir ülkeye gittiğimiz esnada cam kenarına konumlanır, sevdiğimizden ayrıldığımız anda tarifsiz bir acıya boğulur. Bu durumda onu “beklenmedik misafir” olarak nitelendirmek her ne kadar tek taraflı bir bakış açısına dayansa da onun bizi günü geldiğinde şaşırtacağını ön kabul saymamız “ölümlü” oluşumuzdan kaynaklanır. Ölümle aramızdaki yakınlığımız sayesinde bizim de onu beklemediği anlarda hayrete düşürdüğümüz oluyor mudur acaba? Belki de bu soruyu ancak “ölümle ara ara bir derviş gibi dans ettiğimizde” kendisine yöneltebiliriz. Kim bilir?

Sessiz İkilemler

BEYZA DAYAN

Hayatın erken zamanlarında sosyal çevremizi kocaman gözlerle, büyük bir ilgi ve merakla keşfederken düşüncelerimiz bir dil veya birkaç dil etrafında şekillenir. Bu noktada, oluşan ilk düşüncelerimin Türkçe mi yoksa Almanca mı olduğunu hâlâ merak ederim. Hatırlamıyor olsam da yenidoğan bir bebek olarak boş durmamış ve insanların yüzlerinden ve seslerinden faydalananak dillerimi, düşünce kalıplarımın sınırlarını çizmek için kullanmış olmalıyım. Zamanla bazı stratejiler geliştirmiş, iki dili de benimseyebilmek için farklı yöntemler uygulamış ve iki keskin sınır çizmeye çalışmışım. Bana verilen bu zenginliği almışım fakat ne yapacağımı bilememişim. Çift kültürlülüğü ve çift dilliliği birbirine karıştırmamak ve çatıştırmamak için kendimce çokça çabalamışım. Ayrımımı ise şu şekilde yaparak içimi rahatlatmışım: Türkçe düşündüğümde dünyayı daha sıcak ve cana yakın algılıyor ve hayatı zihnimde temsil etmeye çalışırken sabırla aktığını hissediyordum. Almanca düşündüğümde ise kendimi

okul sıralarında, planlanmış ve bir “deadline”ı olan proje üzerinde çalışıyor gibi hissediyordum. Her şey daha sabit ve olağan dışılığa kapalıydı. Akışa kapılmak burada mümkün değil gibi görünüyordu. Biriyle hayallerimi ve duygularımı ifade ediyor, diğeriyle bilgi aktarımı yaparak gerçeklikleri iletiyordum.

Bu bir ikilem olarak tanımlandığındaysa zihnim kocaman bir uyarı vererek kaosu oluşturdu. İkilemde olmaktan rahatsız olan insan, verimli çözüm yöntemleri geliştiremeyince içten içe parçalanır. İkilemleri çatıştırmayı bırakıp birleştiriciliğe odaklandığımda, ikilemlerin ayrıştırılmasının şart olmadığını anladım. İşte yine o zaman anladım içimde oluşturulan iki uçlu kişiliğin kaynağını. Daha da derine indiğimde, “aitsizlik” duygusununilmekilmek, zamanla çevresel etkenler tarafından nasıl da özenle işlendiğini fark ederek bir dilin bir dile üstünlüğünün doğruluğu konusunda inandırıldım. Bir dil başka bir dilden nasıl üstün olabilirdi? Çocukken bu sorunun ne cevabını ne de temelinde yatan anlamı kavrayabilmişim.

Oysa dil, insan için “sadece” bir iletişim aracı değil; aynı zamanda kültürleri, dilleri, dinleri, edebiyatı, bilişsel süreçleri ve farklı sosyal çevreleri anlayabilmek ve düşünce yapıları geliştirebilmek için çok yönlü bir araçtı. İşte bu, çift dille yetişmenin insanın içsel yolculuğuna kattığı en büyük farkındalıklardan birisidir.

Bu iki dünya daha çocukken bana denge kurmayı öğretti gizlice. Denge, hayatın en temel yapı taşı olarak yetişkinlikte en önemli yol göstericimiz oldu. Lineer bir doğru olmayan bu inişli çıkışlı yol, bize bu kimlik ve kişilik yolculuğunda dengenin yeni anlamlarını öğretmeye devam ediyor. Goethe’nin, “Yabancı dil bilmeyen biri, kendi dilini de gerektiği gibi bilmez.” anlayışı, düşüncelerimin ve hayallerimin ne kadar iç içe geçtiğini gösterdi. Gelişmek, bu iki dili birbirine harmanlayarak hayatın karmaşık ama bir o kadar da zengin ahenginin içinde kendine ait parçalar bulmak demekti. Bugün hâlâ Türkçeyi sıcacık bir kucaklama, Almanca’yı ise sert, disiplinli tokat olarak görsem

de her ikisinin benim bir parçam olduğunu ve beni şekillendirdiğine inanıyorum. Başlangıçta içimde bir çatışma gibi görünen bu zıtlık, aslında en büyük zenginliğimdi; çünkü hem hayallerime hem de gerçeklerime iki farklı pencereden bakabilme yetisini bana kazandırdı.

BEYZA DAYAN

Avusturya - Viyana

Bir Adım Bir Mekân

UBEYDULLAH ÇAVUŞ

gün, sabahın erken saatlerinde İngiltere'nin Gloucester şehrinden çıkıp tüm gün Londra'da dolaştıktan sonra gece yarısı Stansted Havalimanı'na varmışım. Epey yorgun, bezmiş, üşümüş ve kızgındım. Uçağımın kalkmasına hâlâ bir hayli zaman vardı. Havalimanı da bayağı donuk ve sessizdi. Oturacak bir yer bulamadım. Girip uzandığım mescitten birkaç dakika sonra kovuldum. Biraz daha yürüdükten sonra geçmiş zamanları anımsatan tasarımıyla dikkat çeken şirin bir kafe buldum. Bir müddet oturduktan sonra ruh hâlimin tamamen değiştiğini fark ettim. Biraz önceki bıkkın hâlimden eser kalmadı. Hayat dolu ve enerjiktim. Arada birkaç adım vardı ama ufak bir mekân değişikliği ruh dünyamı tamamen değiştirdi.

Mekânların büyüğü olduğuna inananlardanım. İçindeki acı tatlı yaşanmışlıklar, hüznler, mutluluklar, mekânın duvarlarına siner sanki. Kavganın, gürültünün eksik olmadığı, eşin dostun girmedığı, ölüm, ayrılık gibi dramatik olayların yaşandığı evlerde insanın üzerine bir hüzn çöker. Ortamda bir ağırlık olduğu hissedilir. Bunun aksine mutlu evliliklerin, neşeli ilişkilerin, güzel anıların yaşandığı evler huzur doludur. İçindekilere derin bir ferahlık, tatlı bir esinti verir.

Mekânların en değerlilerinden birisi, belki de en değerlisi, evdir. Sadece fiziksel değil özellikle metafiziksel boyutta kıymetlidir. Ev sadece kapısı, penceresi, çatısı olan dört yanı duvarlarla çevrili bir beton yığından ibaret değil; kimliğimizi, kültürümüzü, benliğimizi, zihniyetimizi büyük ölçüde belirleyen yerdir. Çocukluğumuzda, gençliğimizde dinlenen müzikler; izlenen haberler, filmler; ziyarete gelen misafirlerle kurulan diyaloglar, ocakta pişen yemekler; aile bireylerimizle ilişkilerimiz, bir yuvaya dönüştürür evi. Anılar, hatıralar evin her köşesine işlenir. Aradan uzun yıllar da geçse tekrar girdiğimizde bırakılan hatıralar

canlanır. Belki tüylerimizi diken diken eder, belki tedirgin oluruz. Belki mutlu olur veya gözyaşı dökümleriz. Bazen duvarlar hareket eder, üzerinize gelir; bazen geri çekilir. Bu yüzden Sadettin Ökten, “Ev bir medeniyettir esasında. Evin hem zihnen hem de kalben sizi beslemesi lazım.” der. Mekânı, fiziki bir yapıdan ayıran da budur. Yaşanmışlıklar, mekânı derinleştirir, kökleştirir, bir karaktere bürür. Hafif bir esintiyle uçup gitmesine mâni olur.

Özellikle bazı şehirler hipnotize edercesine içine çeker sizi. Burası bir görüntüden ibaret değil, olamaz dedirtir. Klişe bir “İstanbul şöyle güzeldir, böyle harikadır.” nutukları atmak istemem ama İstanbul sahiden bir rüyadır. Tarihî Yarımada, “Ben bir yaşanmışlıklar abidesiyim, hem görmüş geçirmiş bir ihtiyar hem de ateşli bir gençim.” diye bağırır. “Maddeden çok daha öte manayım.” der.

Bavyera Prensi Ludwig henüz küçük bir çocukken şatosunun bahçesinden uzun uzun izlediği hemen karşıdaki Alp Dağlarının eteklerine, kral olunca masal şatosu olarak da bilinen Neuschwanstein'ı yaptırır. Bugün buraya gittiğinizde kralın hayalciliğiyle dağın ihtişamının birbirine karıştığı, alışılmışın dışında bir hâl bulursunuz. Tarifi zor, benzersiz duygulara bürür sizi. Sadettin Ökten dağlara bakmanın insanı mutlu edeceğini söyler. Yaradılışın ihtişamını görürüz çünkü dağlarda.

Ürdün'ün Wadi Rum Çölü'nde geclemek ruhunuz ile bedeninizi birbirinden ayırır sanki. Uçsuz bucaksız kum tepeleri, en doğal hâliyle gökyüzü ve olabildiğince sessizlik. Sessizliğin ne demek olduğunu burada anlar ve yıldızları yapay ışıkların saldırısından tümüyle arınmış olarak izleyebilirsiniz. Öylesine mistik bir hava sunar ki burası sanki her an Alaaddin uçan halısı ile gelecek ve

sihirli lambasından çıkan cin “Dile benden ne dilersem.” diye soracak gibi hissedersiniz.

Soğuk, yağmurlu bir kış akşamında Viyana’nın kalabalığından bir adımla girilen ısıtılı, süslemeli, sıcak bir Viyana kafesinde içtiğiniz bir kahveyle -Kafka’nın anlattığı gibi- bambaşka birine dönüşebilirsiniz. Oysa arada bir adım vardır sadece.

Japon araştırmacı Masaru Emoto, su kristallerinin üzerinde yaptığı meşhur deneyle bunu bilimsel boyutlara taşır. Bu deneye göre sevgi sözcükleriyle klasik müzik, su kristallerini güzelleştiriyor. Emoto, su kristallerine önce Bach’la Mozart müziği dinletir. Kristallerin şekli değişir, güzelleşir. Heavy Metal dinletildiğindeyse su kristalleri tamamen şekilsiz, dağınık bir hâl alır. İşte bu yüzden mekânların içinde yaşanmış anılar, söylenmiş sözler, çalınmış müzikler, kopan bağrılar, yapılan iltifatlar, okunan dualar, atılan yumruklar, çekilen silahlar; mekânın sadece ruhunu değil moleküler yapısını, fiziğini de değiştirebilir.

Birçoğumuz yeni bir eve taşındığımızda ilk fırsatta Yasin-i Şerif okuturuz. Böylece evin eski “günahlarından” arınacağına inanırız. Japonların reikisi bu düşün-

cenin en somut, en bilimsele yakın tezahürüdür sanırım. Reiki, enerji aktarımıyla ruhsal şifa vermeye dayalı olduğuna inanılan bir tekniktir. Kısaca bedenlerden, eşyalardan, duvarlardan, mekânlardan negatif enerji alınır, pozitif enerji verilir. Bu negatif enerjiye sebep olan mekânda yaşanan olumsuzlukların anılarıdır ve çeşitli tekniklerle silinmesi gerekir.

Geleneğimiz de bu konuyu es geçmemiş: “Tebdili mekânda ferahlık vardır.” diyerek mekânların karakterleri olduğunu çok önceden aktarmışlar bizlere. Nice karakterli mekanlar inşa etmek dileğiyle...

UBEYDULLAH ÇAVUŞ

Almanya - Hannover

イザナミ イザナ

ECREM TUBA HIZARTCI

yaşam ve ölüm

Japon mitolojisi ile ilgili bilgilere en rahat, klasik Japon tarihinin en eski kitapları olarak bilinen Nikon Shoki ve Kojiki adlı eserlerden ulaşabiliriz. Bu kitaplar ışığında edindiğimiz bilgilere göre “İzanagi” ve “İzanami” adı verilen iki tanrı o güne kadar görülmemiş Japon ülkesini ve adalarını yaratır. Japon mitolojisinin “Kami” adı verilen tanrıları, “İzanagi” ve “İzanami”nin çocuklarıdır. Göğün merdiveni “Ama-no-hashidate”de bekleyen “İzanami” ve “İzanagi”, mücevherlerden yapılmış bir mızrağı okyanusun içine atar ve böylece okyanus çalkalanır. Taşlanan tuz parçalarından adalar oluşur. Ölüm ve yaratılış tanrıçası olarak bilinen “İzanami” ve gökyüzü tanrısı olarak bilinen “İzanagi” birçok tanrı dünyaya getirmiştir. Ancak tanrıça “İzanami” “Kagutsuchi” adı verilen ateş tanrısını dünyaya getirirken çok acı çeker ve gözyaşlarından birçok “Kami” doğar, sonunda acıya dayanamaz ve ölür.

“İzanagi” ve “İzanami” mitinde, birçok dünya mitlerinde de olduğu gibi “Orpheus” ve “Eurydike” mitine benzer bir bölüm var: Doğum yaptıktan sonra hayatını kaybeden “İzanami” ölümler diyarı “Yomi”ye gider. Bu acıya katlanamayan “İzanagi” eşinin peşine düşer. Ancak “Yomi”nin yiyeceklerinden tadan “İzanami” artık canlılar diyarına dönmek istemez. Ölümler diyarının hükümdarları bunun olabilmesi için “İzanami”ye bir şart sunar: “Saraya giriş yaptığında asla eşi ona bakmayacak.” “Orpheus”un arkasını döndüğü gibi “İzanagi” de “Yomi”nin zifiri karanlığında eşini görmek için ateş yakar ve bu diyarın dengesini bozar. Eşinin yaptığı hatadan dolayı “İzanami”nin vücudu çürür ve kurtlar tenini kemirir. Büyük bir öfkeyle eşini öldürmeyi dener ancak “İzanagi” canlılar diyarına döner. Bu olay sonrasında dünyada ölüm yayılır: Tanrıça, eşini cezalandırmak adına her gün bin insanı öldüreceğini söyler, buna karşılık “İzanagi” de her gün bin beş yüz insana can vereceğini açıklar. Bu mitin, Japonya’da ölümler günü olan “Obon”un kaynağı olduğuna inanılır.

“Düşen çiçek dalına
dönmez. kırılan ayna
bir daha yansımaları
göstermez.” Lafcadio Hearn

(Kvaidan: Tuhaf Şeylere Dair Öyküler ve İncelemeler)

BİRKAÇ SATIR: YUKI-ONNA

Türkçeye Kar-Kadın olarak çevrilebilecek olan “Yuki-Onna”, üzerinde giydiği beyaz kimonosu, büyüleyici güzelliği, kar kadar beyaz teni, uzun siyah saçları, mavi dudakları ve buz nefesiyle kurbanları öldüren bir yaratıktır. Geçtiği yerlere basmadan karın üstünde ilerler ve bakışları insanları korkutur. “Yuki-Onna” Japon kültüründe aslında kışı, özellikle kış fırtınalarını simgeler. 18. yüzyıla kadar vampir benzeri, ruh emen çok korkunç bir “yokai” olarak tanınsa da, bu hikâyenin farklı uyarlamalarından sonra artık, daha hayalet benzeri bir yaratık olarak biliniyor. Dünyanın farklı yerlerinde birçok karakter için ilham alınan bir mittir “yokai”. Farklı bir açıdan düşünersek “Yuki-Onna” eskiden Japon’yanın en soğuk bölgelerinde, insanların fırtınalı kış günlerinde kapıldıkları korkunun can bulmuş hâli gibidir.

BİR RİTÜEL

Japonya’da Şintoizm ve Budizm inancı, günümüzde de hâlâ çok yaygındır. Bu sebepten dolayı tarih boyunca çoğu ritüel kullanılmaya devam etmiştir. “Obon” geleneği günümüzde bazen üç gün, bazen daha uzun bir süre festival olarak kutlanılır. Bu süreçte Japonlar, ölen atalarının anısına birçok ritüel yapar, mezarlar temizlenir, Japon fenerleri evleri ve sokakları süsler. “Sai no Kami” veya “yollar tanrısı” gibi tanrılara hediyeler verilir ve vefat eden bireylerin ruhlarının acı çekmemesi için farklı törenler gerçekleşir. Bu süreç boyunca ölülerin canlılar dünyasına geldiğine inanılır ve tekrar ölüler diyarına dönmeleri için akan suyun üzerine genelde bambu kâğıdından fenerler bırakılır, böylece ölülerin ışığı takip ederek kendi diyarlarına döneceğine inanılır.

GÜNÜMÜZDE JAPON MITOLOJİSİ

Mangalarda, animelerde, romanlarda, filmlerde, oyunlarda ve birçok sanat dalında daha Japon mitolojisi dünyaya yayılmaya devam eder. Her birimiz sıklıkla Japon mitolojisinden esinlenen karakterler görebiliriz. Aklımıza ilk gelenler “Haruki Murakami”nin eserlerinde gördüğümüz küçük detaylar ve “Hayao Miyazaki”nin eserlerinde rastladığımız Japon mitolojisi göndermeleri olabilir. Japon mitolojisi günümüzde, tüm sanat dallarında en çok kullanılmaya devam eden mitolojilerden biridir.

**YURTDIŞI
TÜRKLER**
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Telve
~ Bil, Öğren ve Etkinlik ~

f t i y / telvedergi

f t i y / yurtdisiturkler

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat - ANKARA - TÜRKİYE

0(312) 218-40-00 - 0(312) 218-40-49

info@ytb.gov.tr

İKRAR

sen bu derin solukların aynasısın
sesin ötelenir sineme
suretinde buğulanır insafın sancısı
/yaşarken kabullenmek safsatası
oysa inkârla erişir kabulün bunaltısı
haydi, közüne dikilsin kibrin asi uçurumu
tütmeyen başlar Nemrut'tan sayılsın

düne, bugüne
reddiyelerden bir demet
yarın için
kurtuluş vaadine
malumatlarca bir demeç
bırak tutuşsun,
dilersen yazgısıdır eşikte duranın
bulanık suların kuruduğudur

sen bu vadilerin türküsü değilsin
gözler say,
şahit tutulmaz adın
sen onları teker teker say gözlerinde
bütün gidenler geçmiş saatin kendisi
sonra gözlerinden avuçlarına
kapkara bilgelikler otursun
çünkü bu hederin bağrına ilmekli,
izahla ses bulamaz isyanları var

A S L I H A N İ N C E